Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Birger Mikkelsen

Fra vision til virkelighed

-historien om LO-Skolens tilblivelse

Birger Mikkelsen

Fra vision til virkelighed

-historien om LO-Skolens tilblivelse

Fra vision
til virkelighed
-historien om LO-Skolens tilblivelse

Forfatter: Birger Mikkelsen, Helsingør

Omslagsfoto: Arne Magnussen, Helsingør

Grafisk
produktion: NOFO print, Helsingør

ISBN: 87-985732-0-9

Birger Mikkelsen nåede inden sin død stort set at færdiggøre manuskriptet.
En endelig redaktion er foretaget af Ebbe Gyrming.

Denne bog er trykt i 3.000 eksemplarer.

Af disse er 1.000 nummereret.

Dette eksemplar har nummer:

Ideen til bogen opstod i forbindelse med LO-skolens 25-års jubilæum i 1994.
Men på grund af forfatterens sygdom og alt for tidlige død foreligger bogen først nu.

Forord

Den 28. maj 1994 kunne LO-Skolen markere sit 25-års jubilæum. Forberedelserne til jubilæumsaktiviteterne gav naturlig anledning til, at skolens nuværende ledelse og medarbejdere gjorde status og rettede blikket mod de tanker og overvejelser, der blev gjort forud for skolens etablering. I et sådant tilbageblik kan ingen undgå at blive imponeret af, hvor stort, visionært og dristigt, der blev tænkt, da det hele begyndte.

Når man i det daglige kan føle stolthed over at have tilknytning til LO-Skolen, har det således en baggrund i, at der i 50-erne og 60-erne var mennesker, der turde og ville noget ud over det almindelige. Historien bag LO-Skolen er derfor også historien om, at mod og visioner kan nytte. At der kan skabes noget, der rager op over middelmådigheden, når vilje, dristighed og fremsyn arbejder sammen.

LO-Skolen fandt det derfor naturligt, at markere jubilæet ved at forevige historien om skolens tilblivelse. Historien om, hvordan visionerne blev til virkelighed. Der er således ikke tale om et jubilæumsskrift i traditionel forstand, hvor aktiviteter og hændelser gennemgås år for år. Derimod om en fødselsberetning udgivet i respekt og beundring for skolens aner.

Det faldt helt naturligt, at bede Birger Mikkelsen tage sig af denne opgave. Birger Mikkelsen har i mange år udgivet bøger af høj kvalitet, om såvel historiske som lokalhistoriske emner, og han var kendt og respekteret for sin entusiasme og grundighed. Birger Mikkelsen påtog sig opgaven og udgivelsen skulle finde sted i forbindelse med den officielle markering af 25-årsjubilæet. Desværre umuliggjorde alvorlig sygdom, at tidsplanen kunne overholdes. Trods hospitalsophold og svækkelse arbejdede Birger Mikkelsen dog stædigt videre med bogen, indtil sin alt for tidlige død d. 28. juni 1995 - kun 60 år. Han efterlod sig lykkeligvis et manuskript, der kun behøvede ganske få redaktionelle bearbejdninger, før det kunne gå i trykken. Bogen er således også historie ved at være den sidste udgivelse af Birger Mikkelsen, - et halvt år efter hans død, og dermed afslutningen på et fornemt og værdifuldt forfatterskab.

LO-Skolen oktober 1995

Frode M. Nicolaisen
forstander

Indhold

På købstadens overdrev 5

Nye mål for uddannelsen i fagbevægelsen 16

Det blev alligevel ikke et højhus 31

En Øresundsbro i vejen 38

Byggeriet i gang 42

Indvielse til arbejde 49

En søskendeflok i skovkanten 58

Indholdet til rammen 64

Det første arbejdsår 69

Årene der fulgte 75

Oversigt over fotos 88

På købstadens overdrev

Skøde, tingbog og vejviser fortæller, at LO-Skolen står på Helsingør købstads overdrev - på hovedparcellen af matrikel nummer 61, som skolen deler med LOs konferenceejendom "Højstrupgård", så de har hhv. 235.000 og 75.000 m^2 af området. Det begrænses ud mod Øresund af Ndr. Strandvej, mod land af den gamle adelvej Gl. Hellebækvej, mod Helsingør by af bolig- og kollektivbyggeriet "Hellebo" og mod nord af statsskoven Teglstrup Hegn. Oplysningen om beliggenheden på overdrevet har formel betydning, men den har også interesse i et historisk perspektiv. Netop på overdrevet har LO-Skolens moderne fællesskab en forbindelse bagud til et helt andet, men lige så bredt folkeligt fællesskab: til en nødvendig fortidig solidaritet.

Overdrevet var - da Helsingør fik sine købstadsrettigheder i 1426 - et stort vildnis, der så ud som i oldtiden: 1000 tdr. land med jord, der gradvis blev ryddet for urskov. Det lå efterhånden som et stenet og sandet morænelandskab, fuldt af gamle trærødder og med strækninger af hede med lyng, saftige enge, et virvar af vandløb, søer, kær og moser. Mange steder blev landskabet brudt af store og små rester af den engang sammenhængende skov, af tætte krat og adskillige "små og store tjørnebuske" som i dag på Eremitagesletten i Dyrehaven.

Allerede i 1489 udstedte kong Hans et gavebrev, der gav Helsingørs indbyggere ret til "som gammel sædvane haver været" at bruge dette overdrev til at dække nogle fundamentale behov. Denne ret blev i 1586 fornyet af kong Frederik II "til byens nytte, fremtarv og bedste" og konfirmeret i 1657 af Frederik III. Med disse gestus gav kongerne dog ikke afkald på deres rettigheder til skovene og til jagt overalt på området, for som en af dem sagde: Kronborg amt var af "naturen indrettet som en dyrehave", som kronen forbeholdt sig "til sin fornøjelse".

De kongelige gaver skyldtes simpel nødvendighed, for Helsingør "lå i en skarp og sandet egn", og byen "led mangel på stråfoder for sine creaturer". Borgerne fik så ret til at udnytte overdrevet, som lå udenfor bygrunde og markjorder, hvor personlig ejendomsret gjaldt. I 1700-tallet var det en halvkreds i "ongefehr 1 1/2 mil"s bredde langs byens grænse fra Snekkersten i syd til Julebæks bro i nord. Det var en fælled - et område, hvor enhver indbygger havde ret til at sende kalve eller stude på græsning, til at hente siv og rør til tagdækning og måske vigtigst

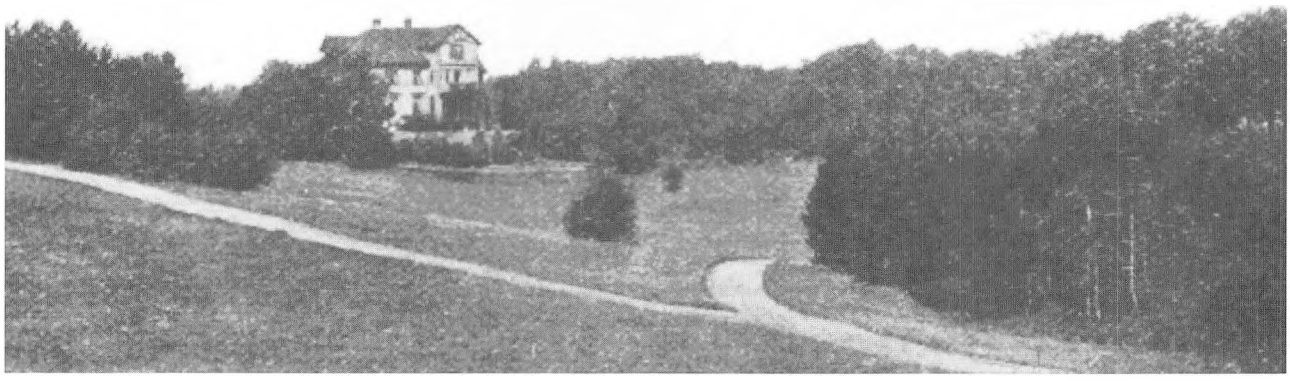

"Højstrup" som landstedet så ud fra 1870erne til 1911. Fotografiet her er gengivet fra "Danske Gårde", udgivet 1907.

af alt: skære tørv til ildebrændsel. Fra gammel tid havde folk også haft ret til at hente vindfældede træer og "ildebrand" - d.v.s. nedfaldne grene og kvas - i selve skoven, mens rigtigt tømmer til huse, værktøj og brænde måtte købes eller stjæles.

Moserne på overdrevet blev en for en taget i brug til tørvegravningen og efterladt som vandhuller, når de var udtømt. På "Højstrup"s arealer var der omkring år 1900 endnu otte tønder land med sådanne små søer og vandhuller, der engang var udnyttet som tørvemoser.

Der var "fra Arilds tid" blevet gravet mindst 500 læs tørv og ofte meget mere på overdrevet hvert år - 1728 "udviste" staden således 1244 læs tørv. Nok blev byen tilført rigeligt bøgebrænde fra Jylland og birkebrænde fra Finland, og bønderne kom langvejs fra for at udbyde tørv på torvet, men for de mindre velstillede var det en livsbetingelse, at de selv kunne grave tørv på overdrevet. Her havde fattighuset og Karmeliterklostrets lemmestiftelse også deres egne moser.

Beslutningerne om, hvordan overdrevet skulle bruges, så alle fik deres rimelige muligheder og byen som helhed den største gavn, blev i ældre tid truffet på bytinget, men fællesskabet kunne ikke holde, da indbyggertallet voksede efter år 1700. Foretagsomme borgere behandlede området som "rapgods, der skulle tilhøre den første erobrer", og de opførte sig som kunne de "indtage og indhegne så meget, som dem så at sige lystede". I 1758 indberettedes det, at "overdrevet bruges i flæng, og ingen lodsejer ved, hvor meget han er berettiget til eller må have derpå, men driver så meget kvæg og små og store creaturer derpå, som han selv synes". Der var anarki på overdrevet, som også har været et vidtstrakt og utroligt rigt naturområde med et plante- og dyreliv, vi i dag kun har rester af. Og landskabet havde sine skjulte menneskelige beboere - her fandt tyve, horer og tiggere fristeder, når de var jaget ud af byen af stofferfoged og bøddelknægt, og her drev man de gamle heste, "udgangsøgene" ud, når det ikke kunne svare sig at vinterfodre dem i staldene.

1756 dekreterede den enevældige regering, at fællesskabet om overdrevene skulle ophæves overalt i landet, og op gennem resten af århundredet trækker forsøgene på at løse denne opgave deres lange, bureaukratiske spor gennem Helsingør bys annaler. Der var store økonomiske og tekni-

ske vanskeligheder ved at finde en holdbar og nogenlunde retfærdig løsning, for man manglede forudsætninger, især kyndige opmålinger til pålidelige kort. Tre gange engagerede byen militære landmålere til arbejdet, men resultaterne viste sig hver gang at være upålidelige og ubrugelige.

1773 lagde en foretagsom mand uden videre beslag på så megen overdrevsjord, at han kunne tilså det med 20 tønder rug. Det vakte ikke forargelse i sig selv, men da han forsøgte at sælge jorden for 50 rdl., nåede protester helt op til den enevældige regerings top, og der kom fra Rentekammeret ordre til "anstalter" til en deling af overdrevet mellem kronen, Tikøb sogn og Helsingør by - den første forudsætning for, at hver part kunne opdele og udnytte sine arealer.

I maj 1777 mødtes i overdrevet fire delegerede fra købstadens byting, fire fra Kronborg rytterdistrikts birketing og fire kongelige embedsmænd fra Kronborg og Hørsholm amter for i overværelse af "samtlige participerende lodsejere" at fordele de hidtil fælles områder. På strækningen fra Julebæks bro til Sortesø i Teglstrup Hegn gik det problemfrit - her blev grænsen fastlagt nogenlunde som "Højstrupgård"s nuværende skel mod skoven. Men derefter var der stor uenighed, indtil embedsmændene søgte at slutte sagen ved at lade "anvise og afpæle efter eget bedste skøn".

I 1782 var sagen endnu ikke afgjort, fordi kongen ønskede to trediedele af Helsingørs part overladt for jagtens skyld, mens byen krævede en erstatning på 8000 rdl., først og fremmest for sine udgifter til veje gennem overdrevet. Rentekammerets beslutning blev, at det "måtte have sin forbliven" ved afgørelsen af 1777, men nu viste det sig svært at få "separation og skjelsætning" mellem byens og kronens del af selve skovområderne. Først ved en højtidelighed ved halvmilestenen 30. december 1786 overdrog overførster Clausen 200 tdr. land skov til Helsingørs byfoged og rådmand Bjørnsen og og fire beskikkede borgere, og byen kunne derefter selv råde over sin del af hele overdrevet.

I 1787 lykkedes det endelig for landmåler Thorm fra København at nå frem til en nogenlunde pålidelig opmåling og inddeling af byens arealer, så man kunne nå frem til at bortauktionere dem til forpagtning eller salg. Nu kom så disse økonomiske muligheder til at at skabe politisk strid, for langtfra alle borgere var enige med stiftamtmand Haxthausen, der havde sagt, at overdrevet var "alle byens borgeres fælles ejendom, og ingen del af det kunne overdrages enkelte af disse uden at forurette andre".

Byens 600 grundejere mente, at de alene havde ret til jorden på overdrevet, men de kongelige embedsmænd i magistraten hævdede, at også de 238, som ikke havde jord, måtte have fordel, idet overdrevet havde været en gave til den hele by. Der var kun enighed om, at jorden ikke kunne sælges eller bortforpagtes til folk, der ikke boede i byen. Fra 1798 holdtes regelmæssigt auktioner, hvor jorden bortforpagtes "til fordel for den hele by", men de første auktioner blev boykottet af de formuende, og forpagtningssummerne blev meget beskedne.

Først fik vognmandslauget 64 tdr. land nord for Sadelmagerleddet ved Gl. Hellebækvej overladt, og 2. oktober 1787 blev 70 tdr. land på 12 lodder bortforpagtet mod afgifter, der hvert år på Skt. Hansdag skulle lægges i stadens kasse. Omkring 1800 var 162 tdr. land bortforpagtet.

Den største af 1700-tallets udstykninger kom til at gælde det, der nu er LO-Skolen og "Højstrupgård"s areal. Det blev 1790 skilt ud

På denne række matrikelkort ses "Højstrup"s udvikling fra overdrev i urtilstand til gård og til lystejendom med en park, der stadig udvides og plejes. (Kortmaterialet velvilligt stillet til rådighed af Helsingør Kommunes Museer ved museumsinspektør Lars Bjørn Madsen).

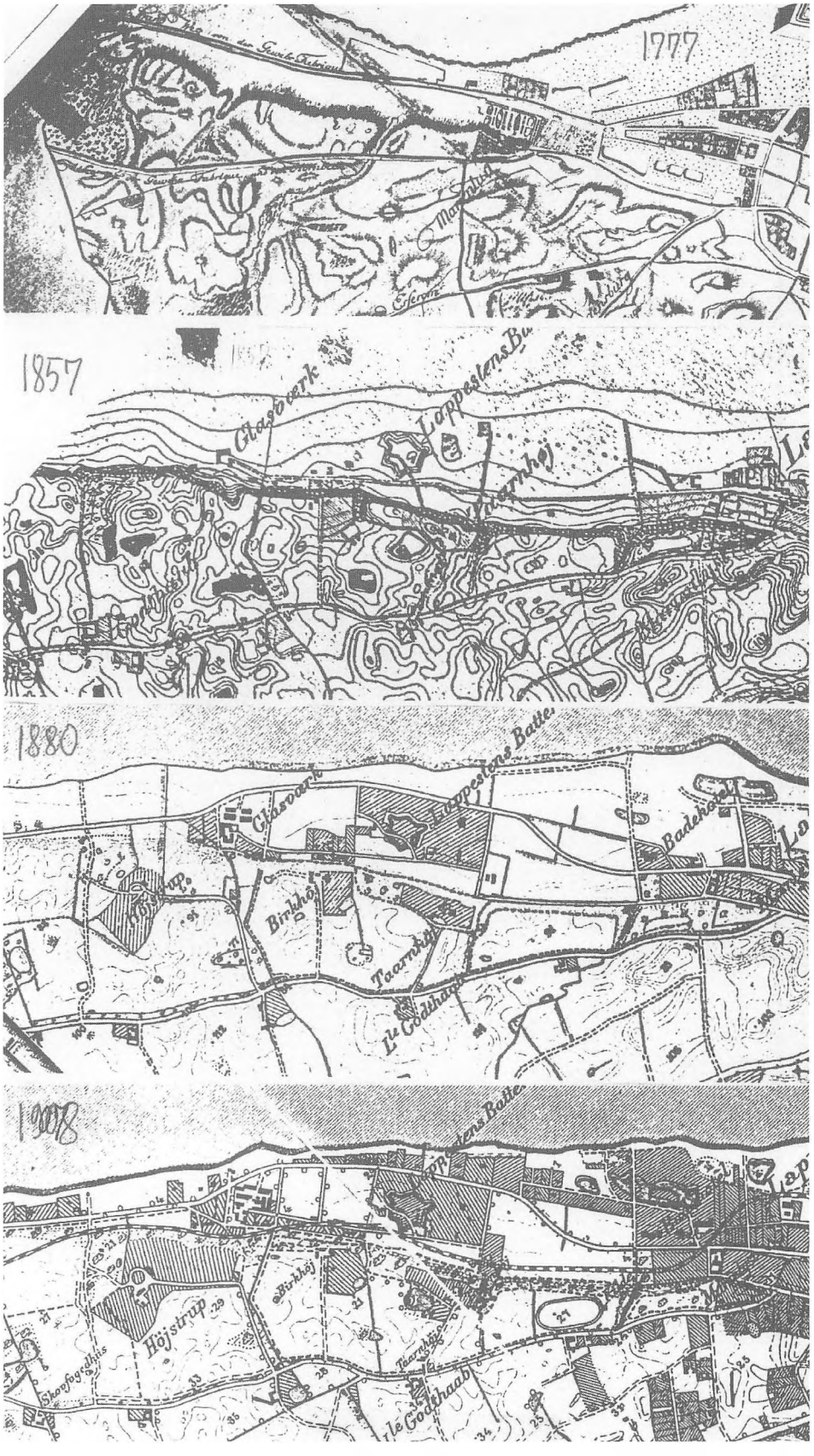

fra fælleden, da John Diston - en af mange engelske købmand i tidens Helsingør - fik det overladt som fæstegods af magistratens kongelige embedsmænd. Området gik fra Julebæks bro (i Teglstrup Hegn) til Sadelmagerleddet og fra Hammermøllevejen til stranden, og dette svarede stort set til den ejendom, der i 1800-tallet først hed Godthåb og derpå Højstrup, og som De samvirkende Fagforbund (DsF) - som LO

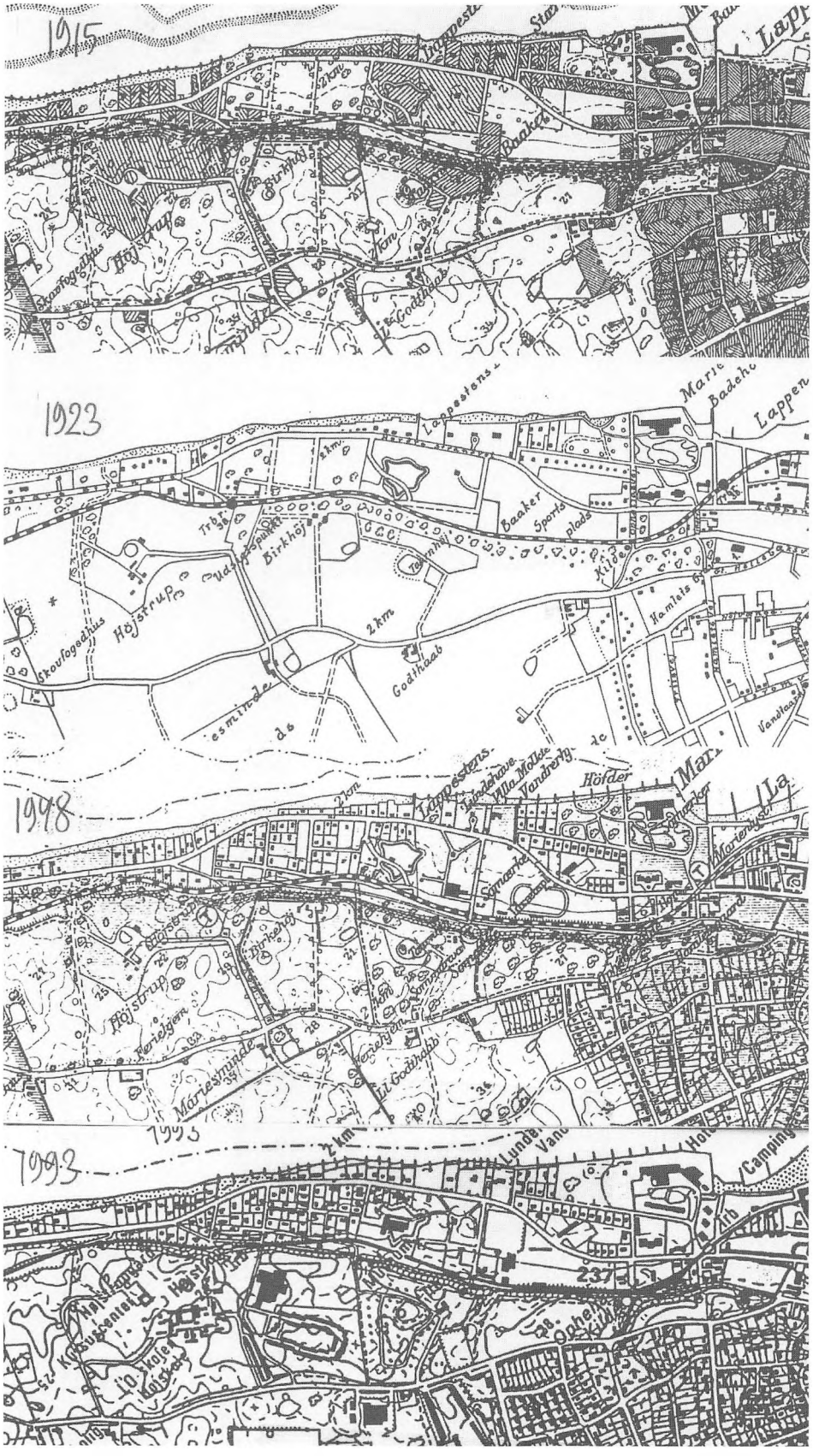

Gl. Hellebækvej, hvor LO-Skolen har sin postadresse, er en af Helsingørs fire gamle adelveje - alfarveje i to favnes bredde, som med led og hegn skulle holdes fri for kvæg. Denne vej var til al trafik mod nord, for den nuværende Ndr. Strandvej eksisterede ikke. Neden for kystskrænten under LO-Skolens findes resterne af dens forgænger, Sandvejen, i form af en sti. Den var kun egnet til lokal og gående trafik. Gl. Hellebæk hed først Søborgvejen, fordi den førte til den middelalderlige købstad Søborg ved Gillelleje. Senere fik den andre navne:
Teglstrupvejen kaldtes den efter Kronborgs ladegård Teglstrup, der blev nedrevet på Christian IVs tid, og som i dag mindes med skovnavnet Teglstrup hegn.
Fiskehusvejen var et andet navn, fordi den førte til de bygninger, der husede fiskerne, der passede kongens fiskedamme.
Hammermøllevejen var et navn, der brugtes langt op i 1800-tallet, fordi den førte til Christian IVs og senere kongers hammermølle og våbenfabrik i Hellebæk.
I dag er Gl. Hellebækvej spærret for kørende trafik efter LO-Skolens og "Højstrupgård"s område. Men man kan stadig til fods eller på cykel følge den til Hammermøllen i Hellebæk.

dengang hed - erhvervede i 1957. Sadelmagerleddet markerede grænsen til Marienlyst Slots jorder og havde navn efter en rig borger i 1600-tallet: sadelmager Carl Henrik Knudsen.

John Diston skrev 12. december 1789 til Helsingørs bystyre, at han på området planlagde at dyrke en ny kornart, "som han kaldte indiansk korn eller tyrkisk hvede". Det har formentligt været majs, "hvormed

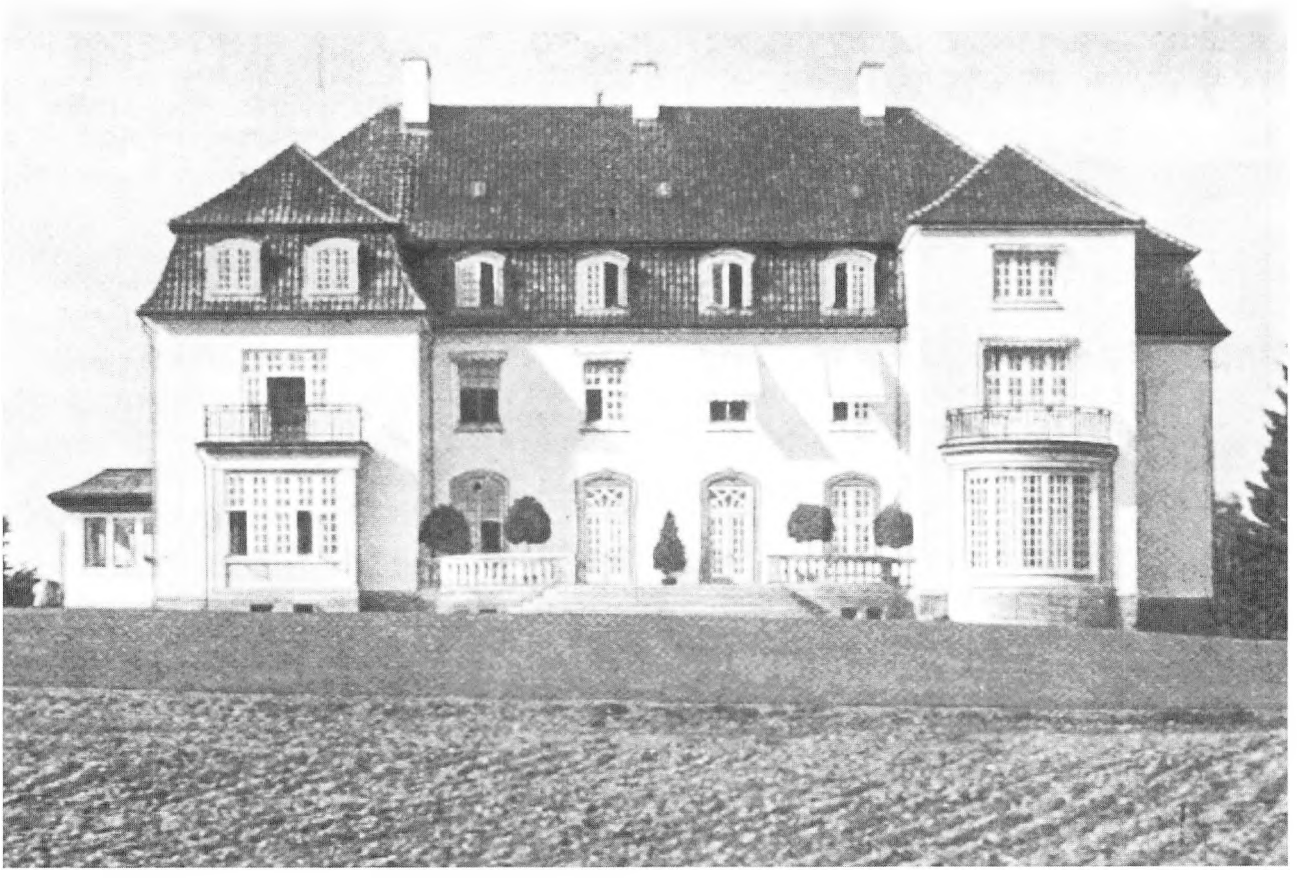

"Højstrupgård"s facade mod parken antyder de to byggeperioder - den korte sidefløj til højre er fra 1870erne, mens fløjen til venstre er bygget 1911. I midten ses det imponerende terrasseanlæg ud mod Øresund. (Tidsskriftet "Architekten").

han alt i forvejen havde gjort forsøg i det små og opnået overordentlige resultater - han påstod således efter en udsæd af et fjerdingkar at have høstet fem tønder". Desuden ville Diston starte en kaninfarm, "hvortil han ville forskrive moderdyr fra England".

De eligerede borgere - datidens byråd - var skeptiske overfor de store planer. De var meget tvivlende overfor det indianske korns store produktivitet, og de mente at det "kun ganske undtagelsesvis" kunne modne i dansk klima. Hvad kaninavlen angik, erkendte de, at "kaninkød vel var en yndet ret hos Helsingørs engelske familier", at det "efter sigende skulle være meget behageligt", og at kaninskind "vistnok var bekendt som en værdifuld handelsartikel", men at kaninerne med "deres stærke formerelse" let kunne blive en plage for alle grundejere i området. Marienlysts slotsforvalter Mansa forbeholdt sig for kronprins Frederik (VI) ret til erstatning, hvis dyrene angreb slottet eller dets have.

Trods alle disse betænkeligheder, fik Diston sit fæstebrev, idet "udførelsen af hans plan i tiden måtte kunne blive til fordel for byen". Bystyrets beslutning blev godkendt af stiftamtmanden.

Diston fik ejendommen overdraget 8. april 1790, men ikke for de 80 år, han havde ønsket - kun for 40 år, hvor han i de første 30 år skulle betale 50 rigsdaler om året og i de sidste ti år 60 rigsdaler i forpagtning. Han skulle desuden selv sørge for at indhegne og opdyrke jorden.

Der er ikke bevaret oplysninger om John Distons majsdyrkning og kaninfarm, men man ved, at han næsten med det samme gav sig til at rydde den skov, der endnu stod indenfor Teglstrup Hegn, og hvoraf den egegruppe, hvorom LO-Skolen blev bygget, måske er den sidste rest. Skoven på LO-Skolens "eremageslette" blev i 1790 af kyndige mænd takseret til at indeholde 127 favne stort brænde og 25 favne "fagotter" - tyndere brændestykker - til en samlet værdi af 400 rigsdaler. Det gav

Diston sig hensynsløst til at fælde ved vinterens begyndelse.

Området var en del af de ialt 200 tdr. land skov, som byen ved overenskomsten med staten overtog i 1786. Byen skulle for alle dets 915 favne brænde betale 2745 rigsdaler, men der var givet 6-7 års henstand med betalingen. Nu fik Distons fældninger - og anden brændehugst, der havde givet byen selv 1496 rigsdaler i indtægt - Rentekammeret til at reagere med et krav om, at hele kongens tilgodehavende skulle betales straks. Det satte byen "i den yderste forlegenhed", for pengene var brugt.

Skoven var i det hele taget et problem for byen, der kun havde råd til at ansætte en enkelt opsynsmand til at tage sig af hele området. Resultatet var, at store skovtyverier gik i svang - man vidste således, at underofficerer og menige fra regimentet på Kronborg drog samlet ud og fældede løs. Med kongens regning på bordet, tog byen derfor den beslutning at fælde hele sin del af skoven. I 1791 blev alle træer bortauktioneret "på roden", og der kom 4471 rigsdaler ind. Da staten havde fået sine 2745 rdl., blev de resterende 1652 rdl. lagt i byens helt nye og tomme pengekasse, der netop var indkøbt for 78 rdl. Dermed forsvandt "resterne af den skov, som måske i umindelige tider havde bedækket en stor del af Helsingørs nærmeste omgivelser", og jorden blev udlagt til græsning.

Ved Gl. Hellebækvej, nogenlunde overfor det sted, hvor Helsingør Golf Clubs hus nu ligger, byggede John Diston den stråtækte "Distongård", der efter 1800 fik navnet "Godthåb". Af den er der i dag intet spor tilbage, og man kender end ikke den præcise beliggenhed, men det vides, at den fine maler Johan Thomas Lundbye boede her i 14 dage i vinteren 1848, og at han udførte en række smukke skitser i området.

"Gammel Godthåb" var et andet navn for gården, og det skyldtes, at der i 1851 opstod et nyt "Godthåb", da fabrikant W. F. Grandjean købte ejendommens strandmark af Helsingør by. Strandmarken var området med nutidens villakvarter omkring Højstrup trinbrædt, hvor Grandjean startede en af Helsingørs første industrielle virksomheder - en glashytte. Det beskrives som et "temmeligt stort og højtaget hus eller skur af planker og brædder, sort af sod og røg", hvor man inde i mørket kunne se ovnenes "gloende ildøjne" og i ildskæret "travle skikkelser med underlige fagter". Glaspusterne var indvandrere, "mest tyskere eller tyskbøhmere", der var venlige mennesker, men "hvor var de magre og udslidte eller rettere udtørrede, huden på ansigt, bryst og hænder var ligesom overarret efter brandsår".

Glasværket "Godthåb" eksisterede til omkring 1900, men blev efterhånden en mere moderne virksomhed, der i de sidste år var en afdeling af Kastrup Glasværk. Efter nedlæggelsen tog Helsingørs socialdemokratiske borgmester Peder Christensen i 1919 initiativ til, at kommunen købte området og gjorde strandgrunden - hvor materialer til glasværket var ankommet og færdige flasker udladet - offentlig. De øvrige glasværkarealer blev udstykket til villabyggeri, efter at alle produktionsanlæg var fjernet. Tilbage blev dog arbejder- og funktionærboliger, der stadig kan ses omkring trinbrædtet.

Med glasværket forsvandt navnet "Godthåb", for kvarteret blev nu regnet for en bydel, som kaldtes Højstrup efter den store lystejendom oppe på skrænten, hvorfra strandmarken oprindeligt var udskilt.

Da Grandjean købte strandmarken, blev resten af "Godthåb" 1857 købt af baron Chr. Rosenørn-Lehn, der ejede godset Rössjöholm ved Kristianstad, og som formentlig har ønsket at have en herskabelig bolig i

Ved stranden var "Højstrup"s nærmeste nabo mod Helsingør til 1792 Natmandens hus - et berygtet og frygtet område, hvor natmanden og hans rakkerknægte flåede hesteådsler og udførte andet afskyeligt håndværk. Så købte kronprins Frederik (VI) natmandens grund for at lægge den til Marienlyst slot, og skellet blev John Distons indhegning om sin forpagtning. Helsingørs borgere fik fortsat adgang til stranden, der var "det eneste sted, hvor disse kunne hente gulvsand".

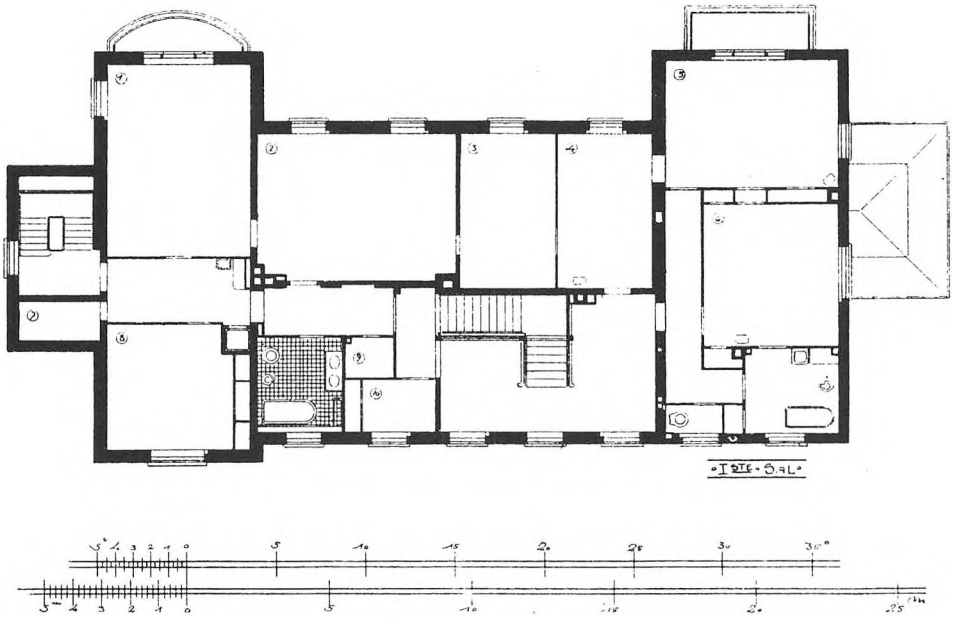

PLAN AF 1. SAL.

1 og 2. Soveværelser. 3. Skabeværelse. 4, 5 og 6. Børneværelser. 7 og 9. Skabe. 8. Systue. 10. Pudserum.

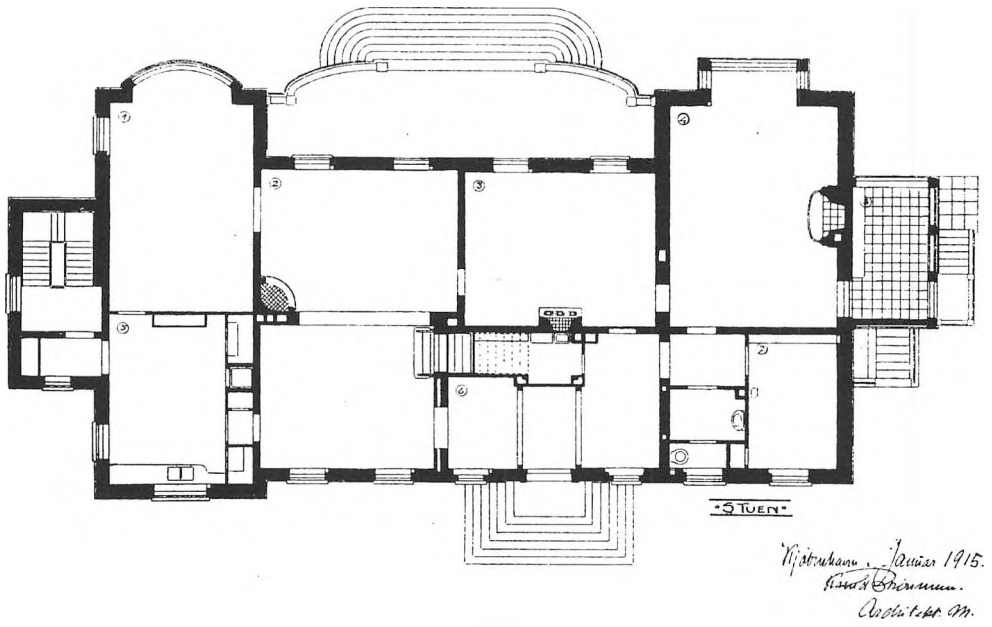

PLAN AF STUEN.

1. Spisestue. 2. Hal. 3. Salon. 4. Herreværelse. 5. Anretning 6. Forstue. 7. Tjenerværelse. 8. Veranda.

Arkitekt Knud Brønnums plan for "Højstrupgård" som den så ud ved LOs køb af ejendommen i 1957.

nærheden af kong Christian IXs sommerresidens på Fredensborg. Han lod 1871-72 den gamle "Godthåb" nedrive og opførte nærmere kystskrænten et landsted med en hovedbygning af røde teglsten i to etager, men med en tårnlignende sidefløj i tre stokværk i den norde ende. Huset blev indrettet med en "meget stor og bekvem beboelseslejlighed". I kælderen var der køkken og andre økonomilokaler, og tjenestefolkene fik logi under taget. I nærheden af hovedbygningen opførtes en større bygning med herskabsstald, vognremise og vaskehus, og der var også en lille portnerbygning og en gartnerbolig med drivhus, hvor der dyrkedes søde druer til baronens bord.

Rosenørn-Lehn, broder til Otto

Ditlev Rosenørn-Lehn, der var Estrup-regimets udenrigsminister i 20 år, mente ikke, at "Godthåb" lød godt nok som navn for sin nye herskabelige bolig, så 1873 søgte og fik han Helsingør magistrats tilladelse til et navneskifte. Ejendommen kom til at hedde "Højstrup" - utvivlsomt inspireret af den fiktive herregård i J. L. Heibergs nationale festspil "Elverhøj".

I 1881 afstod Rosenørn-Lehn for 100.000 kr. "Højstrup" til sin slægtning Adam Wilhelm Knuth, lensgreve til Knuthenborg på Falster, som sikkert også har ønsket en sommerbolig i bekvem ride- og køreafstand til Fredensborg. Kun 34 år gammel døde Knuth i 1888, og "Højstrup" gik derefter for altid over i mere borgerligt eje. En fodnote til ejendommens adelige epoke er dog, at Knuths søn mange år senere giftede sig med Sylvia Pio - datter af Socialdemokratiets grundlægger Louis Pio.

På matrikelkortene i Helsingør Kommunes Museer kan man følge, hvordan terrænet omkring "Højstrup" ændrer sig. På kortet fra 1857 hedder gården naturligvis endnu "Godthåb", og bygningerne synes omgivet af en almindelig bondehave. Men på kort fra 1880, 1908 og 1915 kan man se, at "Højstrup" omgives af en park, der stadig vokser i omfang. Ejendommen tog i denne epoke form som en herskabelig lystgård med åbne græsplæner og med udsøgte buske og træer, plantet i bedste engelske parkstil.

"Højstrup"s areal var i 1907 65 tdr. land, hvoraf de 12 tdr. land var udlagt til gårdsplads, have og park. 9 tdr. land var skov, 8 tdr. land var søer og 36 tdr. land var agerland, der dog ikke dyrkedes af ejerne. Agrene var bortforpagtet for 10 år til fire naboer, der årligt betalte 12-24 kr. pr. td. land, hvilket tyder på, at de ikke var alt for givtige.

1911 engagerede "Højstrup"s daværende ejer proprietær Jørgen Leth den respekterede københavnske arkitekt Knud Brønnum til at give landstedet en stor fornyelse og udvidelse. Resultatet blev den ældste fløj af det nuværende "Højstrupgård", og i denne er væsentlige dele af det første hus fra 1871-72 bevaret. Knud Brønnum konstaterede, at de gamle ydermure og etageadskillelser var i orden, og det samme gjaldt fundamenterne af kløvede granitsten.

Byggearbejdet kom til at bestå i en total fornyelse af facaderne og deres udsmykning samt en omlægning af taget, der havde været belagt med træspån. I stedet kom der sortglasserede fals-teglsten af hollandsk model, og alle kvistafdækninger, tagrender og nedløbsrør blev lavet af kobber.

Husets sydende blev forlænget og udbygget med en kort sidefløj, der svarede til den nordlige, og som skulle give plads til et herreværelse, som selve hovedfløjens bredde ikke var rigelig nok til. Mod havet fik "Højstrupgård" derfor sit karakteristiske præg med to lidt forskellige "tårne" - det ene havde tre fulde etager, det andet havde øverst to kviste i et mansardtag. Mellem dem anlagdes den store terrasse med udgang fra husets hall og salon. Den fik fundament og trappe af granit, blev belagt med berlinermosaik og prydet af en balustrade af kunst-sandsten.

Huset blev standsmæssigt indrettet. I forstuen opsattes to meter høje paneler af cypresstræ, hoveddøren blev udskåret i teak og indrammet i sandsten, trappen til de øvre etager blev flyttet for at skabe en passende stor hall, og denne samt herreværelse og salon fik brystpaneler, tekstiltapeter og kaminer af marmor og savonniérsten. Lofterne blev smykket med stukkatørarbejde efter Brønnums tegninger. Udskæringerne på hovedtrappen blev udført af billedhugger Th. Hansen, og selv en detalje som

"Højstrup" har altid været bedre kendt for sin landskabelige skønhed end for jordens kvalitet til agerdyrkning. I 1907 var området sat i hartkorn for 2 tønder, 5 skæpper, 3 fjerdingkar og 1 album. Grundskylden var 110.000 kr., og bygningerne var brandassureret for 34.000 kr.

"Højstrupgård" set fra landsiden med den store indgangsdør, som fortsat eksisterer.

dørgrebene blev der ofret omhu på - de blev specielt fremstillet på Københavns Dørgrebsfabrik.

"Højstrupgård" blev udstyret med tidens mest avancerede teknik. Der var centralvarmeanlæg, forsynet fra et "varmeværk" i kælderen, vinduer og døre i stueetagen blev beskyttet mod indbrud med "jernrolloer", og der var badeværelser og wc både ved sove- og børneværelserne på første sal og ved gæsteværelserne i mansardetagen. Tjenestefolkene havde også deres værelser i mansarden, men deres bad og wc var nede ved varmeværket i kælderen, hvor der også var køkken og andre økonomirum. En tjenertrappe i det gamle fremspring mod nord sikrede, at passage op og ned ikke forstyrrede herskabet.

1920 blev "Højstrupgård" købt af vekselerer og grosserer Paul Hagemann, den da 38-årige søn af et af de store navne i dansk industri, G. A. Hagemann, som var død fire år før. Den ældre Hagemann, der var Tietgens medarbejder i kryolitselskabet, formand for De forenede Sukkerfabrikker og direktør for Polyteknisk Læreanstalt, havde drevet "Borupgård" i Snekkersten som familiegods, men dette gik til en søster, og Paul Hagemann har formentlig ønsket at bevare tilknytningen til egnen. Han gjorde "Højstrupgård" til sin sommerbolig, men levede den øvrige del af året i en statelig lejlighed på Vester Boulevard - senere H. C. Andersens Boulevard i København.

Paul Hagemann var kunstnerisk interesseret - han havde i sin ungdom studeret fløjtespil i Paris og var siden i mange år formand for Kammermusikforeningen i København. Men først og fremmest var han en mand med mange hverv og interesser i dansk pengeverden og industri, og "Højstrup" gav ham både en repræsentativ baggrund og mulighed for et afslappet familieliv. Men efter mere end 35 år som ejer har han sikkert følt ejendommen for stor og for besværlig. Han var villig til at sælge, og det blev aktuelt med en tanke, som borgmester Peder Christensen havde udtalt engang i 1940-erne til folketingsmand Sigurd Schytz, "Kong Peder"s afløser, som fra 1946 var Helsingørs borgmester.

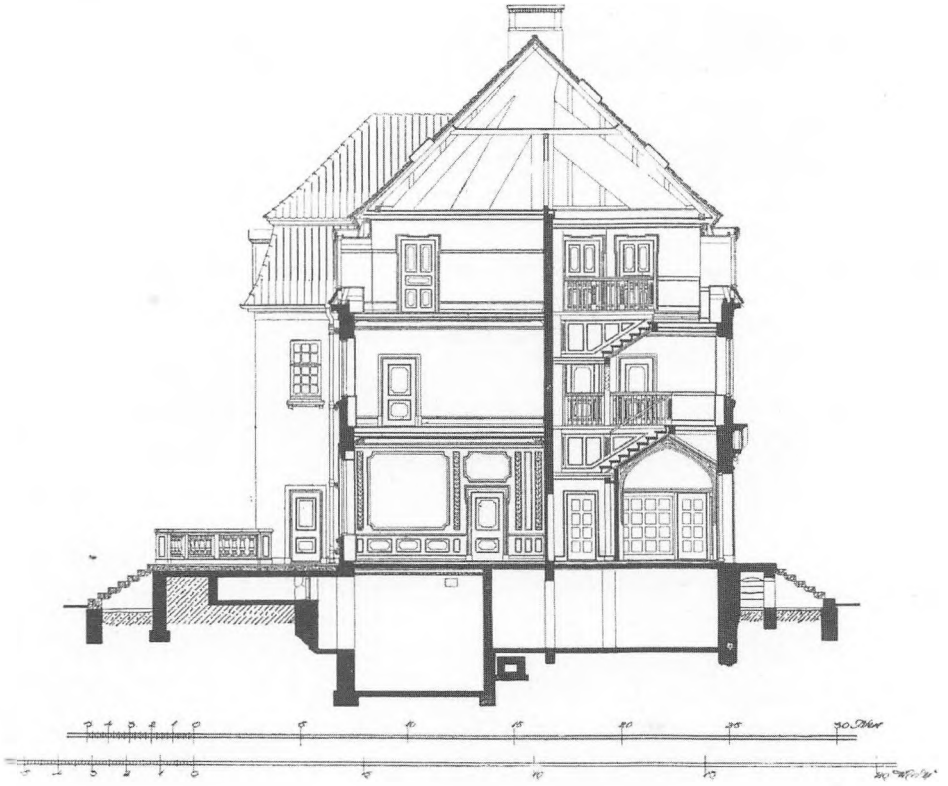

Knud Brønnums projekt for "Højstrupgård".

Ved LO-Skolens åbning i 1969 fortalte Schytz, at han nu følte, at han havde opfyldt et løfte til "Kong Peder":

"På en af vore spadsereture ad Gl. Hellebækvej pegede han en gang på dette areal og sagde, at han ønskede, at der ville komme til at ligge en kulturel institution netop her, allerhelst en institution som havde tilknytning til den danske arbejderbevægelse".

Nye mål for uddannelsen i fagbevægelsen

DsF blev efter verdenskrigens slutning i 1945 stillet overfor en række nye krav og muligheder. Dansk produktion skulle efter 1930ernes krise og 1940ernes krig have en altomfattende fornyelse, og krigen havde ude i verden bragt en mængde tekniske fornyelser, som også skulle ind i den nedslidte danske industri.

Fagbevægelsen satte sig naturligvis for at deltage i og præge den voldsomme udvikling, der var i vente på arbejdsmarkedet og i hele samfundet, og i DsFs ledelse gjorde man sig klar til at udvide virkefeltet fra det egentligt faglige, der hidtil havde været den dominerende hovedopgave. En af de opgaver, man begyndte at arbejde stærkt med var uddannelse af medlemmer og tillidsmænd - en opgave som DsFs formand Eiler Jensen bragte i forgrunden, da han talte ved AOFs 25 års jubilæum i 1949:

"Oplysningsarbejdet har sin store betydning for løsningen af alle de mange løbende problemer, som vore organisationer bliver stillet overfor i det daglige arbejde, men det er klart, at oplysningsarbejdet bliver særligt betydningsfuldt i en tidsperiode, hvor fagbevægelsen står overfor at skulle gennemføre nye fremstød, som stiller store krav ikke blot til vore øverste ledere, men også til alle de mange tillidsmænd i forbundene, i afdelingerne, på arbejdspladserne, ja til hele det store tal af arbejdere.

Jeg tænker her på, at vi jo sandsynligvis står overfor at skulle løse spørgsmålet om udvidet demokrati også her i Danmark, og hvad enten denne løsning kommer til at ske gennem en viderebygning på vort tillidsmandssystem eller det bliver gennem oprettelse af et såkaldt produktionsudvalg, er det jo givet, at en virkelig gennemførelse af noget sådant vil kræve ikke alene en delvis ny indstilling indenfor arbejderbevægelsen og hos arbejderne på arbejdspladserne, men også nødvendigvis må komme til at stille krav om en betydelig bedre uddannelse af den enkelte".

Eiler Jensen havde hentet inspiration i Norge, hvor Landsorganisationen havde oprettet et særligt oplysningskontor og var begyndt at oprette produktionsudvalg, der blev forberedt med en omfattende skoling af de folk, der var valgt til medlemmer. Der blev holdt en række oplysningsmøder, kurser og igangsat korrespondanceundervisning for hurtigt at give tillidsmændene kvalifikationer. Noget lignende var under vejs i Finland, Sverige og England, og Eiler Jensen mente naturligvis, at Danmark skulle følge med:

"Selvom vi i Danmark ikke skal kopiere det, som sker i udlandet, er

Eiler Jensen, var, som formand for De samvirkende Fagforbund/LO, arkitekten bag de nye mål som i efterkrigsårene formuleredes for uddannelsen i fagbevægelsen. Eiler Jensen var ligeledes en primus motor i etableringen af Højstrupgård som konferencecenter og bygningen af LO-Skolen Helsingør.

der dog ingen tvivl om, at den udvikling, der har fundet sted under og efter krigen i England og Norge også på længere sigt vil blive udviklingen i Danmark, når arbejderbevægelsen igen har indtaget sin naturlige førende stilling indenfor dansk politisk liv. I Danmark er der endnu ikke taget afgørende skridt for at indføre produktionsudvalg, men DsF har nedsat et udvalg, som arbejder med dette spørgsmål, og som efter en grundig overvejelse af sagen vil optage forhandling med Dansk Arbejdsgiverforening om hele dette spørgsmål. Vi vil ikke kopiere, men skabe en ordning, der passer efter danske forudsætninger.

Det nytter imidlertid ikke at gennemføre nok så gode ting på papiret, hvis ikke vore folk på arbejdspladserne og i forbundenes ledelser virkelig er i stand til at give aftalerne det rette indhold gennem praktisk arbejde, og derfor vil det også være absolut nødvendigt, hvis dansk fagbevægelse skal løse sin opgave i en udbygning af det industrielle demokrati, at oplysningsarbejdet sættes ind på dette. Det er ikke meningen, at tillidsmændene på arbejdspladserne og i forbundenes ledelser skal uddannes til professorer eller statsautoriserede revisorer. Vi skal naturligvis holde dette oplysningsarbejde indenfor sådanne rammer, at det virkelig giver den praktisk arbejdende tillidsmand en god støtte i hans virksomhed. For megen oplysning kan gøre usikker. Det kan føre til, at et menneske taber overblikket og taber målet.

Der skal være linje i vort oplysningsarbejde - en linje, der peger

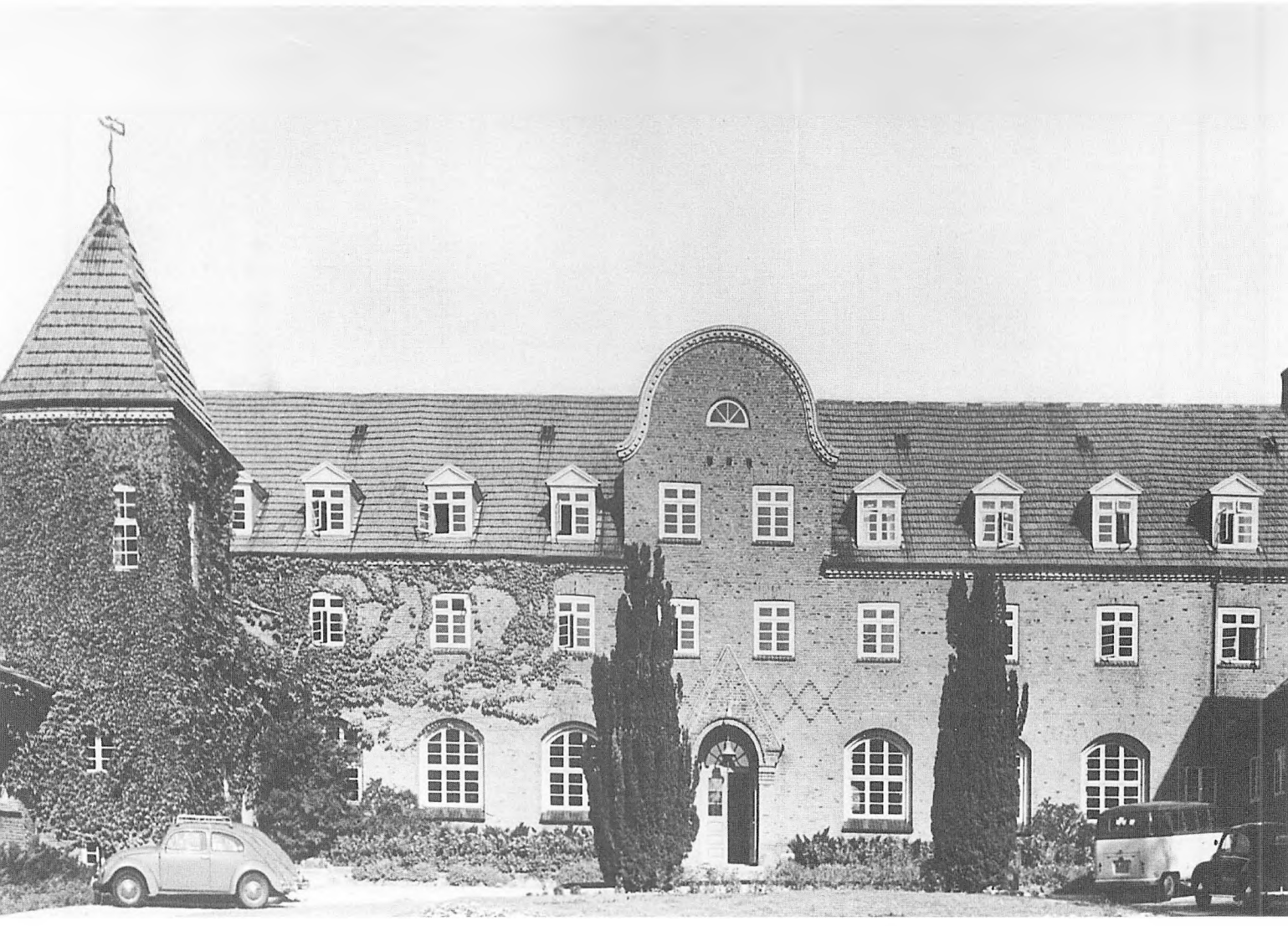

Roskilde Højskole havde før ombygningen et klassisk højskolepræg og undervisningen var ligeledes præget af højskolens traditioner.

fremad mod noget bedre, og som giver den enkelte en moralsk støtte. Et oplysningsarbejde som naturligt i vor demokratiske bevægelse samtidig må bygge på et nøgternt grundlag. Det er den opgave, oplysningsarbejdet vil komme til at stå overfor i den kommende tid: at give arbejderen og arbejderbevægelsen den moralske og åndelige ballast, som skal til for at gennemføre et udvidet industrielt demokrati i Danmark og samtidig med benene på jorden giver tillidsmændene de nødvendige praktiske oplysninger, som de vil få brug for i et sådant arbejde. Det er ikke uden grund, at dansk fagbevægelse skænker oplysningsvirksomheden sin store opmærksomhed. Det er et uhyre nyttigt, ja - som jeg har sagt det - et nødvendigt våben i vor kamp om samfundsgoderne, men det indeholder også faldgruber og en risiko, som vi agtpågivende må hindre i at virke. Oplysningsvirksomheden bør være smidig og samtidig fast forankret i sund fornuft og erfaring".

På samme tid blev de opgaver, Eiler Jensen havde skitseret, drøftet intenst på en række møder mellem DsF og AOF, som stod for arbejder bevægelsens samlede uddannelses- og oplysningsvirksomhed. Den bestod i en lang række fritidskurser og i indsatsen på de to arbejderhøjskoler i Esbjerg og Roskilde.

DsF og AOFs forhandlinger førte til, at et formandsmøde i DsF nedsatte et udvalg, der skulle tage sig af "spørgsmålet om opførelse af nye højskoler dels til uddannelse af den arbejdende ungdom og dels til dygtiggørelse af arbejderbevægelsens tillidsmænd".

Dermed var der angivet en vej fremefter: når erhvervslivet voksede og udviklede sig på efterkrigstidens bedre vilkår, måtte fagbevægelsen kunne stille med skolede tillidsfolk på alle niveauer, hvis indflydelsen skulle bevares.

Udvalget var 15. august 1950 klar med en foreløbig betænkning, og et formandsmøde gav énstemmig vedtagelse af dens principielle hovedpunkt: der skulle bygges nye arbejderhøjskoler, "således at den danske arbejderbevægelse kunne komme på linje både med andre samfundsklasser i vort land og med de andre nordiske arbejderbevægelsers arbejde på dette felt". På en ekstraordinær generalforsamling i DsF 27. november 1950 blev denne beslutning bekræftet, og der blev bevilget midler til højskolebyggeri.

Både på formandsmøde og generalforsamling var det Eiler Jensen, der lagde sin autoritet bag for at få forslaget vedtaget ikke blot med klar majoritet, men énstemmigt. Eiler Jensen sagde ligeud, at arbejderbevægelsen i Danmark var kommet bagud på dette felt - der var adskillige opgaver indenfor højskole- og oplysningsarbejde, som man hidtil havde måttet lade ligge: "Vi mangler de påkrævede rammer for gennemførelse af et moderne og rationelt arbejde på dette område", erkendte han og tænkte bl.a. på, at "De røde Borge" i Esbjerg og Roskilde trængte hårdt til fornyelse og udvidelse.

Esbjerg var den ældste af de to arbejderhøjskoler. Den blev ved lokalt initiativ etableret i lejede lokaler i 1910 og fik sit eget hus i 1917, "en slags borg i røde mursten med hjør-

Esbjerg Højskole i 1920erne.
Den første Arbejderhøjskole lå på Gammel Vardevej i Esbjerg. I 1940 blev bygningerne beslaglagt af tysk militær og led meget under dette brug. Efter besættelsen blev bygningen istandsat, men planer om en ny højskole førte til opførelsen af de nuværende bygninger i Stormgade 200. Den nuværende Esbjerg Højskole er indviet 30. april 1955 og ligger i tæt forbindelse med det rekreative område "Vognsbølparken". Bygningerne på Gammel Vardevej blev siden hen søfartskole og er i dag rammerne om Esbjerg Vandrerhjem.

Chr. Christiansen (1895-1963) var en af veteranerne i arbejderbevægelsens oplysnings- og uddannelsesvirksomhed. Han var udlært maskinarbejder og begyndte sin politiske virksomhed som DsUs første formand 1920-27. 1930-47 var han forretningsfører og derpå formand for AOF. 1932 blev han medlem af Folketinget og 1942 af DsFs forretningsudvalg. 1947-57 var han fiskeriminister i Hans Hedtofts og H. C. Hansens regeringer. Han var til sin død i 1963 formand for AOF, for AOFs og DsFs højskoleudvalg og sluttelig for LO-Skolens byggeudvalg.

netårn og vindfløj". Højskolen fik en tilbygning i 1929, og i arbejderbevægelsen kom den til at stå som et kraftcenter med navne som J. P. Sundbo og Julius Bomholt som hhv. formand og forstander.

Roskilde var oprindelig en ægte grundtvigsk højskole, bygget 1907 med Thomas og Morten Bredsdorff som forstandere. Den måtte opgive driften i 1929, men blev så købt af AOF for 125.000 kr. og efter en ombygning åbnet som arbejderhøjskole i 1930. Det var Th. Stauning, der indviede den "til kampen mod uvidenhed og trældom, kampen for arbejderklassens frigørelse" med ordene:

"Hvad der i mange år var drøm og fremtidsmål, er nu virkelighed. Det er virkeliggørelsen af vore ungdomsidealer. En skole, der skal oplyse, højne og udvikle, ikke ved forældet lære, ikke ved forfalsket historie, ikke ved århundredgammel, kapitalistisk moral, men ved nye tanker, ved sand historie, ved ærlig bedømmelse af samfundet og på grundlag af den høje solidaritets mål, der er arbejderklassens".

De to arbejderhøjskoler fik meget stor betydning - som Eiler Jensen udtrykte det: "De sejre, der er vundet, er fortrinsvis vundet af dem, der gennem kursus- og studievirksomhed har lært arbejderhøjskolen og dens ånd at kende indefra".

Begge skoler led hårdt under besættelsen. Esbjerg Højskole blev beslaglagt af tysk militær, og i Roskilde blev der indkvarteret tyske flygtninge. Skolerne kunne dog - omend for store beløb - istandsættes, da freden kom, og planen fra 1950 gik ud på at forny og udvide begge de to gamle højskoler og at bygge en helt ny i Skåde bakker i Højbjerg ved Århus. Eiler Jensen erkendte:

"De senere år har stærkt understreget, at der i allerhøjeste grad er et stigende behov for en uddannelse, der kan give ikke mindst de unge oplysningsinteresserede arbejdere og tillidsmænd et godt grundlag og et videre udsyn for deres senere arbejde såvel i arbejderorganisationerne som i det demokratiske samfundsarbejde". Ved en anden lejlighed: "Fagbevægelsen har forlængst indset, at på oplysningsområdet må vi ikke stagnere. På de vundne erfaringer skal arbejdet udvides, udbygges og videreføres".

DsF arbejdede konkret mod dette mål, idet medlemmerne 28. december 1950 begyndte kontingentbetaling til en fond, der skulle sikre højskolebyggeriets praktiske gennemførelse. I første omgang sigtede man på en fornyelse af de to eksisterende højskoler, og 8. maj 1953 besluttede

DsFs forretningsudvalg at bygge en ny Esbjerg Højskole. En offentlig arkitektkonkurrence udpegede arkitekt Frankild som vinder, og hans projekt blev virkeliggjort af "Arbejderbo". 30. april 1955 blev den nye Esbjerg Højskole indviet, og ved denne lejlighed sagde Eiler Jensen:

"Jeg tror, at fagbevægelsens beslutning om at rejse tre nye højskoler - hvoraf den ene i Esbjerg nu står færdig - er indledningen til en ny epoke, i hvilken vor åndelige indsats vil medvirke til at bevare det vundne og give os ny udvikling og nye sejre i vor kamp for et højtstående, frit demokratisk samfund, hvor tryghed og sikkerhed hersker, hvor mennesket er det centrale".

"Fagforeningsskolen i Højbjerg" - som man i DsF kaldte Århus-projektet - og et nybyggeri til Roskilde Højskole i Himmelev blev de næste mål, man arbejdede på. Først var det Sjællands tur, og DsFs forretningsudvalg vedtog efter en række forhandlinger 8. marts 1957, at der skulle træffes forberedelser til bygning af en ny Roskilde Højskole, hvor store reparationsarbejder igen var blevet nødvendige. AOF meddelte derfor, at man var indstillet på at bygge en helt ny højskole, "vel vidende at Århus-projektet hermed blev udskudt eller eventuelt bortfaldt". Beslutningen blev, at DsFs og AOFs fælles skoleudvalg fik til opgave at begynde arbejdet med at bestemme byggeriets placering og med udarbejdelse af skitser og tegninger. Fra juni dette år opkrævede DsF et særligt kontingent på 3.64 kr. til byggeri af Roskilde Højskole og til stipendiefond.

Et nybyggeri i Himmelev lige udenfor Roskilde havde helt naturligt været det første, udvalget tænkte på, men det var svært at virkeliggøre den plan. Arealerne, hvor den gamle skole var placeret, var ikke store nok, og man kunne imødese, at området ville blive "omklamret af Roskilde bys stigende udvikling". Iøvrigt ville det komme ubehageligt nær den atomforsøgsstation på Risø, som staten var ved at etablere.

I september afslog DsFs forretningsudvalg en række reparationer på Roskilde Højskole med henvisning til et forestående byggeri, men nu var udvalget usikker på, om skolen overhovedet skulle bygges i Roskilde: "Fjorden åbnede således ikke adgang for bademuligheder, og der måtte bygges i nærheden af Risø-anlægget", meddeler forhandlingsprotokollen. Julius Bomholt mente, at bygningerne i Roskilde kunne anvendes til andet formål, og "meget tyder således på, at man ikke skal føle sig bundet af stedet, men eventuelt se at finde en anden placering". Planen blev nu at finde et egnet sted at bygge i Nordsjælland.

Det blev skoleudvalgets formand, fhv. fiskeriminister og nu formand for AOF Chr. Christiansen, der fandt den ideelle placering til en afløser for Roskilde Højskole. Chr. Christiansen havde i 1930erne og 1940erne været medlem af den socialdemokratiske folketingsgruppe sammen med Sigurd Schytz, der nu var borgmester i Helsingør. Der er ikke megen tvivl om, at Schytz gav sin gamle kammerat et godt tips: "Højstrup" to kilometer nord for Helsingør by kunne erhverves, hvis man gik til ejeren, vekselerer Paul Hagemann med et passende tilbud.

1. november 1957 blev sagen sat på dagsordenen for det ordinære møde i DsFs forretningsudvalg, hvor højskoleudvalget anbefalede at købe "Højstrup" - som flere af forretningsudvalgets medlemmer iøvrigt havde været oppe i Helsingør for at se. Højskoleudvalget fandt, at ejendommen på 60 tdr. land var "smukt placeret med fin badestrand" og havde "en velegnet placering med gode trafikale forbindelser. En skole her ville også kunne betyde meget for den nordiske udveksling", mens

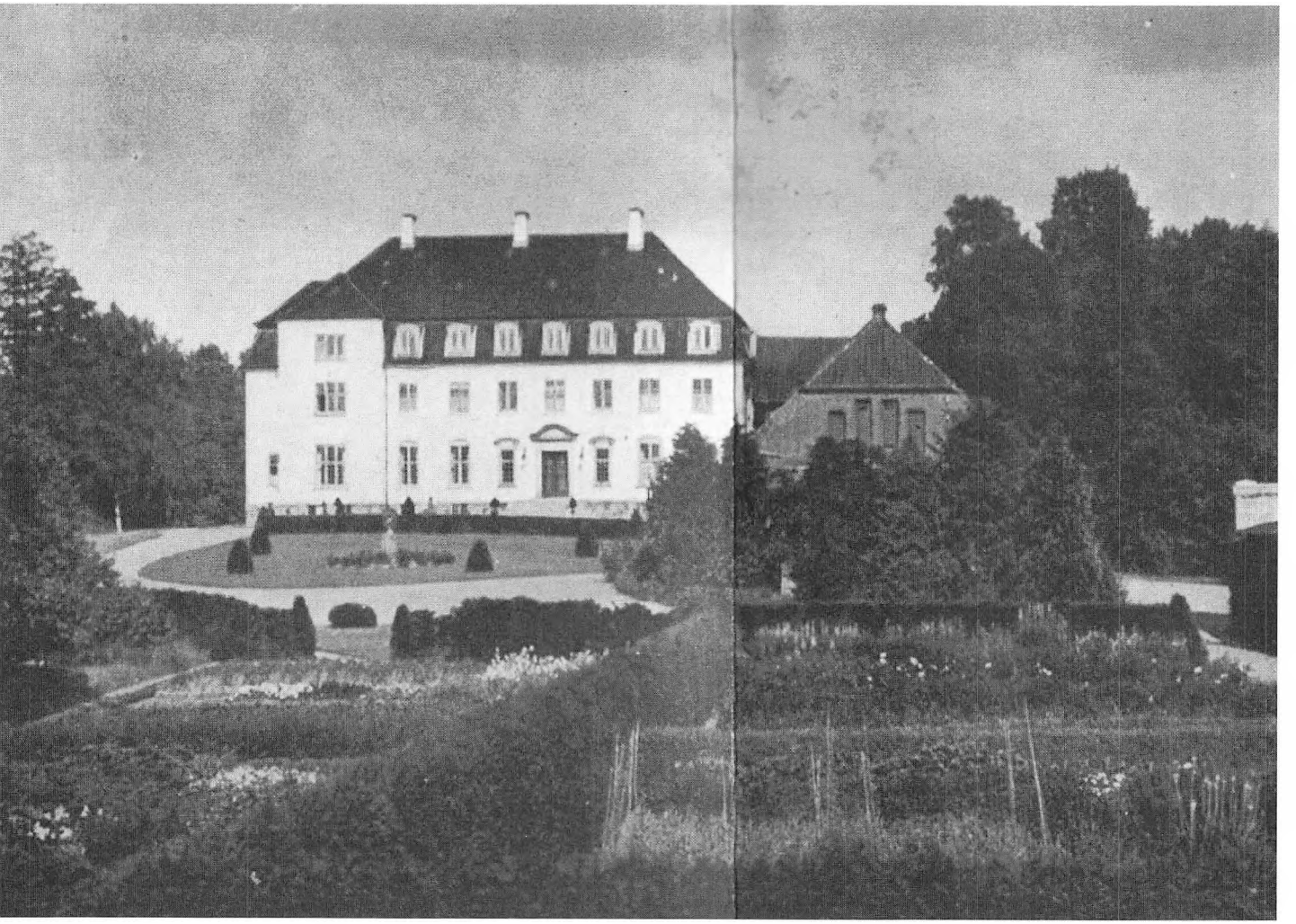

Up stairs - down stairs.

"Hos Fruen på Højstrup". Under denne overskrift har bladet "Vore Damer" i 1931 aflagt fruen på Højstrup et besøg hvorfra dette foto stammer, taget af fotograf Kruse.
Anledningen var, at fru Marguerite Hagemann, gift med Højstrups ejer vekselerer Paul Hagemann, netop på hesteryg havde vundet "Ladies Cup" ved årets væddeløb i Odense.
Parken blev passet af en handelsgartner, der også drev et gartneri på Højstrups jorder af størrelse 10 tønder land.

Hagemanns store privatbolig eventuelt kunne bruges til kurser. Efter at forretningsudvalget havde forsikret sig om, at Helsingør kommune havde været inde i sagen og "havde garanteret, at man ikke fremtidig ville blive klemt inde af andre bebyggelser" protokolleredes denne beslutning, der på en måde er LO-Skolens fødselsattest:

"Forretningsudvalget bemyndigede højskoleudvalget til at acceptere det nævnte tilbud samt til at underskrive nødvendige dokumenter i forbindelse med købet". Højskoleudvalget blev tillige bemyndiget til atforhandle om afhændelse af den gamle Roskilde Højskole.

16. december 1957 fik den selvejende institution Roskilde Højskole udstedt endelig skøde på "Højstrup" og på den tilhørende landbrugsejendom "Maries Minde", der lå på den anden side af Gl. Hellebækvej. Ved den lejlighed blev DsF for vistnok første gang ansvarlig for en landbrugsejendom med maskiner og avlsredskaber, avl, afgrøder, foder - 100 tønder byg, havre og blandsæd til opfodring - og gødning samt besætning på 10 køer, tre ungkreaturer, 15 ungsvin, fem søer og én hest.

Prisen for "Højstrup" var 825.000 kr., hvoraf de 705.000 kr. blev betalt kontant af DsF, der naturligvis var den egentlige køber. At Roskilde Højskole kom til at stå på skødet som den formelle ejer skyldtes, at man ville sikre et ubrudt statstilskud ved en flytning af højskolen fra Roskilde til nye bygninger i Helsingør. Det var da også Eiler Jensen, der øverst satte sin underskrift på skødet.

Prisen på de 825.000 kr. for den store ejendom er svær at sætte i relation til nutidige ejendomsværdier, men DsF præsterede jo en stor sum i

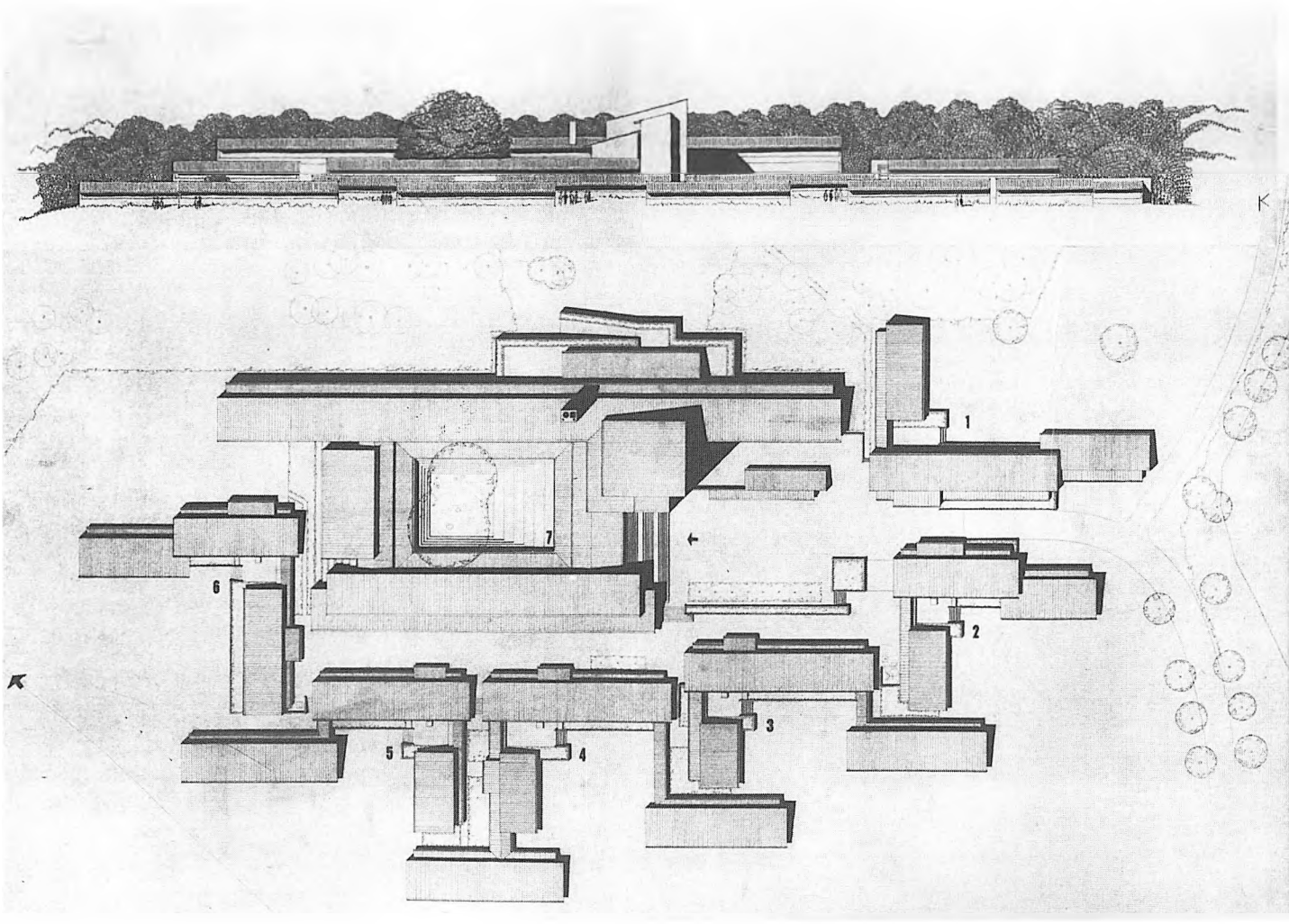

Det endelige projekt til LO Skolen.

kontanter. Til gengæld fik landsorganisationen en enestående smuk ejendom, beliggende på skrænten 22 meter over Øresund. Omkring det herskabelige hus, som nu var tømt for familien Hagemanns møbler og antikviteter, strakte sig den gamle park, der gik over i en stor slette, hvoraf ti tønder land var lejet ud til Helsingør Golf Club, mens andre ti tønder var forpagtet ud til en handelsgartner, der også tog sig af parken. Ifølge skødet var "Højstrup"s areal 317.961 m² og "Maries Minde"s 71.079 m², og de to ejendomme var ialt skyldsat til ejendomsskat for hartkorn på hhv. to tønder, fem skæpper, to fjerdingkar og et kvart album samt fire skæpper, et fjerdingkar og trekvart album.

I disse omgivelser skulle der nu skabes en helt ny højskole, men i højskoleudvalget følte man, at det skulle ske med hensyn til stærke traditioner. Forstander på Roskilde Højskole havde fra 1930 og lige til 1949 været den sagnomspundne Hjalmar Gammelgaard, der først fulgtes af Frode Kristensen, lærer på skolen siden 1929. Den senere udenrigsminister K. B. Andersen var forstander 1950-57, og han var gået i gang med fornyelser, men Roskilde var som Esbjerg stærkt præget af den gamle danske højskoletradition, og som det blev udtrykt af Esbjergs forstander 1920-24 Laura Alkjærsig: "Det er min drøm at forene grundtvigianisme og socialisme". Mange af arbejderhøjskolens lærere havde en fortid i den grundtvigske højskole, men trods alle ideologiske forskelle var hverdag og vilkår ikke så forskellige.

På den "normale" grundtvigske højskole kom de unge karle og piger i vintertiden, når der ikke var arbejde i landbruget. På samme måde

Ved købet af "Højstrup" blev LO også ejer af gården "Maries Minde", der lå på den modsatte side af Gl. Hellebækvej. Det var en helt ny opgave for LO at få ansvaret for et landbrug, og Thomas Nielsen fortalte ved LO-Skolens indvielse, at det havde givet problemer, som krævede evne til improvisering.

En dag var der ingen til at tage sig af malkningen af "Maries Minde"s 10 køer, og der blev slået alarm til LO: kreaturerne i stalden brølede fortvivlet og meget

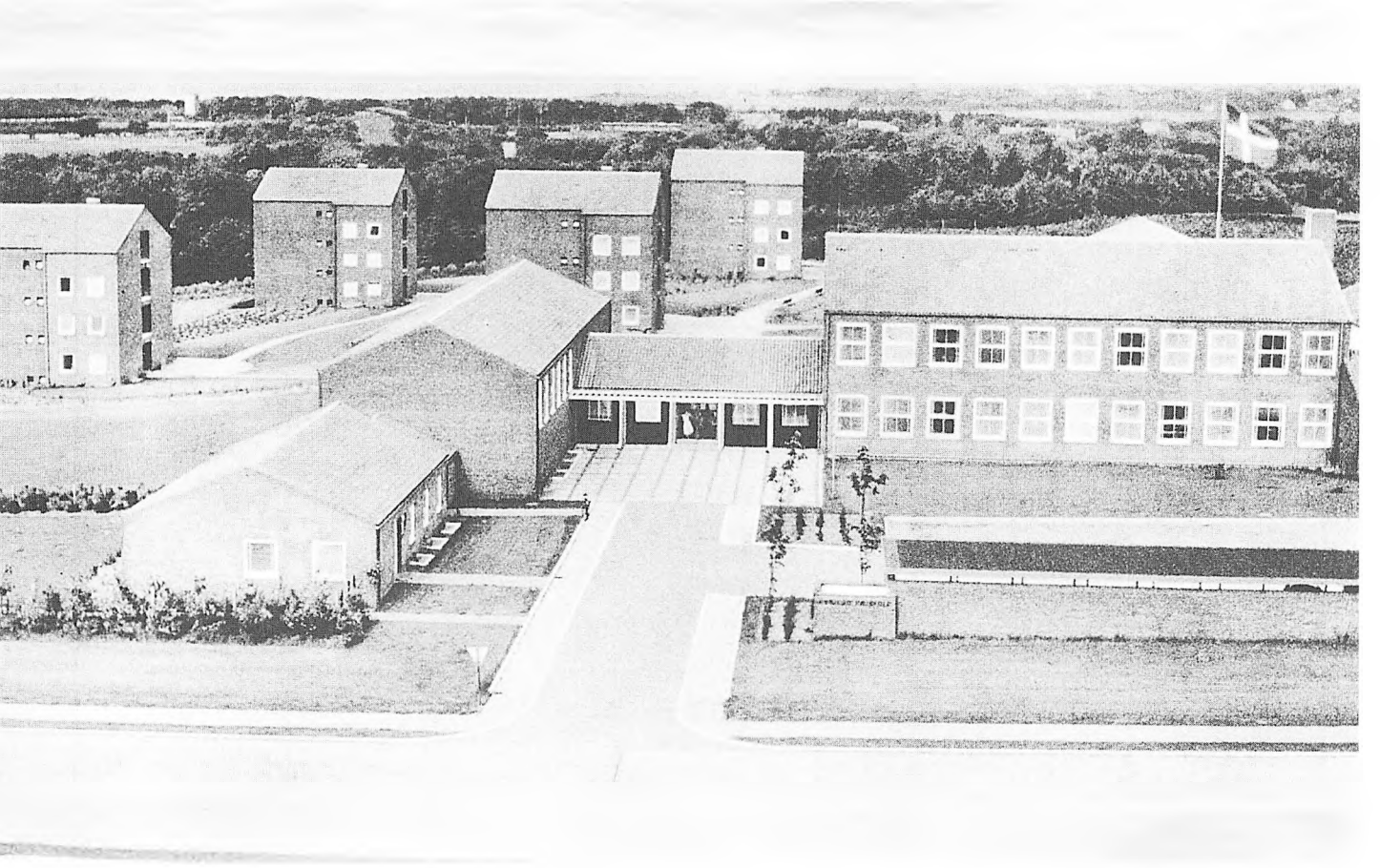

Mange inspirationer blev taget med fra Esbjerg Højskole til LO-Skolen i Helsingør.

kraftigt, så noget måtte gøres. Det skete også - LO-sekretær Jens Risgaard Knudsen var den mest landbrugskyndige i organisationens stab, så han kørte "i største hast" til Helsingør og fik malkningen klaret. "Maries Minde" med et tilliggende på 72.000 m² var i 1961 vurderet til at kunne indbringe 320.000 kr. med avl og besætning. Gården blev 1964 til ren kostpris solgt til Helsingør kommune, der dermed fik velkomne arealer til idrætspark og boligbyggeri.

kom arbejderbevægelsens unge til deres højskoler i arbejdsløshedsperioder, og de fik åndelige og politiske ressourcer, der styrkede hele bevægelsen. Et eksempel på eleverne på arbejderhøjskolerne i den tidlige fase kan være den senere forbundsformand hos smedene Hans Rasmussen, der 1924-25 var elev på Esbjerg Højskole med pædagoger som Julius Bomholt og J. P. Sundbo på katedret. Hans Rasmussen beskrev i sine erindringer afskeden med højskolen:

"Jeg var blevet fyldt med ny viden og havde virkelig fået tanket op, som man ville sige i dag. Jeg gik nu ud til en usikker fremtid, og jeg havde vel også en fornemmelse af, at jeg trængte til at vide mere og erfare mere ... Dog havde jeg en fornemmelse af, at jeg på en eller anden måde ville virke inden for den faglige arbejderbevægelse".

Mange af DsFs ledere omkring 1950 havde ligesom Hans Rasmussen i de unge år været på arbejderhøjskole, og de havde fået både gode minder og værdifuld viden ved en undervisning med karismatiske og særprægede personligheder og ved dybtgående debatter i de studiekredse, der var arbejderbevægelsens egen fornyelse af oplysningsarbejdet - både på højskolerne og i AOF.

Da "Højstrup" blev købt, havde arbejderhøjskolerne derfor en fin og solid tradition at føre videre, og det kom også til at præge programmet for den arkitektkonkurrence, der blev udskrevet for nybyggeriet.

I december 1957 godkendte DsFs forretningsudvalg, at "Arbejderbo" skulle udarbejde regler for en arkitektkonkurrence om højskolebyggeriet i Helsingør. Konkurrencen skulle holdes i samarbejde med Danske Arkitekters Landsforbund og efter dettes regler, og hensigten var, at højskolen skulle være en selvejende institution. I juni 1958 blev der så udskrevet "offentlig projekt-konkurrence om skitseforslag til en højskole ved Helsingør". Ansvarlig var høj-

skoleudvalget, nedsat af De samvirkende Fagforbund og Arbejdernes Oplysningsforbund, der havde udarbejdet konkurrencens program i samarbejde med "Arbejderbo"s tekniske afdeling og Danske Arkitekters Landsforbund.

I dommerkomitéen var AOF repræsenteret af forbundets formand, fhv. fiskeriminister Chr. Christiansen og af de to forretningsførere Erik Hauerslev og MF Poul Hansen, mens DsF var repræsenteret af næstformanden Einar Nielsen og sekretær, MF Carl P. Jensen - den senere boligminister. Roskilde Højskoles forstander Ib Koch Olsen sad naturligvis også i dommerkomitéen, der fik fremtrædende medlemmer fra Danske Arkitekters Landsforbund: arkitekterne Tobias Faber, Viggo Sten Møller og Jørgen Stærmose samt Bent Røgild, der fungerede som komitéens sekretær. Fra Helsingør kommune deltog borgmester Sigurd Schytz og stadsingeniør Helge Ursin Knudsen og fra "Arbejderbo" direktør, arkitekt Erik Jensen og chefen for den tekniske afdeling, arkitekt Stig Svanholt. Konkurrencen var åben for "danske arkitekter med fast bopæl i Danmark".

Konkurrence-prospektet var naturligvis åbent overfor alle arkitektoniske muligheder. Udvalget slog blot fast, at man ønskede "forslag til placering og skitsemæssig udformning af en bygning eller et sammenhængende bygningskompleks, der kan danne rammen om en højskole". Højskolen skulle "ikke fremtræde som et monumentalt byggeri", men skulle først og fremmest være rationelt indrettet, og dette betød også, "at bygningerne ikke bliver større, mere massive og kostbare i opførelse og drift end påkrævet".

I prospektet stod videre:

"Et grundsynspunkt for projekteringen bør være at finde en udformning, der i de daglige funktioner medfører mindst muligt besvær, de mindste omkostninger og anvendelse af den mindst mulige arbejdskraft. Iøvrigt bør selve højskolens indretning bidrage til at realisere dens idé og formål".

"Heraf følger, at det ikke blot er spørgsmålet om de enkelte lokalers størrelse og indretning, men også om deres indbyrdes beliggenhed i forhold til arbejdsgangen og livet på skolen".

Dommerne meddelte, at man ved bedømmelsen ville lægge megen vægt på et koncentreret anlæg, "der både i anlægsudgifter og navnlig i drift er billigt", og de indskærpede:

"Man bør have opmærksomheden henledt på, at en skole, der både skal bruges til unge og ældre, der opholder sig på skolen i kortere og længere perioder, kommer ud for en ret hårdhændet behandling. Deraf følger, at alt må kunne stå for ret stærkt slid og hård belastning".

Skolen skulle indrettes til forskellige undervisningsformer. Størst vægt blev der lagt på den fem-seks måneder lange vinterskole for kvinder og mænd i alderen 18-25 år. Denne vinterskole skulle helt kunne bruge skolens kapacitet i vinterhalvåret, men man tænkte sig også muligheden af, at den blev suppleret med kortere kurser fra én uge til to måneder for ældre aldersgrupper, hovedsagelig 25-50 år. I sommerhalvåret skulle skolen bruges til "flere korte, af hverandre uafhængige kurser i 1-3 uger med forskellig begyndelse og udløb", og endelig skulle der hele året kunne holdes konferencer på 2-4 dage og weekendarrangementer. Denne alsidighed krævede særlig opmærksomhed af arkitekterne:

"Man bedes være opmærksom på, at den hyppige skiften af kursushold gør ind- og afrejse til særlige problemer, der kræver hurtig og effektiv løsning".

Arkitektkonkurrencen gjaldt udformningen af de bygningsmæssige

rammer for en virksomhed, som højskoleudvalget skitserede, og som tydeligt var tænkt som en videreførelse af traditionerne. På tegningen skulle der således være en rigtig højskole-gymnastiksal som til "karle- og pige-gymnastik", og i skolens hverdag skulle der lægges vægt på dygtiggørelse og fordybelse:

"Undervisningens tyngdepunkt er gruppe- og studiekredsarbejdet i klasseværelserne. Det forudsætter en ikke ringe selvvirksomhed, forberedende læsning uden for selve skoletimerne. Dette igen fordrer mulighed for isolation og stilhed", skriver programmet, som fortsætter:

"Men betydningen af elevers og kursisters kammeratlige samvær må heller ikke underkendes, hvorfor der inde som ude må tilvejebringes lokaliteter for fritidsbeskæftigelse og hyggeligt samvær".

Tydeligst tegnede den gamle grundtvigske højskoles og "de røde borges" traditioner sig måske i kravene til den måde, forstander, lærere og elever skulle leve sammen på. Der skulle være "bekvem forbindelse" mellem elev-områderne og forstander- og lærerboliger, og - hedder det udtrykkeligt - "idealet her må være, at forstanderen i den grad "bor på skolen", at han selv kan følge intimt med i dens daglige liv, og eleverne føle, at han lever midt iblandt dem, og på den anden side dog således, at han kan have sin fritid for sig selv, ro til eget familieliv og studier. For lærerboligernes vedkommende gælder i nogen grad de samme hensyn. Det er således en forudsætning, at lærerne med familier (i hvert fald om vinteren) deltager i skolens hovedmåltider".

Forstanderboligen skulle have tre værelser, to kamre og en "mindre vinterhave" og "placeres så den kan fungere som selvstændig bolig og alligevel have direkte kontakt til skolen, f.eks. over et forbindende værelse, ca. 30 m², der vil kunne bruges som en fælles samtaledagligstue".

Huse for fire gifte lærere, hver på fire værelser og to kamre, skulle placeres selvstændigt og alligevel sådan beliggende, at elever og udenbys foredragsholdere let kunne opnå kontakt med lærerne. Lærernes arbejdsværelser skulle indrettes som samtale- og hyggeværelser, helst med selvstændig udvendig adgang. Til det øvrige personale skulle bygges lejlighed til en økonoma samt 10 værelser til køkkenpiger og husassistenter, der skulle have fælles dagligstue.

Et af konkurrencens hovedprincipper fik gyldighed for LO-Skolen i dens endelige skikkelse: den blev bygget til venstre for "Højstrup"s gamle tilkørselsvej, så man kunne bevare "det smukke parkområde ud mod Kattegat og samtidig bevare udsigten". Det skal måske lige bemærkes her, at LO-Skolen ikke ligger ved Kattegat, men ved Øresund.

Det var også et hovedprincip at bevare den gamle hovedbygning, der nu fik navnet "Højstrupgård" for at markere forskellen til det helsingørske kvarter Højstrup nedenfor kystskrænten. Udvalget ønskede, at "denne bygning skal kunne anvendes uafhængigt af højskolen og uden at disse gensidigt generer hinanden", for allerede nu arbejdede man i DsF med særlige planer for "Højstrupgård".

Højskolen skulle have en central afdeling, hvor en række funktioner mødes i en slags rummelig forhal eller vestibule, hvor modtagelse og afrejse kunne ske, og hvor der i frikvartererne og den store pause efter middag kunne foretages de ting: ind- og udbetalinger, indkøb, telefonering, postekspedition etc., "som ellers bringer forstyrrelse i dagens arbejde og fritidens ro".

Værelserne til de 100 elever skulle alle være enkeltværelser med "selvstændigt forrum med garderobe og brusebad/toilet", men ca. 30 værelser skulle dog have mulighed for op-

stilling af en ekstra seng. For hver 20 elever skulle der være et opholdsrum med thekøkken, mens seks dobbeltværelser til kursusledere ønskedes placeret separat. Alle interne forbindelser mellem undervisningslokaler, foredragssal og elevværelser skulle ske "indendørs", og man ville lægge vægt på, at samtlige elevværelser i placering og udformning fik mulighed for fuldkommen ro, så eleverne kunne "trække sig tilbage fra undervisningen og hvile sig eller arbejde helt uforstyrret".

En rolig dagligstue burde "i sin udformning og møblering virke indbydende til diskussioner i mindre grupper", og man forestillede sig også, at der uden for foredragssalen som en slags forrum eller en udvidelse af gangarealet ("vandrehal") skabtes mulighed for siddepladser til mindre grupper til diskussion. Foredragssalen skulle have plads til 170 deltagere og skulle "på naturlig måde" kunnes gøres mindre til ca. 100. Den skulle have amfiteatralske siddepladser "som f.eks. på Esbjerg Højskole" og stole med mulighed for anbringelse af løst skriveunderlag.

Foredragssalen skulle - og det var et brud med traditionen -ikke have fast talerstol, "men gennemgående podium med plads til borde til flere diskussionsdeltagere" samt scene med omklædnings- og rekvisitrum og et filmoperatørrum.

De syv klasseværelser skulle have forskellig størrelse: 1 på 90 m² til 60 elever, 1 på 75 m² til 50 elever og 5 på 35 m² til 20 elever. Alle klasser skal kunne mørklægges, så der kunne vises film og lysbilleder, og de skulle indrettes med 1-mands løse borde og stole.

Højskolen skulle have et bibliotek med 20.000 bind, og der skulle være læsepladser til 35 elever. "Der lægges vægt på, at biblioteket kan blive et hyggeligt og fredfyldt sted på skolen: gode lysforhold og god lydisolering", stod der. Gymnastiksalen, "indrettes således, at der bekvemt kan spilles håndbold", den skulle have plads til ca. 60 gymnaster og baderum med 15-20 brusere og rum til tørring af håndklæder. Bade- og omklædningsrum skulle desuden kunne fungere som "skolens badeanstalt".

Spisesalen skulle have plads til 140 personer plus 40 i en særlig afdeling, der kunne lukkes med skydevægge, og salen skulle også anvendes til lørdagsunderholdning samt jule-, påske- og afslutningsfester. "Der skal kunne danses i salen", understregede programmet. Køkkenet skulle have kapacitet til en husholdning på 200 personer, og der skulle være et særligt køkken til aftenkaffe "uden at det egentlige køkken derved skal tages i brug". Personalet skulle have sin egen spisestue.

En rolig dagligstue på 70 m² til 50 personer skulle "gerne med mulighed for møblering i mindre diskussionsafdelinger", mens en dagligstue 30 m² med møblering for fjernsyn og radio.

Fritiden blev varetaget med bordtennisrum, hobbyrum og fotografisk mørkekammer, og så gjorde 1950ernes stigende motorisering sig til slut gældende i nye krav: højskolen skulle have garager for 10 biler og 50 scootere, cykelrum til 50 cykler samt udendørs parkeringsplads til 50 biler.

Et svært valg

DsF havde til arkitektkonkurrencen udsat en præmiesum på ialt 25.000 kr., hvoraf førstepræmien skulle være på 12.000 kr., mens det øvrige beløb kunne fordeles efter dommerkomitéens bestemmelse. Komitéen kunne også købe yderligere forslag à 2500 kr., men forudsætningen for hele konkurrencen var dog, at arbejdet med at projektere Helsingør Højskole skulle "overdrages til førstepræmievinderen. Skulle særlige forhold gøre sig gældende, således at konkurrenceudskriveren ikke måtte ønske at overdrage arbejdet til 1. præmie vinderen", skulle denne have et tilskud på 50 % til præmien.

Konkurrencen vakte stor interesse, så da fristen for at indsende bidrag udløb 15. oktober 1958 var der kommet hele 76 projekter, "hvoraf en række af overordentlig høj både praktisk og kunstnerisk kvalitet trods opgavens vanskelighed. Det meget naturskønne terræn består dels af et fint kuperet marklandskab, dels af en park med meget smukke træer omkring hovedbygningen og med en storslået udsigt over Sundet mod nordøst. Opgaven rummer således en konflikt mellem ønsket om udsigt og en ideel sol-orientering", erkendte dommerkomitéen.

Efter at have gennemgået de mange projekter nåede komitéen den overbevisning, at "en placering af den nye højskole på åsen i det frie areals nordøstlige hjørne med muligheder for udsigt over Sundet og med nær kontakt til parkarealet" ville virke mest overbevisende. Lysningen omkring åsen gav også mulighed for at holde det store, frie markareal langs Gl. Hellebækvej samlet, og projekter med vejføring ude mod øst blev foretrukket, fordi dette yderligere understregede værdien af det samlede fri-område.

Blandt konkurrence-projekterne var der alle variationer: byggeri i kun én etage, på tre-fire etager og flere af de højhus-projekter, der i slutningen af 1950erne var så moderne i dansk byggeri, der netop havde fået de nødvendige tekniske muligheder for sådanne konstruktioner.

Da dommer-komitéen gennemgik konkurrenceprojekterne, kendte de naturligvis ikke navnene på de deltagende arkitekter - hvert projekt var mærket med et nummer og ledsaget af en lukket kuvert med navnet, der først blev åbnet efter fordelingen af præmierne.

I første omgang valgte dommerne efter projekternes højde. De en-etages løsninger blev lagt til side, fordi de "kun i ringe udstrækning ville være i stand til at tage udsigtsmulighederne i betragtning". Mellemhøje bygninger på tre-fire etager forekom dommerne "landskabeligt mindre

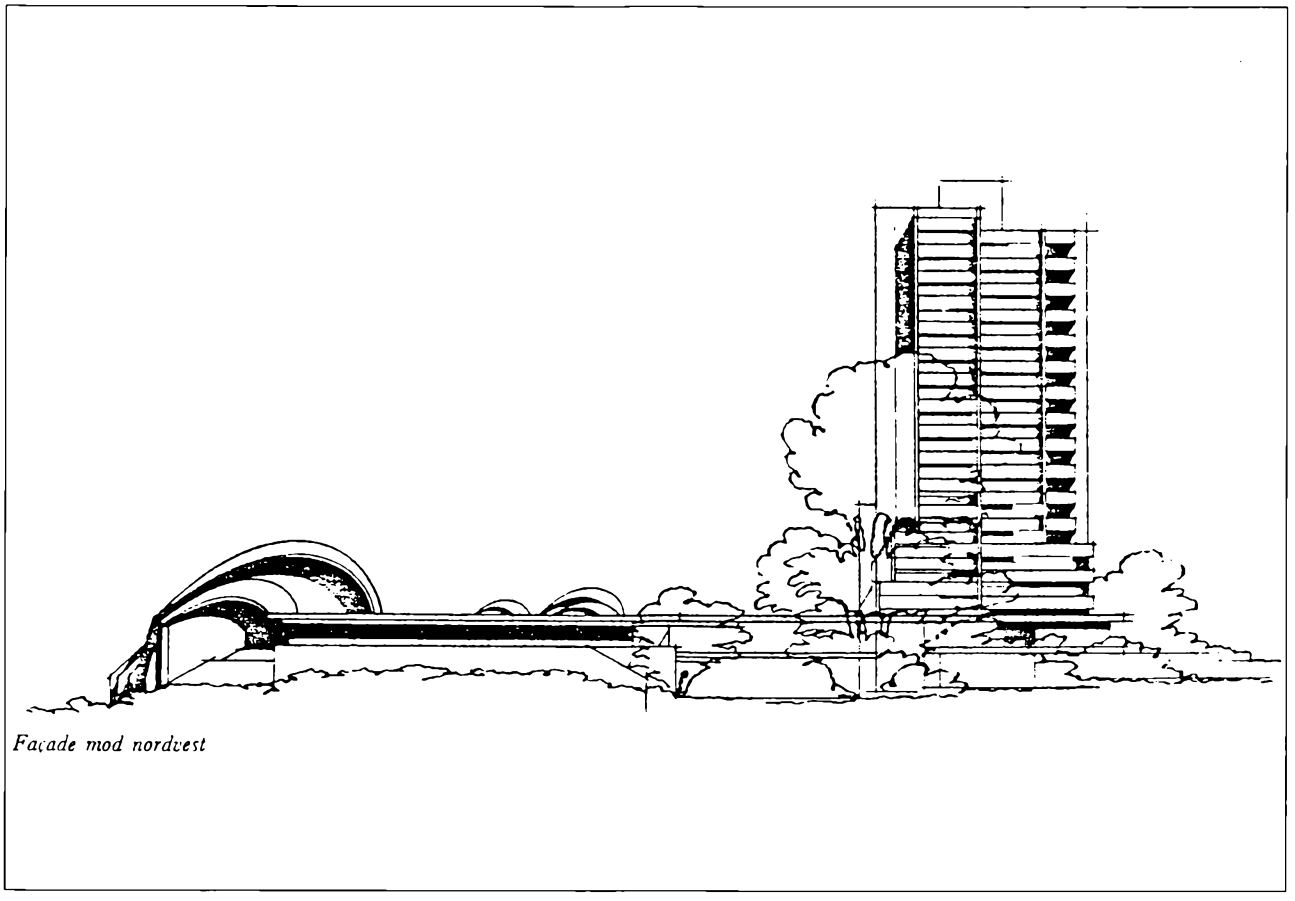

Façade mod nordvest

1958. Arkitekt Jørn Utzons vinderprojekt set mod nordvest (landsiden).
Projektet var et højhus på 16 etager der vokser op fra et en-etages anlæg med skolelokaler og fællesrum omkring en grønnegård.
Modsat højhuset var placeret en foredragssal med hvælvet tagkonstruktion med tydelige mindelser om Sidney Opera House's skaller.
Hele bygningens rygrad var vandrehallen som forbandt højhuset og foredragssalen og som gav adgang til alle fællesrum.
Jørn utzon, var det nye store navn i dansk bygningskunst og havde året før placeret sig på den internationale stjernehimmel ved at vinde konkurrencen om et nyt operahus i Sidney i Australien.

overbevisende med den udstrækning, som højskolen ikke kan undgå at få". De fleste projekter i denne gruppe opdelte iøvrigt på uheldig måde grundens forskellige arealer og skjulte træerne.

Det rigtige måtte være et højhus, mente komitéen i god overensstemmelse med tidens smag: "højhusprojekterne giver frie udsigtsmuligheder og løser samtidigt programmets ønsker om koncentration af elevværelse-afdelingen". De såkaldte lamelhøjhuse fandt komitéen dog "mindre naturlige på stedet":

"Kun et mindre udbredt, mere skulpturelt og afsluttet udformet højhus vil kunne accepteres", sluttede komitéen den generelle konklusion, hvor der dog også blev lagt vægt på at skabe "et særligt indendørs miljø ikke mindst for hele opholds- og undervisningsafdelingen med en på en gang ikke alt for udbredt, men samtidig fri og levende verden mellem lukkede og åbne rum, således at elevernes daglige færden rundt i komplekset kan blive en oplevelse". Elevboligerne skulle iøvrigt være naturligt delt i grupper af både miljøbestemte og praktiske grunde, så man i visse perioder kunne holde afdelinger af højskolen lukket, ligesom forskellige kurser skulle kunne have hver sin adskilte afdeling værelser.

Dommerkomitéen erkendte, at man ikke havde "ventet at finde det i alle detaljer fuldt færdige projekt". Man havde derimod "søgt efter en stærk idé, som opfyldte de primære krav, som hensyn til terrænet, udnyttelsen af udsigt over Sundet, kon-

centration, frie og levende undervisnings- og opholdslokaler og i grupper opdelte elevboliger i et projekt, som samtidig skulle have en stærk arkitektonisk holdning, der kunne tåle detaljeændringer uden at miste sin karakter".

Dette fandt dommerne i projekt nr. 50, der "opfylder alle disse krav på overbevisende måde og forekommer os af så høj kunstnerisk kvalitet, at det for komitéen til fulde opvejer de betænkeligheder, som man kunne have over for tanken om et højhus på dette sted".

Da kuverten blev sprættet op, viste det sig - overraskende for mange, men næppe for alle dommerkomitéens medlemmer - at arkitektens navn var Jørn Utzon, det nye store navn i dansk bygningskunst, som året før havde placeret sig på den internationale stjernehimmel ved at vinde konkurrencen om et nyt operahus i Sidney i Australien.

Jørn Utzons vinderforslag viste et højhus i 16 etager, der voksede op fra et en-etages anlæg med skolelokaler og fællesrum omkring en grønnegård. Modsat højhuset var placeret en foredragssal med hvælvet tagkonstruktion, der for en nutidig iagttager har tydelige mindelser om Sidney Opera House's skaller. Som en rygrad gennem anlægget var der placeret en vandrehal, hvorom alle lokaler - undervisningsrum og fællesrum - var placeret. Vandrehallen ville "byde på en vekselvirkning af store og små rum med udsigt over landskabet og den intime gårdhave".

Komitéen fandt, at Jørn Utzon havde placeret højhuset, så der blev taget "afgørende hensyn til de landskabelige værdier", så man ville få intim kontakt med "Højstrupgård"s park og desuden ved den koncentrerede byggeform friholde betydelige dele af ejendommens arealer.

Jørn Utzon blev også tildelt konkurrencens tredjepræmie for et forslag om en højskole som "et befæstet plateau i det kuperede terræn, hvor murene bragte bygningen op i en højde, så udsigten til Sundet blev fri". Denne løsning havde en "overordentlig markant facadeudformning", men var så skitsemæssigt udført, at en virkelig stillingtagen blev vanskeliggjort.

Konkurrencens andenpræmie blev tildelt arkitekterne Karen og Ebbe Clemmensen og Jarl Heger, der havde udformet et "vidt udstrakt bygningskompleks som en slags afgrænsning af parkområdet mod Øresund". Forslagets hovedidé var en 180 meter lang bygning i tre etager, der "som en vældig mur" lukkede til søsiden. På toppen af denne mur ville man "opnå en strålende udsigt over Sundet og svenskekysten". Foran den store bygning skulle centralhal og hovedparten af skolelokalerne placeres, og løsningen blev karakteriseret som velindrettet, men "dog noget bastant" ved en stærk deling mellem park og skole. I sidste instans blev det som bekendt netop disse arkitekter, der kom til at forme LO-Skolen, men det blev ikke efter dette andenpræmie-projektets idéer.

Dommerkomitéen besluttede at indkøbe yderligere tre af de 76 konkurrenceforslag, men ingen af dem fik betydning for det videre arbejde med planlægningen. Man koncentrerede sig i første omgang helt om Jørn Utzons højhusprojekt, som 5. december 1958 blev forevist for DsFs forretningsudvalg ved et møde på Enghavevej i København. Her redegjorde medlemmer af dommerkomitéen og repræsentanter for "Arbejderbo" for motiverne til valget, som 9. januar 1959 fik DsFs endelig godkendelse, da forretningsudvalget godkendte, at arkitekt Jørn Utzon fik overdraget arbejdet, og at "Arbejderbo" blev anmodet om at være forretningsfører. Arbejdet med skitseprojektering af den nye Helsingør Højskole - som arbejdsnavnet var - gik straks i gang.

Det blev alligevel ikke et højhus

Det havde fra starten været tanken, at ejendommens gamle hovedbygning "Højstrupgård" skulle indgå i den nye højskole, men allerede ved udskrivningen af arkitektkonkurrencen gav Eiler Jensen meddelelse om nye planer: bygningen skulle indrettes til "særlige formål", og en ombygning under ledelse af "Arbejderbo" blev begyndt i august 1957.

Det skete, efter at Einar Nielsen og Carl P. Jensen fra DsFs forretningsudvalg havde foretaget en "meget nøje gennemgang" med teknikere og arkitekter af hovedbygningen og fremsat forslag om indretning af stueetagen med vestibule, havestue, bibliotek, og et stort konferencerum eller foredragssal. På første og anden sal skulle der være hoteletager med 7 dobbelte og 12 enkelte værelser, ialt til 26 overnatninger. Arbejdet med indretning og fornyelse af installationer ville koste 710.000 kr., hvortil kommer møblering for 175.000 kr. Det var en fornuftig investering, for en ny bygning ville koste det dobbelte, og der vil "alligevel ikke kunne påregnes en bygning af den særlige karakter, som Højstrup hovedbygning nu engang er".

DsF regnede selv med at bruge kursusejendommen, men det skulle ske ved at betale leje pr. kostdag til højskolen. Tanken var da, at "Højstrupgård" skulle bruges dels til DsFs konferencer og møder på topplan, dels at ledig kapacitet skulle udnyttes af højskolen, men idéen blev forladt, da det viste sig, at DsF/LO i betragtning af den store udvikling på arbejdsmarkedet selv fik brug for hele stedets kapacitet. I 1963 blev der projekteret en udvidelse af "Højstrupgård", og i 1966 blev den nye bygning taget i brug. Den blev i én etage og lavere placeret end den gamle hovedbygning, "hvis monumentale fremtoning derfor er uantastet". "Højstrupgård"s tilbygning kom til at rumme 21 gæsteværelser, en stor pejsestue, studierum og konferencesal til 34 personer, alt placeret omkring en atriumgård, hvor sidegangene vender ud til gården med glas fra gulv til loft, "så der skabes associationer til de gamle klostergårdes overdækkede søjlegange", som tidsskriftet "Arkitekten" skrev.

Bladet fandt bygningen gennemarbejdet i alle detaljer og fortsatte: "det giver altsammen fornemmelsen af et højt kvalitetsniveau, men ikke noget mondænt luksuspræg, som kan kendetegne enkelte af de nyeste kursusejendomme. Det skyldes nok, at der i valget af materialer: mursten, klinker på gulvene, fyrretræspaneler og fornuftige møbler ligger en puritanisme, som afbalancerer det delikate i materialebehandlingen". I atri-

Knud Christensen (1927 - 1995) er et eksempel på de tillidsmænd i LO, der fik en stærkt positiv holdning til LO-Skolen, fordi de selv havde oplevet arbejderhøjskolerne og den uddannelse, de kunne give. Han havde været elev på Esbjerg Højskole, hvor han siden selv kom til at undervise i faget arbejdsret.
Knud Christensen blev udlært som blikkenslager i 1946 og var 1953-55 på udvidet fagforeningskursus og 1958-60 på LOs sekretærkursus. Han var afdelingsformand og forbundssekretær i Blikkenslagerforbundet, indtil han i 1964 blev sekretær i LO, hvor han 1975 blev næstformand og 1982-87 formand.
Blandt sine mange hverv lagde Knud Christensen stort engagement i arbejdet som medlem af bestyrelserne for Esbjerg og Roskilde højskoler, administrationsudvalget for "Højstrupgård" og bestyrelsen og fra 1965 i LO-Skolens byggeudvalg, hvor han i den sidste byggefase sammen med Erling Jensen og forbundsformand Hans Jensen udgjorde det snævre arbejdsudvalg, der fulgte byggeriet så at sige fra dag til dag.

umgården skabtes liv med et bassin med springvand af Peter Severin og Leif Madsen, "som i glas og glaceret stentøj har skabt en frodig og farverig verden af former, hentet fra naturen og fjerne landes arkitektur".

"Højstrupgård" i denne skikkelse var som senere LO-Skolen projekteret af arkitekterne Karen og Ebbe Clemmensen og Jarl Heger, og det blev for sin kvalitet udmærket med "Træprisen". Men da var denne del af ejendommen forlængst skilt fra LO-Skolens område, havde fået sit tilliggende på 12 tdr. land park på eget matrikelnummer og fået egen tilkørselsvej, opkaldt efter Eiler Jensen. Siden har "Højstrupgård" og LO-Skolen ført hver sin selvstændige tilværelse.

Eiler Jensen indviede for DsF konferenceejendommen 6. maj 1959, og få dage senere fortalte han i sin beretning på DsFs ordinære generalforsamling, at organisationen havde "erhvervet sig et vidunderligt smukt grundstykke ved Helsingør, beregnet til bygning af en ny højskole". Denne skole ventede han bygget hurtigt, "således at skolen ad åre kan komme til at stå som udtryk for det samvirke, LO i sig selv er", som han udtrykte det, da LOs ordinære repræsentantskabsmøde i maj 1960 bevilgede en kontingentforhøjelse til højskolebyggeriet. Kort forinden var højskoleudvalget, der behandlede Jørn Utzons skitseprojekt og var i fuld gang med at lægge bygge- og driftsbudgetter, blevet udvidet med to medlemmer, som LOs forretningsudvalg givetvis har betragtet

som særlige garanter for effektiv og rationel planlægning: LOs hovedkasserer Kai Petersen og Ivar Nørgaard, der 1955 var blevet forstander på den nye Esbjerg Højskole. Året efter blev Ivar Nørgaard - hvis senere karriere som folketingsmedlem og minister er velkendt - udnævnt til chefredaktør for "Aktuelt". Han efterfulgtes på Esbjerg Højskole af den hidtidige forretningsfører i Det kooperative Fællesforbund Erling Jensen. Og LOs forretningsudvalg besluttede 1. juni 1961, at også Erling Jensen skulle være medlem af højskoleudvalget i Helsingør.

Der var brug for disse økonomiske og højskolemæssige personligheder, fordi det kneb med at få byggeprisen ned på et tilstrækkeligt realistisk niveau. Ganske vist kunne LO regne med at få frigjort 10-12 mill. kr. til højskolebyggeri fra den gamle sygelønsfond, der skulle afvikles i forbindelse med den offentlige sygesikrings ikrafttræden, men hvis højskolens fremtidige drift skulle hvile i sig selv, måtte der ikke være for store investeringer at forrente. Det vakte derfor bekymring, da Chr. Christiansen i december 1961 måtte bebude "visse stigninger" på det byggebudget på 13,5 mill. kr., der var lagt i januar 1960. Eiler Jensen deltog i udvalgsmødet og advarede:

"Det er ikke givet, at man kan skaffe et hvilket som helst beløb. Det kan endvidere være et spørgsmål, om højskolen skulle blive for dyr i drift", og endelig havde LO også andre formål at tilgodese fra sygelønsfonden. Ved valg af inventar til skolen måtte man ihvertfald sørge for, at "standarden ikke sættes for højt".

Erling Jensen understregede principielt, at "man bør vel bygge, så driften bliver billigst mulig", og han blev fulgt op af Roskilde-kollegaen Ib Koch-Olsen, der rejste et helt nyt spørgsmål: ville højhuset måske blive for dyrt i anlæg og drift, og var det muligt så at sige at "lægge det ned"?

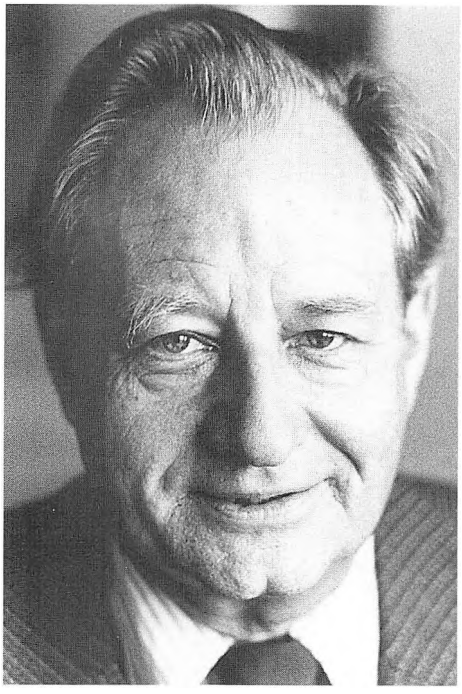

Ivar Nørgaard (f. 1922) var i 1960 et selvfølgeligt valg til LO-Skolens byggeudvalg. Han var 1955-61 forstander for Esbjerg Højskole, hvor han havde peget på Erling Jensen som sin efterfølger. Fra 1961 til 1965 - da han blev økonomiminister i Jens Otto Krags regering - var han chefredaktør for "Aktuelt" og 1964-65 formand for AOF. I oktober 1965 udtrådte Ivar Nørgaard af byggeudvalget, hvor han efterfulgtes af Knud Heinesen, dengang forstander for Roskilde Højskole. Også sekretær, senere formand i LO Knud Christensen indtrådte ved denne lejlighed i byggeudvalget, som LOs forretningsudvalg ønskede udvidet.

Chr. Christiansen gik med fynd og klem ind for, at højhuset skulle bygges: det ville kunne stå i mindst 50 år, og iøvrigt havde ingen af de andre projekter i konkurrencen samme monumentale karakter - et synspunkt han iøvrigt delte med de arkitektonisk sagkyndige og med mange i LO: Jørn Utzon havde skabt et af "Danmarks fineste projekter".

I byggeudvalget - som højskoleudvalget fra nu af kaldtes - var der også generel enighed om projektets høje kvalitet, men man stod nu overfor praktiske vanskeligheder: højskolens byggesum måtte nedbringes til 10 mill. kr. fra sygelønsfonden, hvis man ville sikre et sundt driftsbudget ved at undgå statslån og dermed en renteudgift på fire procent.

I den følgende tid lykkedes det udvalget - med Erling Jensen som den saglige førstekraft - at spare en række steder, så anskaffelsessummen blev nedbragt fra 13.247.000 til 9.942.500 kr. Samtidig blev højskolens etageareal beskåret med ca. 10 pct., og der blev sparet nogle faciliteter væk. Eiler Jensen, som deltog i udvalgsmødet, fandt denne løsning fornuftig:

"Det er ikke spørgsmålet om 9 el-

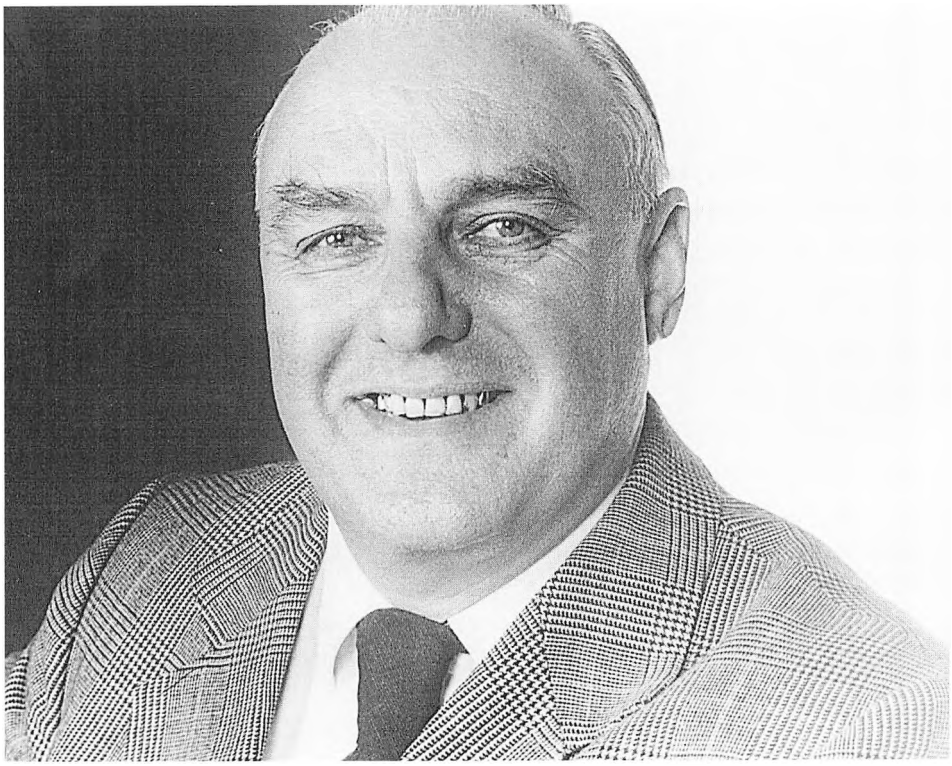

Erling Jensen, der i 1960 var blevet forstander for Esbjerg Højskole, blev i 1961 medlem af De samvirkende Fagforbund/LO's højskoleudvalg, senere LO-Skolens byggeudvalg. Erling Jensen blev i 1967 LO-Skolens første forstander (1967-73).

19. december 1967 trådte den selvejende institution LO-Skolens bestyrelse sammen for at "fastlægge princip og arbejdsprogram, tilrettelægge driften og vurdere økonomien", efter at byggeudvalget havde løst alle de praktiske opgaver i de foregående år. Skolens bestyrelse - dens øverste myndighed - havde da denne sammensætning:
Udpeget af LO: Thomas Nielsen, Kai Petersen (best. formand), Edith Olsen, Carl Rosenberg Jensen, Herman Schäfer og Hans Jensen.
Udpeget af AOF: Viggo Svane, Bjarne Hedtoft, Otto Nielsen, Jørgen Paldam, Henrik Heie (som kort tid senere blev afløst af K. B. Lundberg) og Andreas E. Hansen.
Udpeget af Arbejdernes Fællesorganisation i Helsingør: Niels Mørk og Børge Nielsen.
Udpeget af Sociademokratiet: Niels Matthiasen.
Udpeget af Det kooperative Fællesforbund: Knud Heinesen (som kort tid senere blev afløst af Ole Vernerlund)
Udpeget af DsU:
Hans Carl Nielsen.
Bestyrelsen udpegede forretningsudvalget: Kai Petersen (formand), Viggo Svane (næstformand), Niels Mørk (sekretær) og Hans Jensen.

ler 10 millioner, men om at skabe et byggeri, som skal kunne klares driftsmæssigt". Det kunne man åbenbart nu, og LOs formand lovede, at de 10 mill. kr. fra sygelønsfonden ville være til rådighed i løbet af 1/2 år i LOs kasse, og at "man ville stille sig meget large over for træk på dette lån". I juni 1961 så alt således ud til, at byggeriet hurtigt kunne komme i gang.

Men højhuset gav stadig betænkeligheder - af rent praktiske og økonomiske grunde. En tung udgiftspost ville således blive elevatoranlæg, der skulle transportere eleverne op og ned til deres værelser. Det ville give spidsbelastning i forbindelse med alle pauser i undervisningen, så kapaciteten måtte være ret stor.

Erling Jensen gav med sin højskoleerfaring en principiel indvending: "projektet levnede ikke muligheder for senere tilbygning", og fra alle andre skoler vidste man, at der før eller siden blev behov for bygningsmæssige udvidelser og ændringer.

Foreløbigt stilledes betænkelighederne ved højhuset dog i bero, da Jørn Utzon udførte et revideret skitseprojekt, der blev drøftet i byggeudvalget i september 1961. Prisen var - først og fremmest på grund af tidens voksende byggeindeks-tal - vokset til 11,5 mill. kr., men "Arbejderbo" erklærede ligeud, at nu var der "ikke mulighed for at klemme projektet yderligere". Af dette beløb måtte de 1,5 mill. kr. lånefinansieres, mens 10 mill. kr. kom fra sygelønsfonden, og Eiler Jensen gav tilslutning til, at man gik i gang med detailprojektering. Samtidigt gav LOs formand udtryk for en ny tanke: "man skulle frigøre sig for den tanke, at det er Roskilde, der skulle stå for Helsingør". I LO nærmede man sig beslutningen om, at Roskilde Højskole skulle have sin egen fornyelse og udvidelse, mens Helsingør Højskole - som man endnu kaldte den - skulle være fagbevægelsens tredie danske arbejderhøjskole.

1960-61 bevilgede syv store forbund lån til restaurering af den gamle Roskilde Højskole, og i efteråret 1961 ydede LO et tilskud på 500.000 kr. til en ny elevfløj. Roskildes elevtal blev dermed udvidet fra 70 til 120, og den selvstændige fremtid var sikret. I 1966 blev den endelige adskillelse formelt afsluttet,

da der udstedtes skøde på overdragelse af arealerne i Helsingør fra den selvejende institution Roskilde Højskole til den ligeledes selvejende institution LO-Skolen Helsingør.

Navngivningen af skolen i Helsingør voldte lidt vanskeligheder. Man overvejede først at holde fast ved "arbejdsnavnet" Helsingør Højskole, der svarede til de to ældre arbejderhøjskolers, men her sagde Undervisningsministeriet nej: man frygtede for stor navnelighed med Den internationale Højskole i Helsingør. I LOs forretningsudvalg drøftede man derpå forslaget Landsorganisationens Højskole, men bl.a. forbundsformand Hans Rasmussen fandt det for langt. Endelig fandt man en løsning alle kunne enes om, og i forhandlingsprotokollen for LOs forretningsudvalg nævnes derefter 6. oktober 1961 for første gang navnet LO-Skolen, som bl.a. Kai Petersen erkendte, at han hele tiden havde ønsket. Samtidig besluttede forretningsudvalget at skabe en særlig selvejende institution som skolens ejer. Den oprettedes den følgende måned, og dens første bestyrelse kom til at bestå af Eiler Jensen, Thomas Nielsen, Kai Petersen, Edith Olsen, Herman Schäfer og P. Madsen. Dermed tog LO også selv det fulde ansvar for projektets videre skæbne, og bestyrelsen gav i december 1961 overfor forretningsudvalget en "tilkendegivelse af, at man med ildhu ville gå ind for arbejdet med en hurtig rejsning af højskolen". Da vidste man imidlertid endnu ikke, at hele projektet måtte ændres fra grunden.

I februar 1962 besøgte byggeudvalget den nybyggede Herning Højskole, der også havde et højhus som det centrale element, og trods alle denne skoles kvaliteter, gjorde højhusudformningen LO-folkene skeptiske. Det var ikke "umiddelbart tiltalende", og "det var ikke et umiddelbart indtryk, at højhuset kunne fungere tilfredsstillende, men nær-

Da LO købte "Højstrup", overtog man også en kontrakt med Helsingør Golf Club, der havde lejet 10 tdr. land nærmest Teglstrup hegn til sin bane, som dengang var på ni huller. Klubben ville gerne udvide banen til 18 huller, så 1962 indledtes forhandlinger med byggeudvalget om leje af 14 tdr. land op til skovbrynet. 1968 blev lejekontrakten underskrevet, og bestemte at elever og kursister måtte spille på den.

10.10. 1966. Fra indvielsen af tilbygningen til Højstrupgård. På billedet ses fra højre mod venstre Niels Mørk, Svend B. Larsen, Kai Petersen, Erling Dinesen, Kai Lindberg, Eiler Jensen, Carl P. Jensen, borgmester Sigurd Schytz, ikke identificeret. I gruppen bagved genkendes Erling Jensen. Tilbygningen er tegnet af arkitekterne Karen og Ebbe Clemmesen og Jarl Heger. De blev senere arkitekterne bag LO-Skolen. Tilbygningen blev for sin kvalitet tildelt "Træprisen". Bassinet med springvandet er skabt af kunstnerne Peter Severin og Leif Madsen.

Kai Petersen (1914-82) var københavner, en utrættelig og realitetsbetonet tillidsmand, som placerede sig i front i fagbevægelsen under storkonflikten i 1956. Som formand for Lager- og Pakhusarbejdernes Forbund - en post han havde haft siden 1950 - gik han til de oprørske B&W-arbejdere og fik dem trods rasende kommunistiske protester til at acceptere det forligsforslag, regeringen H. C. Hansen havde fået ophøjet til lov. I 1958 blev Kai Petersen medlem af LOs forretningsudvalg, hvor han samme år overtog posten som hovedkasserer. På denne post fulgte han kyndigt og med sikkert greb om den økonomiske styring, planerne om LO-Skolen fra første færd. 1961 blev han medlem af skolens bestyrelse og byggeudvalget, hvor han overtog formandsskabet ved Chr. Christiansens død i 1963.
Kai Petersen og Erling Jensen "kørte parløb" lige til indvielsen i 1969. Derpå var Kai Petersen formand for skolebestyrelsen til 1973, da han fik en ny, stor opgave som formand for U-Landsrådet. Kai Petersen var 1965-74 næstformand i LO og derpå 1974-79 pånyt hovedkasserer.

mest forekom at være en uvedkommende ting", konkluderede udvalget i sit referat.

Erling Jensen havde allerede fået byggeprojektet fornyet med elementer, der kom frem som forslag i nært samarbejde mellem ham og lærerne ved Esbjerg Højskole, der havde helt nye erfaringer at trække på. Den traditionelle spisesal var skiftet ud med et cafeteria-system, og den endnu mere traditionelle gymnastiksal var ændret - og billiggjort - til en boldsal i kælderen. Men især gjaldt Erling Jensens betænkeligheder højhuset, og i marts 1962 nåede byggeudvalget frem til en afgørende beslutning, da Erling Jensen "rejste spørgsmålet, om der ikke er sådanne tekniske problemer, at man må overveje at opgive højhuset. Projektet indeholder ingen udvidelsesmuligheder, og der er fra anden side givet udtryk for, at man aldrig har set en højskole, som var færdig den dag, den blev afleveret", sagde Erling Jensen, hvis væsentligste betænkelighed iøvrigt var, at et højhus næppe ville kunne give det miljø, en ny og "anderledes" højskole som LO-Skolen skulle have. Erling Jensen tænkte sig allerede et undervisnings- og fritidsmiljø, hvor kontakter og meningsudvekslinger gik på kryds og tværs. Til dette var det ikke ideelt med et højhus, hvor elevgrupperne blev opdelt "i lag" i de enkelte etager. Alene brandvæsenets regulativer var en hindring for det samvær, Erling Jensen ønskede.

I byggeudvalget udtrykte Ivar Nørgaard og Kai Petersen enighed med Erling Jensen, og man besluttede derefter at orientere LOs forretningsudvalg om en afgørende beslutning: man ville opgive højhusbyggeriet og i stedet bede Jørn Utzon tegne et helt nyt projekt, hvor mange af de øvrige fine kvaliteter i vinderforslaget kunne bevares. I marts 1962 tog LO den "kedelige meddelelse til efterretning", men erklærede også, at der intet var at bebrejde byggeudvalget.

I maj 1962 mødtes byggeudvalget med Jørn Utzon for at drøfte mulighederne for et nyt projekt - eventuelt på basis af det forslag, der havde indbragt ham tredjepræmien ved arkitektkonkurrencen. Det blev et meget positivt møde, hvor Kai Petersen erklærede, at Utzon havde medvirket særdeles positivt ved hele sagens forløb, og at man ved at opgive højhuset ikke havde villet kritisere teknikerne eller andre medvirkende. LO havde i det hele taget "mødt uhyre stor forståelse for løsning af opgaven". Jørn Utzon kvitterede med at sige, at han ikke "nærede ønske om at forcere bygherren til at acceptere et hus, hvor han ikke ønskede at bo". Utzon fandt det rimeligt, at udvalget nu opstillede et nyt program, og at man bandt sig til dette, så der ikke kunne foretages ændringer under projekteringen, men iøvrigt påtog Utzon sig at udføre det nye projekt. Forudsætningen var dog, at arbejdet kunne passes ind i tidsplanen for Utzons arbejde med Sidney-operaen, der netop skulle bygges i samme periode. Kai Petersen slutte-

de som byggeudvalgets formand med at erklære, at "at man fra udvalgets side kun ønskede, at det skal være Utzon, som skal udføre det nye projekt".

Da det kom til stykket måtte Utzon sige nej til opgaven, fordi operabyggeriet krævede hans nærværelse i Australien. I maj 1962 meddelte han byggeudvalget, at LO-Skolen ikke kunne indpasses i hans tidsplan, og byggeudvalget og LO var derpå i den situation, at man måtte begynde helt forfra med højskolen. Det skete ved, at udvalget overlod arkitektkonkurrencens andenpræmievindere Ebbe og Karen Clemmensen og Jarl Heger at begynde et helt nyt projekt. Samtidig fik Erling Jensen ansvaret for administration af de midler, der af LO var stillet til rådighed for højskolebyggeriet.

Jørn Utzons plan for LO-Skolen havde haft stor spændvidde og konsekvens. Samtidig med opgaven for LO havde han fået opgaven at tegne et boligbyggeri på nabogrunden - det senere Hellebo - og "han havde sammenarbejdet de to projekter til en landskabelig kompositionel enhed", skriver professor Tobias Faber i sin bog om dansk arkitekturs historie. Denne enhed blev aldrig virkeliggjort, og man kan som Tobias Faber beklage, at dette og en række andre visionære Utzon-projekter aldrig blev gennemført, og at Danmark "endnu ikke har forstået at udnytte dette århundredes originaleste danske arkitektbegavelse".

For LO-Skolens vedkommende var det dog en forståelig ting, at Utzon måtte foretrække den vældige opgave i Sidney, hvor vanskelighederne med de australske bygherrer endnu lå et godt stykke ude i fremtiden. LO fik i stedet Ebbe og Karen Clemmensen og Jarl Heger til at bygge en skole, som Tobias Faber karakteriserer som et ganske andet stykke arkitektur, men også af højeste klasse:

"Med ryggen til et nordliggende skovbryn danner skolen et koncentreret kompleks af elevboliger med mellemliggende fine gaderum og pladser. Den dominerende undervisningsbygning omfatter en særlig smuk rektangulær grønnegård".

Men før man nåede så vidt, var der endnu nogle vanskeligheder at overvinde.

"LO-Skolen, Helsingør Højskole" var navnet på den selvejende institution, som 30. november 1961 blev oprettet som officiel ejer af den nye skole. Bestyrelsen fik medlemmer fra alle arbejderbevægelsens grene og fra den lokale fagbevægelse.

Navnet Helsingør Højskole blev hurtigt opgivet, fordi Undervisningsministeriet frygtede forveksling med næsten-naboen, Den internationale Højskole i Helsingør. Det vakte dog ikke fortrydelse, at navnet derefter slet og ret blev LO-Skolen. LOs og bestyrelsens formand, den selvejende institution, der skulle være ejer, Eiler Jensen havde allerede på det konstituerende møde sagt: "Helsingør Højskole blive måske det navn, der bruges i det dagligе, men vi er nogle stykker, der helst ser, at navnet bliver LO-Skolen".

En Øresundsbro i vejen

De nye arkitekters arbejde på LO-Skolen blev brat afbrudt i november 1962, da en svensk-dansk regeringskommission udsendte sin betænkning nr. 314 om en kommende Øresundsbro. Kommissionens eksperter foreslog to muligheder - en bro mellem København og Malmø og en mellem Højstrup ved Helsingør og Sofiero ved Helsingborg. Ingen af de to løsninger blev anbefalet, og de politiske drøftelser var end ikke begyndt, men det stod åbenbart fast, at hvis man valgte en nordlig bro, ville dens danske landfæste blive præcis på de arealer, hvor LO-Skolen skulle bygges. Det bragte byggeudvalget ud i en meget vanskelig situation: en byggestart var virkelig ved at begynde at haste, for det kostede 100-130.000 kr. om året at have arealerne liggende ubenyttet hen. Men kunne man risikere at investere store midler i et højskolebyggeri, der måske nogle år senere måtte vige for et broanlæg?

For at få et svar på dette vitale spørgsmål, skrev LOs hovedkasserer Kai Petersen, som siden oktober 1962 havde været byggeudvalgets formand, i januar 1963 til Kaj Lindberg, trafikminister i regeringen Jens Otto Krag. Kai Petersen bad om "snarest muligt" at få en drøftelse af planerne, men Lindberg kunne kun svare, at han efter at have forelagt spørgsmålet for sin departementschef Palle Christensen, der havde været formand i Øresundskommissionen, måtte erkende, at det var rigtigt, at en nordlig bros vej- og baneforbindelser ville berøre "Højstrupgård". En af årsagerne var, at Helsingør kommune af hensyn til byens udviklingsmuligheder havde modsat sig en linjeføring gennem selve byen.

"Landfæstet" var derfor flyttet til Højstrup, hvor det ville skære en trekant med ca. 200 meter lange ben ud af LO-Skolens areal. Dertil ville så komme pladskrav til vejudfletninger og til anlæg for toldvæsen og paspoliti, men for tiden var alt dette dog kun muligheder i "en skitsemæssig projektering", og kun et senere detailprojekt kunne afgøre indgrebets omfang, understregede Kaj Lindberg.

Man var altså ikke nået meget nærmere en afklaring i LO-Skolens byggeudvalg, som 12. februar 1963 mødtes første gang i den sammensætning, udvalget stort set skulle få i LO-Skolens byggeperiode. Formand var fortsat Kai Petersen, og de øvrige medlemmer var "Aktuelt"s chefredaktør Ivar Nørgaard, Dansk Murerforbunds formand Hans Jensen, sekretær i LO Jens Risgaard Knudsen, forstander på Esbjerg Højskole Erling Jensen, folketingsmedlem Poul Hansen samt en ny, lokal repræsentant, som LOs forretningsudvalg havde ønsket at udpege: folketingsmedlem og viceborgmester i Helsingør Niels Mørk.

Dette udvalg søgte pány konkret indsigt i et møde med Helsingørs borgmester Sigurd Schytz og DSBs banechef Thorning Christensen, men igen skiltes man i usikkerhed. Det var "ikke sikkert, at den nordlige Øresundsbro ville blive placeret på dette sted", og der kunne eventuelt gives byggetilladelse til skolebyggeri under alle omstændigheder. Banechefen mente heller ikke, at der var tekniske problemer ved at flytte broen et stykke nord for Højstrup, men Øresundskommissionen var ophævet, så der var intet sted at forelægge denne mulighed, og økonomiske garantier for den risiko, LO ville løbe ved at bygge nu, kunne man slet ikke drøfte.

Skolens arkitekter udtalte, at en Øresundsbro ville betyde en væsentlig forringelse af grunden og kræve et så bredt areal, at der ikke ville blive plads til højskolen i dens projekterede udformning, og efter en lang række møder følte udvalget sig 28. oktober 1963 nødsaget til at meddele LO, at et byggeri måtte opgives, fordi mulighederne for at finde et egnet areal i Helsingør var udtømte.

Det nye lokale medlem Niels Mørk fandt dog en anden mulighed: ved Gl. Hellebækvej lidt nærmere Helsingør lå et stykke skov, der oprindelig havde hørt til Marienlyst-arealerne. Her var der 10-12 tdr. land plads til at bygge LO-Skolen, selvom den kom til at ligge betænkeligt nær et villakvarter og en sportsplads. Der blev i de følgende måneder arbejdet intenst med et projekt for dette område, men ideel var løsningen ikke. Man måtte se frem til, at LO-Skolen ville komme til at ligge omgivet af en mindre park, og udvalgsmedlemmerne havde en række forskellige betænkeligheder - Ivar Nørgaard frygtede således, at byggeriet ville blive for sammenpresset, mens Erling Jensen savnede muligheder for fremtidige udvidelser. I oktober 1963 tog udvalget konsekvensen og begyndte at se sig om efter muligheder for at finde et helt andet sted i landet, hvor LO-Skolen kunne bygges - dog helst på Sjælland.

Jens Risgaard Knudsen (f. 1925) blev efter ti år i Dansk Gartnerforbunds hovedbestyrelse sekretær i LO i 1959 og medlem af LO-Skolens byggeudvalg i 1961. I 1964 forlod han dette arbejde for at blive fiskeriminister i Jens Otto Krags regering, og sit senere virke har han haft i Folketinget.

En række kommuner viste stor interesse for at sikre sig højskolen. I Næstved havde man allerede i oktober et tilbud klar, men der kom snart mange flere. I december gav Kai Petersen nemlig "Aktuelt" et interview, hvori han med stor beklagelse sagde, at man havde måttet opgive at bygge LO-Skolen i Højstrup på grund af bro-usikkerheden - og så strømmede tilbuddene ind fra hele landet: fra Helsingørs daværende nabokommune om arealer i Hellebæk og Mørdrup og fra en række byer: Frederikssund, Holbæk, Korsør, Nykøbing S., Skelskør, Slagelse og Vordingborg. Også Silkeborg, Nyborg og en række andre byer var inde i drøftelserne, og man drømte bl.a. om at finde landskabelige omgivelser som på Runö-skolen ved Stockholm. Denne svenske LO-Skole besøgte byggeudvalget i sommeren 1963, og de hentede mange inspirationer.

Drømmen om LO-Skolen i Højstrup var dog svær at slippe, som det fremgår af et brev, som Eiler Jensen 12. december 1963 havde måttet skrive til borgmester Sigurd Schytz for at meddele, at LO havde opgivet at bygge i Helsingør:

En god tradition for en højskole var, at den skulle have sit eget landbrug eller ihvertfald et gartneri, så den blev selvforsynende med grøntsager. Sådan havde det været på den nærmeste nabo, Den internationale Højskole i Helsingør, og for LO-Skolen var det også en nærliggende mulighed: til "Højstrup"s herligheder som landsted havde hørt et gartneri med 900 m² jord under glas og 3000 m² på friland. Det blev byggeudvalgets opgave at afgøre, om virksomheden skulle fortsætte og levere frugt, grønt og blomster til LO-Skolen og "Højstrupgård". Gartneren, der havde forpagtet dette fortalte byggeudvalget, at "jorden var meget uens i sin sammensætning". Blomkål havde han kunnet dyrke med held, men de grønne rosenkål havde været problematiske, og gulerødder havde svipset året før. Bønner var et spørgsmål om at få dem plukket og at finde sorter, egnet til nedfrysning. Jordbær havde kunnet betale sig. Byggeudvalget udpegede naturligt nok sit medlem, sekretær i LO Jens Risgaard Knudsen til at lede et sær-

ligt gartneriudvalg - Risgaard Knudsen var jo uddannet gartner, og han mente, at jorden burde udnyttes. Der var visse muligheder: "Jorden er egnet til selleri og porrer, men ikke til kartofler. Såfremt noget af markjorden kan inddrages, skulle det dog være rentabelt at dyrke tidlige kartofler. Grove grøntsager vil det ikke kunne betale sig at dyrke, ej heller kartofler til vinterbrug. Stedet har for meget læ for dyrkning af kålsorter".

Risgaard Knudsen fandt, at drivhuset måtte indskrænkes til 450 m² til agurker og tomater, og at "gartneriets omfang måtte bedømmes ud fra arbejdskraften på stedet - til højskolens og "Højstrupgård"s parkanlæg - og spørgsmålet, om man skal være selvforsynende med blomster og grøntsager eller sælge til tredjepart". Et gartneri med "finere grøntsager på helårsbasis" ville bedst kunne få balance i driften, som "forudsatte en fornem kostplan".

Erling Jensen mente ikke, at en moderne højskole havde brug for et gartneri:

I første omgang sluttede byggeudvalget sagen med en principbeslutning om "ikke at lave et gartneri udelukkende for gartneriets skyld", men kun hvis driften kunne hvile i sig selv og give billigere produkter.

Mens planlægningen gik videre, gled gartneriet helt ud af overvejelserne. Jorden blev i stedet brugt til parkanlægget og "eremitagen", der strækker sig helt hen til LO-Skolens mure.

"For mig personlig var det en meget vanskelig afgørelse at være med til at træffe, idet jeg jo har været involveret i denne sag, der for mig er en hjertesag, lige fra vi købte det meget smukke areal ved Højstrup. Men således, som sagen ligger, er der ingen anden vej at gå". Eiler Jensen sluttede med at foreslå borgmesteren at finde en løsning, så Helsingør kommune kunne overtage grunden for at gennemføre en smuk bebyggelse af anden art.

Eiler Jensen og andre i LOs top må alligevel have fundet en anden vej at gå: at bygge i Højstrup trods risikoen for en øresundsbro, der sikkert lå mange år ude i fremtiden. Der må i den forbindelse have været mange kontakter til politikere og embedsmænd, og resultatet af vurderingerne blev nye forhåbninger. 11. februar 1964 skrev Eiler Jensen til statsminister Jens Otto Krag og fortalte, at broplanerne havde tvunget LO til at opgive sine byggeplaner, men at der efter nye oplysninger "alligevel skulle være en mulighed for, at vi kan komme i gang med vort byggeri", måske ved en flytning af broens landfæste. Eiler Jensen bad derfor Krag sørge for, at der kom forhandling i gang med alle de ministerier, som efterhånden var involveret i sagen: trafik-, landbrugs-, kultur-, bolig- og undervisningsministeriet.

Eiler Jensen bad "af hensyn til tidsfaktoren" om et hurtigt møde, men her måtte Krag skuffe LO-formanden. Krag var jo også udenrigsminister, og hans kalender for den kommende tid var optaget først af en session i Nordisk Råd i Stockholm og derpå af et officielt besøg i Sovjetunionen.

Det blev derfor den radikale landbrugsminister Karl Skytte, der som fungerende statsminister kom til at præsidere ved det møde, som 26. februar 1964 blev holdt i landbrugsministeriets mødesal i Slotsholmsgade i København, hvor LO-Skolens skæbne skulle afgøres. Deltagerlisten var ganske imponerende - fra regeringen deltog udover Karl Skytte trafikminister Kaj Lindberg, kulturminister Julius Bomholt, boligminister Carl P. Jensen, undervisningsminister Kr. Helveg Petersen, fra Helsingør kom borgmester Sigurd Schytz og folketingsmedlem Niels Mørk. LO-Skolens byggeudvalg mødte naturligvis også fuldtalligt.

Kai Petersen indledte med at sige, at "under de herskende usikre forhold omkring broens endelige placering" ville man nu gerne gøre et endeligt forsøg på at skabe afklaring. Det viste sig dog meget vanskeligt at få klare udtalelser fra ministrene, som - viser mødereferatet - alle var meget positive overfor LO-Skolen, men mindre tilbøjelige til at give klare erklæringer i en sag, som unægtelig endnu rummede mange uafklarede spørgsmål. Ville den endelige løsning f.eks. blive en bro i syd eller nord, hvordan var svenskernes indstilling og hvor sikre var teknikernes foreløbige modeller?

Kaj Lindberg mente således, at den offentlige debat om emnet efterhånden nærmest pegede på en bro mellem København og Malmø, men, sagde han, "svenskernes synspunkter kan være andre". Lindberg sagde, at man ville undersøge om broen kunne flyttes fra Højstrup, men at intet kunne siges derom. Iøvrigt mente han, at LO "blot kunne bygge", men sikre tilsagn kunne han ikke give. Man skulle først nu til at foretage bundundersøgelser, men i vinteren 1964 ville man måske vide noget mere om mulighederne.

Kaj Lindberg kom med en lidt mere klar tilkendegivelse, da han sagde, at der efter hans mening ikke kom nogen øresundsbro de første 15-20 år, og at LO var frit stillet med hensyn til bebyggelse af arealet. LO fik også af undervisnings- og boligministrene at vide, at en bygningstilladelse næppe ville give pro-

blemer, men den lange debat kom man egentlig ikke en afklaring nærmere. Erling Jensen måtte konkludere, at det ikke var til at sige om LO juridisk set ville være i ond eller god tro, hvis man gennemførte skolebyggeriet på tværs af broplanerne, og Hans Jensen supplerede: "Det er store værdier, der skal sættes på spil, hvortil kommer ansvaret for at disponere rigtigt".

Mødets konklusion måtte ganske enkelt blive, at der intet konkret nyt var kommet frem om broplanerne, siden kommissionens betænkning blev forelagt, og det var nu op til LO selv, om man ville gå i gang med byggeriet og tage den store risiko, det var. Men den gamle arbejderhøjskolemand Julius Bomholt opsummerede nok bedst regeringens indstilling, da han ved mødets slutning sagde "Vov pelsen!".

Et par uger senere mødtes byggeudvalget for at uddrage en konklusion af de velmente, men uklare og uforpligtende udtalelser fra ministrene. Det blev naturligt nok en svær opgave, og man forstår Jens Risgaard Knudsens synspunkt: det drejede sig om at risikere et byggeri til 10 mill. kr., og konklusionen måtte være, at man fandt et andet passende sted at placere det. Hans Jensen var delvis enig med Risgaard Knudsen, men mente alligevel, at man - som Bomholt havde sagt - skulle indstille til LO at "vove pelsen". Ivar Nørgaard ønskede et mere positivt tilsagn fra især Kaj Lindberg, mens Kai Petersen tvivlede på, at man til sin tid ville ofre 2-300 mill. kr. på at flytte broens landfæste for at skåne en arbejderhøjskole, og som konkret eksempel pegede han på de problemer, anlægget af Lillebæltsbroen havde givet Snoghøj Højskole. Efter Kai Petersens mening kunne Kaj Lindberg hverken angribes eller drages til ansvar for sine positive udtalelser, der kun kunne ses som indlæg i en uforpligtende drøftelse. Kai Petersens konklusion blev derfor, at man ikke kunne anbefale LO at bygge i Højstrup.

Enighed var der altså ikke i byggeudvalget, der sluttelig accepterede en formulering fra Erling Jensen: "det går henimod en politisk afgørelse, som derfor falder udenfor byggeudvalgets saglige betragtninger. Det må derfor overlades LOs forretningsudvalg at træffe afgørelse om byggeriets gennemførelse på Højstrup".

30. april 1964 tog LOs forretningsudvalg denne beslutning, og endnu engang kunne man følge Eiler Jensens engagement i projektet - og hans vovemod. Overfor adskillige advarende, forsigtige og skeptiske ord, sagde han, at han ikke troede, at nogen om 15 år ville hænge sig alt for meget i en gammel kommissionsbetænkning. Han anbefalede klart opførelsen i Helsingør, og han fik støtte af Hans Jensen, der mente at der ved de sidste forhandlinger var indtrådt en vending, så man nu i det mindste kunne få byggetilladelse:

"Når hertil kom, at spørgsmålet om broens placering var så usikkert som følge af, at der slet ikke var foretaget bundundersøgelser og af, at svenskernes opfattelse var ved at svinge over til fordel for en sydlig Øresundsbro, og samtidig ministrenes udsagn nærmest støttede LO, faldt hans betænkeligheder ved at placere højskolen ved Helsingør bort. For at gardere sig burde man dog samtidig se sig om efter arealer til en fjerde højskole og gå i gang med skitseprojektet, som evt. kunne bruges, hvis der viste sig store vanskeligheder i Helsingør", lød referatet af Hans Jensens udtalelser. Debatten sluttede med afstemning: med 13 stemmer mod 6 vedtog LOs forretningsudvalg "at opføre LO-Skolen på Højstrupgårds arealer ved Helsingør og straks at gå i gang med projektet". Pelsen blev altså vovet - og tiden skulle vise, at den dristige beslutning var berettiget.

Hans Jensen er født i 1908 og blev udlært som murersvend i 1927. I 1948 blev han formand for Murernes Fagforening i Odense, i 1953 blev han sekretær i Murerforbundet, i 1959 forbundsformand og i 1963 medlem af LOs forretningsudvalg. I 1962 blev Hans Jensen medlem af LO-Skolens byggeudvalg og i 1966 af skolens bestyrelse. I den sidste byggefase var han sammen med Erling Jensen og LOs senere formand, daværende sekretær Knud Christensen medlemmer af det snævre arbejdsudvalg, som så at sige fra dag til dag fulgte byggeriet. Ved Kai Petersens tilbagetræden blev Hans Jensen i 1973 formand for LO-Skolens bestyrelse.

Byggeriet i gang

11. maj 1964 kunne byggeudvalget - utvivlsomt med et lettelsens suk - begynde det praktiske arbejde med projektet til LO-Skolen, og - som "Arbejderbo"s forretningsfører Henry E. Sørensen udtrykte det:

"Projekteringen af højskolen på det areal af "Højstrup", man har udpeget med egetræs-gruppen som centrum, kan nu genoptages, idet andre muligheder for placering af skolen på arealet er udelukket".

Udvalget var helt enigt i, at byggepladsen omkring de gamle egetræer "var den eneste, der udnyttede arealets attraktive muligheder", og man var også enig om en "koncentreret indsats" for endelig at få klaret projekteringen på en rimelig tid. Det betød, at man fra nu af havde faste byggeudvalgsmøder hveranden onsdag, og hver gang skulle man gerne nå et skridt fremad mod den færdige skole. Da hovedkasserer Kai Petersen ikke kunne være sikker på at have tid til alle disse møder, blev Jens Risgaard Knudsen udpeget til næstformand.

På udvalgsmøderne kom Erling Jensen til at præge skiftet i selve idéen med LO-Skolen fra en traditionspræget arbejderhøjskole til noget helt nyt. Det endelige resultat skulle blive en skole med et uddannelsesmiljø, der passede til alt det nye, der skete i 1960erne. I dette ti-år skete den måske største omvæltning i dansk højskoles historie siden starten i 1800-tallet.

Flertallet af eleverne på både bonde- og arbejderhøjskolen havde indtil da været omkring 18 år. De havde syv års skolegang og havde fra de var 14 år gennemgået en lærlingeuddannelse eller haft nogle år som f.eks. karl på landet eller arbejdsdreng i byen. Derefter udnyttede de mest aktive af dem højskolernes mulighed for at få en idé-mæssig skoling, men i høj grad også en udvidelse af de almindelige skolekundskaber.

Disse unge elever blev meget færre, da man i 1960erne så virkningerne af flere år i folkeskolen og dermed mindre behov for efteruddannelse på højskolernes vinterskoler, hvis tilslutning begyndte at vise en stærkt nedadgående kurve. Højskolerne måtte omstille sig til helt nye kursusformer med noget ældre elever, der skulle have et helt nyt, engagerende og mere medlevende indhold i højskoleopholdet som helhed.

Erling Jensen har formentlig ikke villet gå for vidt i sin vurdering af den traditionelle vinterskoles betydning for LO-Skolen, da han i maj 1964 anslog, at den ville få cirka 90 elever. Men han fremhævede samtidig stærkt, at det rent økonomisk ville blive kursusvirksomheden, der skulle give fundamentet for en ren-

tabel drift. Mellem vinterskole og kursusvirksomhed måtte man leve efter princippet med "at tjene på gyngerne og sætte til på karusellerne", og Erling Jensen sagde til udvalget:

"Det er opgaven at finde balancepunktet, hvor pædagogik og økonomi går op!". Og så havde forstanderen fra Esbjerg iøvrigt også andre nye idéer: hvorfor ikke erstatte det gode, gamle princip med stuepiger, der boede på skolen, med at lade en rengøringscentral tage sig af denne opgave? Det ville spare byggeudgifter til personaleværelser, og med 1960ernes fulde beskæftigelse overalt i samfundet ville det ikke skabe ledighed.

Efter et - viser referaterne af byggeudvalgets mange møder med arkitekter og andre teknikere - intenst arbejde, kunne et skitseprojekt 25. september 1964 forelægges for LOs forretningsudvalg på et møde i Socialdemokratisk Forbunds lokaler i Rosenørns Allé i København. Skolen var nu beregnet til 145 elever på enkeltværelser, og totalt ville den blive 8454 m² mod de 6844 m² i Jørn Utzon-projektet, men samtidig var prisen unægtelig vokset fra de oprindeligt beregnede 10 mill. kr. til godt 14 mill. kr. Kai Petersen, der ikke uden grund havde ord for at være en særdeles præcis og kompetent hovedkasserer for LO, gjorde øjeblikkelig opmærksom på, at fonden til byggeri af LO-Skolen nu var på 10,6 mill. kr., "og såfremt der ikke findes muligheder for at forøge dette, må man imødese en nedskæring af projektet".

Hans Jensen gik til gengæld kraftigt ind for at gennemføre hele projektet og at skaffe midler "under en eller anden form", inden spaden blev sat i jorden og gennemført som vinterbyggeri - en ny teknik, som byggeudvalg og arkitekter var klar til at tage i brug for at få skolen færdig hurtigst muligt. Det lykkedes da også at skabe de økonomiske muligheder - bl.a. takket være et statslån på syv mill. kr.

En stolt og glad LO formand Eiler Jensen (med spaden) talte ved grundstensnedlæggelsen.

Skitse- og detailprojektering krævede et stort og dybtgående samarbejde mellem byggeudvalget og teknikerne - først og fremmest arkitekterne Karen og Ebbe Clemmensen og Jarl Heger, men også med ingeniørfirmaet Henning Hansen, Erik Carlsen og Jens E. Frølund og med administratoren "Arbejderbo". Håndværkerudgifterne var ialt 12 mill. kr. efter en licitation, hvor kooperative virksomheder havde stået sig strålende i konkurrencen med private firmaer.

Byggeudvalgets oprindelige plan havde været at spare hele licitations-

Da LO købte "Højstrup" fulgte en meget smuk strandgrund på 9000 kvm. ved Ndr. Strandvej med. Den kunne selvfølgelig have været forbeholdt "Højstrupgård" og LO-Skolen, men lige fra starten var LO besluttet på at overdrage den til Helsingør kommune og dermed til offentligheden. Der manglede ellers ikke private tilbud på at købe strandarealerne, hvor der let

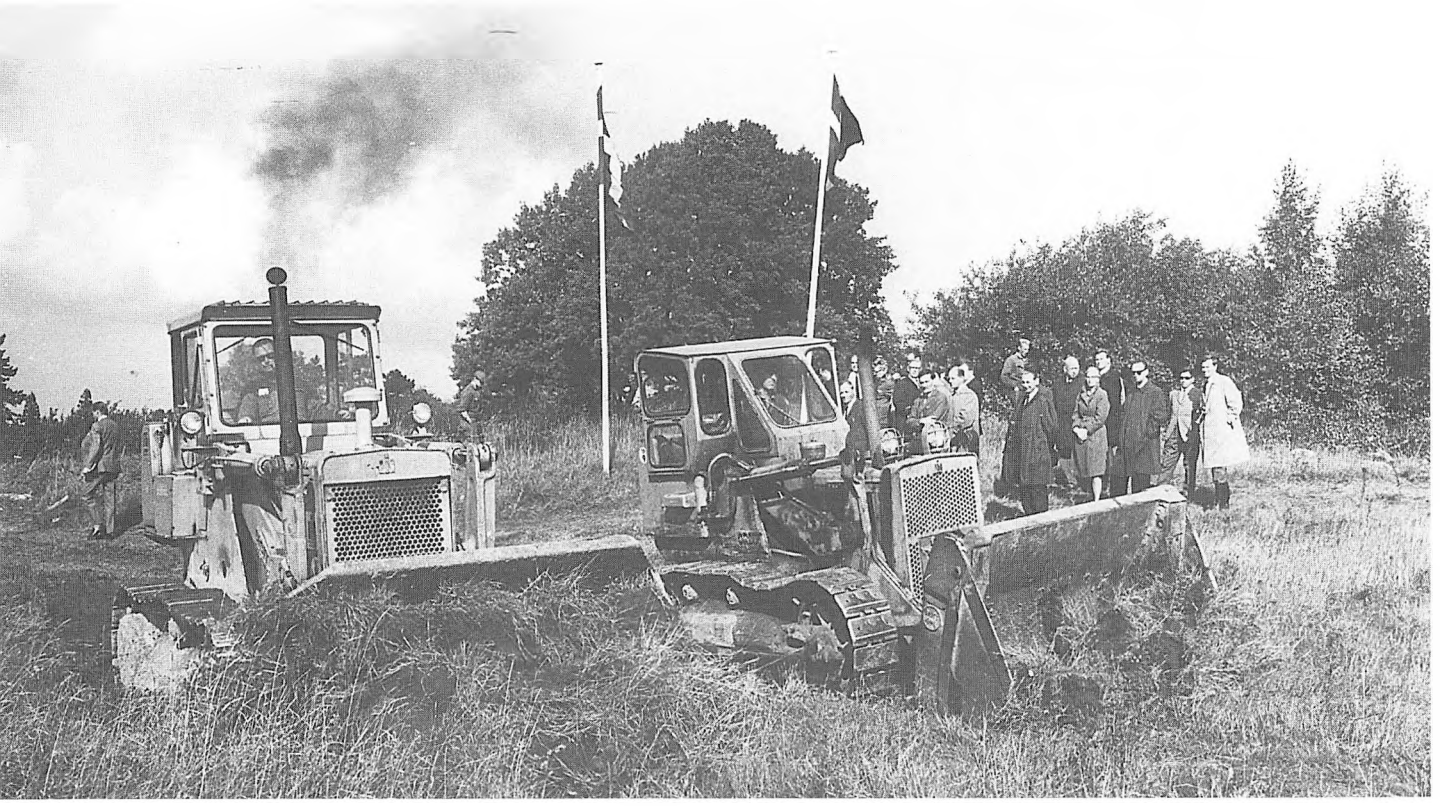

Første spadestik til LO-Skolen blev taget i 1966 med moderne hjælpemidler.

kunne bygges luksus-villaer - således meldte den radikale fiskeriminister A. C. Normann, bosat i Helsingør, sig i 1961 med et godt bud, men LOs forretningsudvalg svarede, at "man er enige om ikke at afhænde arealet". Strandgrunden var en smuk gave til Helsingør kommune, men alligevel trak forhandlingerne ud, fordi byrådet frygtede udgifter til kystsikring, strandrensning og vedligeholdelse. Situationen nærmede sig det pinlige, indtil Arbejdernes Fællesorganisation i Helsingør og Fællesklubben på Helsingør Værft i januar 1963 gik direkte til LO med en anmodning om at åbne strandgrunden for offentligheden. LO kunne kun svare, at det havde man længe ønsket, og byrådet blev nu også

firmaet. De kooperative byggevirksomheder var på dette tidspunkt ved at færdiggøre udvidelsen af LOs konferenceejendom "Højstrupgård", og udvalget fandt det naturligt at lade de samme firmaer fortsætte med at bygge LO-Skolen - derved kunne et etableret samarbejde og fælles erfaringer udnyttes på den næste byggeplads.

Undervisningsministeriet stillede imidlertid krav om licitation med fem-seks konkurrenter, heraf flertallet private firmaer, om hver enkelt entreprise. For byggeudvalget var det naturligvis et stort ønske, at dansk byggekooperation fik lejlighed til at vise faglig kompetence og økonomisk konkurrencedygtighed, så LO-Skolen blev et praktisk og højt kvalificeret eksempel på kooperativ indsats. Erling Jensen skrev derfor et personligt brev til de relevante virksomheder, som han jo kendte nøje fra sin tid som forretningsfører i Det kooperative Fællesforbund. I brevet stod bl.a., at her drejede det sig ikke om "en enkeltstående byggeopgave, men om en meget afgørende, udadvendt og omtalt konkurrence mellem hele byggefagskooperationen og vore private konkurrenter. Det er den største byggeopgave, arbejderbevægelsen har stillet os over for i mange år. I fagbevægelsen vil resultatet blive flittigt brugt i arbejdet for at skaffe flere penge til finansieringsfond og kreditinstitut og dermed flere penge til vore virksomheders udbygning, og i offentligheden vil det kunne skade os væsentligt, hvis vi ikke er i stand til i åben konkurrence at overtage vor egen bevægelses byggeri".

Det kan uden overdrivelse siges, at tidens kooperation levede op til denne opfordring. I en helt normal licitation gik alle entrepriser undtagen én til kooperationen. LO-Skolen blev derfor bygget af Murersvendenes A/S, Jord- og Betonarbejdernes A/S, og det helsingørske blikkenslager-, varme- og sanitetskooperativ Blico, Alliance fik el-arbejdet, Malernes Andelsselskab i Helsingør fik malerarbejdet og for tapetsererarbejdets vedkommendegik det til FDB.

Snedker-, tømrer- og tagelemententrepriserne gik i første omgang til

LO's top deltog i højtideligheden ved starten på byggeriet.

et privat firma i Helsingør. Dette måtte imidlertid på grund af bl.a. besværet med at skaffe arbejdskraft i tidens hyperaktive byggebranche opgive opgaven - og de kooperative Tømrersvendenes A/S og Bygningssnedkernes A/S overtog så træarbejderne, der havde ganske særlig betydning i LO-Skolens arkitektoniske helhed. Kun glarmesterarbejdet blev udført af det private lokale firma Edv. Jensen, idet der ganske enkelt ikke fandtes et kooperativt glarmesterforetagende.

I en pressemeddelelse kunne byggeudvalget derpå berette om resultatet af den frie licitation: "Kooperationen bygger LO-Skolen, så prisen er i bund og kvaliteten i top":

"Naturligvis er det en fjer i hatten for byggekooperationen at bygge arbejderbevægelsens egen skole, men et enestående tilfælde er det nu ikke. Byggekooperationen har gang på gang bevist sin konkurrencedygtighed og har derfor på otte år firedoblet sin omsætning og passerer i 1968 en årsomsætning på 500 mill. kr.

En højskole er ikke kun et skolebyggeri. Det er en kombination af skole- og boligbyggeri - en kombination, der gerne skulle resultere i det, der med et af tidens mange fine ord hedder "miljø". Et arbejde skal ikke anmeldes eller bedømmes før det er færdigt, men allerede nu kan man sige, at også håndværksmæssigt bliver der tale om et stykke arbejde, der i kvalitet ikke alene kan måle sig med, hvad andre byggeforetagender kan byde på, men formentlig endda ligge en tand over".

I august 1966 søgte byggeudvalget Helsingør kommune om igangsætningstilladelse til LO-Skolen med 146 elevboliger i seks boligblokke med fællesrum (dagligstue med thekøkken, strygerum, rengøringsrum og linnedrum). Elevboligerne skulle placeres i én etage bortset fra 25, der var placeret på 1. sal. En særlig bygning skulle indrettes til undervisning, administration og personaleboliger. Skolen skulle have 11 normalklasser med depotrum, to foredragssale, et lærerværelse med depotrum, et bibliotek, en opholdsstue, en spisestue, et kantinekøkken, en forhal med garderobe, toiletter og telefon, kontorlokaler for forstander,

nødt til at acceptere.
21. juni 1963 overdrog LOs forretningsudvalg strandgrunden vederlagsfrit til Helsingør kommune, der blot skulle påtage sig forpligtelserne til kystsikring og vedligeholdelse. Jordlovsforslagene, der var den socialdemokratiske regerings udspil til at give hele befolkningen større del i Danmarks landskabelige værdier, blev nedstemt efter den borgerlige kampagne mod "den sorte hånd", der greb om det lille private parcelhus. Men "Højstrupgård"s strandareal blev offentligt og har været det lige siden - til glæde for både LO-Skolens kursister, Helsingørs borgere og mange andre på strandtur.

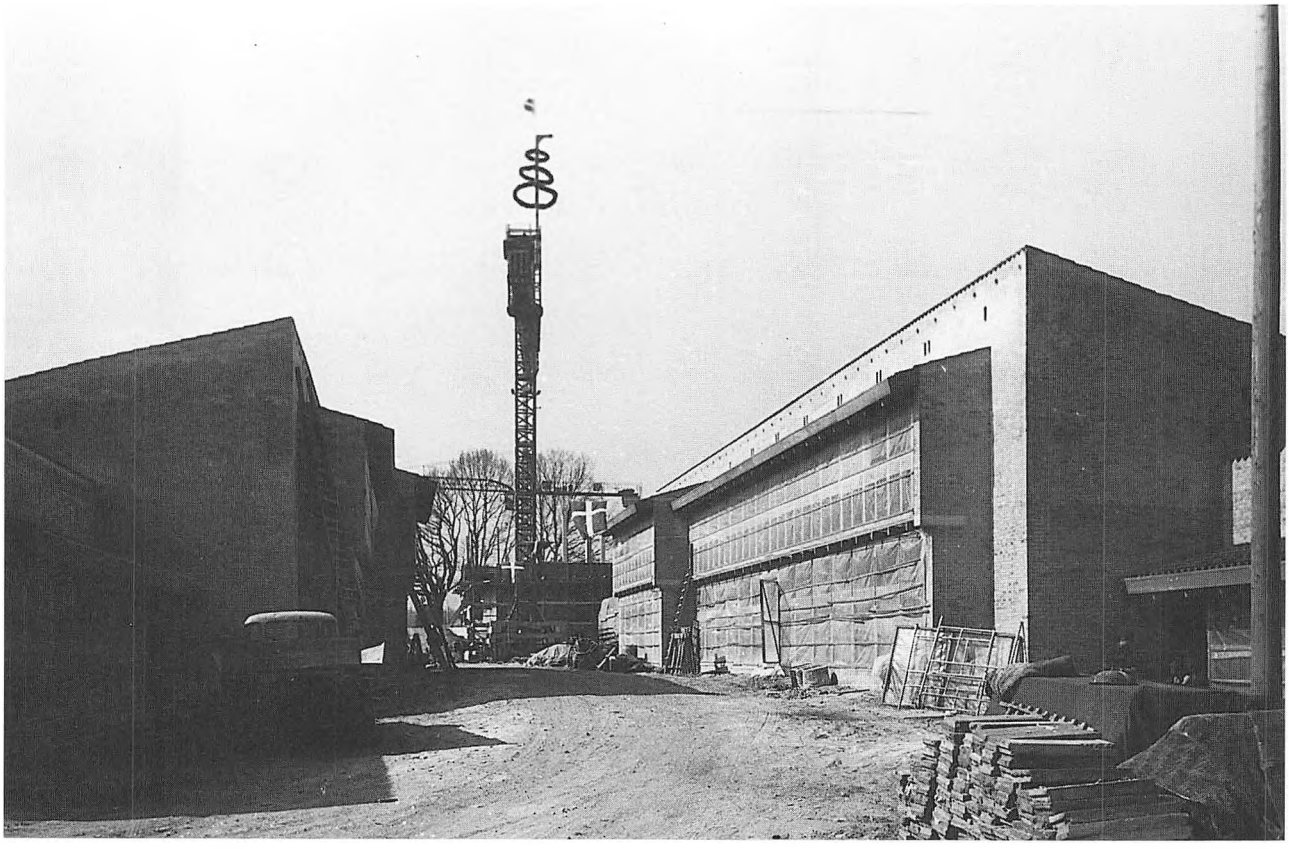

LO-Skolens rejsegilde 26. april 1968 blev - for en kreds af personer, der var direkte impliceret i projektet - "en virkelig festdag" med solskin og flag samt to inspirerende taler af hhv. LO-formanden Thomas Nielsen og næstformanden - skolens formand - Kai Petersen". Begge understregede den betydning, skolen ville få for indførelsen af Demokrati på Arbejdspladsen. Andre talere var Helsingørs fungerende borgmester Niels Mørk og arkitekt m.a.a Ebbe Clemmensen, der sagde, at den sidste håndværker ville forlade den færdige skole 31. marts 1969 - en prognose, der ikke helt kom til at holde stik.

sekretær og inspektør og reception. Der skulle tillige være fire lejligheder for gruppeledere, otte lejligheder for assistenter, to lejligheder for økonoma og ejendomsfunktionær og en opholdsstue for assistenter. (1. sal) Herudover rengøringsrum og toiletrum. Endelig skulle en parterreetage rumme varmecentral, håndværkerrum, depotrum for kantinekøkken, omklædningsrum for personale, vaskerum, diverse hobbyrum, badeafdeling, motionsrum og arkiver.

Skolen skulle have fundamenter af beton, ydermure af tegl udvendig og kalksandsten indvendig, indvendige vægge af kalksandsten og trapper af jernbeton. I forhallen skulle den store trappe belægges med egeplanker, ved de toetagers elevblokke skulle trapperne være helt af træ. Alle enetagers korridorer skulle udføres som trækonstruktioner med søjler og dragere af træ, og skolens tag skulle være tegl på lægter.

Af denne tekniske beskrivelse kan man ikke udlæse de arkitektoniske idéer for projektet, men et vigtigt princip står klart: materialerne skulle være ubesmykkede og af høj kvalitet. Arkitekt Jarl Heger udtrykte siden dette, da han i sin indvielsestale sagde, at byggeriet havde været drevet af "glæden ved at fremhæve jævne, enkle materialer. Det er en nordisk tradition, som står i fare for at bukke under for det væld af billige imitationer af ædle naturprodukter, der er på markedet idag".

2. september 1966 kunne ansøgningen om statslån afleveres til Undervisningsministeriet. Prisen for LO-Skolen var nu kalkuleret til 21,3 mill. kr., hvoraf de 2,4 mill. kr. var kurstab på de lån, det var blevet nødvendigt at optage.

20. september 1966 kunne en lykkelig Eiler Jensen tage første spadestik på arealerne ved Gl. Hellebækvej - og han måtte ovenikøbet gøre det to gange. TVs reportagehold var blevet forsinket og var i løb med udstyret hen over markerne, da det "rigtige" spadestik blev taget. Men Eiler Jensen havde ikke noget imod at tage ét til for at markere, at nu var der efter mange og vanskelige forhindringer gang i byggeriet af ar-

bejderbevægelsens tredie højskole, som han havde glædet sig så meget til at få rejst.

Et beskedent og internt rejsegilde - deltagerne var "kun de i byggeriet direkte medvirkende" - blev holdt 26. april 1968 som et lille "åndehul" i et byggeri, hvor der til stadighed var 100-150 mand i gang ved Gl. Hellebækvej, og hvor byggeudvalget undervejs måtte tage stilling til et utal af spørgsmål helt ned til de mindste detaljer. I dette arbejde blev to personer vigtige: murernes forbundsformand Hans Jensen var en kyndig og fyndig fortaler for godt byggehåndværk og for anvendelse af de rette materialer, og Erling Jensen var simpelthen med overalt: han stod for den økonomiske administration og for en vilje til med hvert eneste rum at skabe den moderne arbejdets højskole, som hans erfaring og visioner havde aftegnet for hans indre blik.

Ria og Erling Jensen var udpeget til forstanderpar på skolebestyrelsens konstituerende møde 30. november 1961, og Erling Jensen havde siden forestået administrationen med kapitalanbringelse, regnskab og vedtægter, og han havde været dybt involveret i arbejdet med projektet. Samtidig bevarede han dog - med nødvendig aflastning fra den øvrige stab - posten som forstander for Esbjerg Højskole. Dette dobbeltarbejde måtte ophøre, da byggeriet i Helsingør var i gang, så Ria og Erling Jensen flyttede 1967 til Helsingør - foreløbig til et lejet parcelhus ved Esrumvej - idet de formelt tiltrådte som lønnet forstanderpar fra 1. august 1967, iøvrigt på præcis de samme økonomiske vilkår som i Esbjerg.

Med fra Esbjerg havde Erling Jensen en målsætning, der var udviklet i samarbejde med lærere og kursister i det vestjyske, men som i endnu renere form kom til at gælde i Helsingør. Erling Jensen formulerede det som et svar på en "rigtig

Eiler Jensen døde, 73 år gammel, i december 1969, så LO-Skolens indvielse i maj samme år blev en af de sidste lejligheder, hvor han trådte offentligt frem.
Til højre ses LO's formand Thomas Nielsen.
Eiler Jensen var "en klein, men sej københavner", der havde arbejdet sig frem til fagbevægelsens toppost fra en start som sømand, bud, tjener og lagerarbejder.

højskolemand"s fortvivlede udbrud: "Jamen det bliver jo slet ikke en højskole - det bliver en LO-Skole, et fagligt-politisk træningscenter, i værste fald en socialistisk studenterfabrik".

Til dette lød forstanderens svar:

"Ingen drømmer om at pille ved skolens, den enkelte lærers eller elevs meningsmæssige uafhængighed og undervisningsmæssige frihed, ingen kan tænke sig at ensrette undervisning eller diskussionsindledninger og gå glip af det incitament i undervisningen, besøgene af helt anderledes tænkende giver. Og ingen har i sinde at undvære den almendannende orientering i litteratur, musik, kunst, psykologi m.v., som unge arbejdere og måske kommende tillidsmænd har samme behov for som alle andre.

Men på samme måde som andre højskoler har deres emner, de føle

Bygningshåndværkere ved LO-Skolens rejsegilde. Fra højre mod venstre ses 1. kranfører Henning Lindegaard, 2. tømrerformand Christian Olesen, 3. tømrersvend Hans Viggo Andersen, ukendt person i murertøj, 4. malersvend Hans Erik Rasmussen, 5. bagved chafför Evald Høi, Blico, 6. malersvend Carl Peter Jensen og 7. op ad pillen med slips forretningsfører Erik Andersen, Malersvendenes A/S.

sig særligt tilknyttet: nogle landbrugsproblemer, nogle Sydslesvig, nogle idræt o.s.v., forekommer det os naturligt, at vi ud fra vore forudsætninger ofrer den demokratiske socialisme og det industrielle demokrati ganske særlig opmærksomhed og tager vort udgangspunkt i de arbejdspladsproblemer, vore elever har haft tættest inde på livet, inden de kom.

Vi har ikke i sinde at producere tillidsmænd på samlebånd med præfabrikerede meninger, men vi vil gerne have en chance for at komme i kontakt med de af arbejderbevægelsens unge, der er mest liv i for at give dem en sådan orientering, at de har en fornuftig baggrund for tillidsmandens job, hvis deres kammerater senere skulle udpege dem til det.

Vi står ikke over for valget mellem en LO-Skole og en højskole. Det vi ønsker, er en LO-højskole, en arbejderhøjskole, der søger at leve op til begge led ved at lægge arbejderbevægelsens og den enkelte arbejders problemer ind i en egentlig højskoleundervisning med en bred almen orientering og en helt fri meningsdannelse.

Vi har en række højskoler, der ser det som noget væsentligt at medvirke til at holde vort demokrati aktivt og levende. De gør det ud fra forskellige forudsætninger på højst forskellig vis. Lad os da gøre det på vor måde".

Med denne idémæssige baggrund - hentet i Esbjerg og virkeliggjort - skød LO-Skolens bygninger nu op omkring egene i Højstrup.

LO-Skolens første arbejdsprogram blev vedtaget på et bestyrelsesmøde 22. maj 1968. Det havde dette afsnit om skolens ideelle målsætning:
"Som en del af arbejderbevægelsens oplysningsarbejde må LO-Skolens virksomhed have til formål at fremme den demokratiske socialisme og styrke arbejderbevægelsen ved at give dens tillidsmænd og unge sådanne uddannelses- og udviklingsmuligheder, som foruden at give viden om samfundets og arbejderbevægelsens principielle og aktuelle problemstillinger tillige ansporer til konstruktiv løsning af disse og medvirker til at fremme selvstændig tænkning, samarbejdsevne og medmenneskelig og kulturel forståelse. Virksomheden må være egnet til at udvikle lederegenskaberne hos deltagerne".

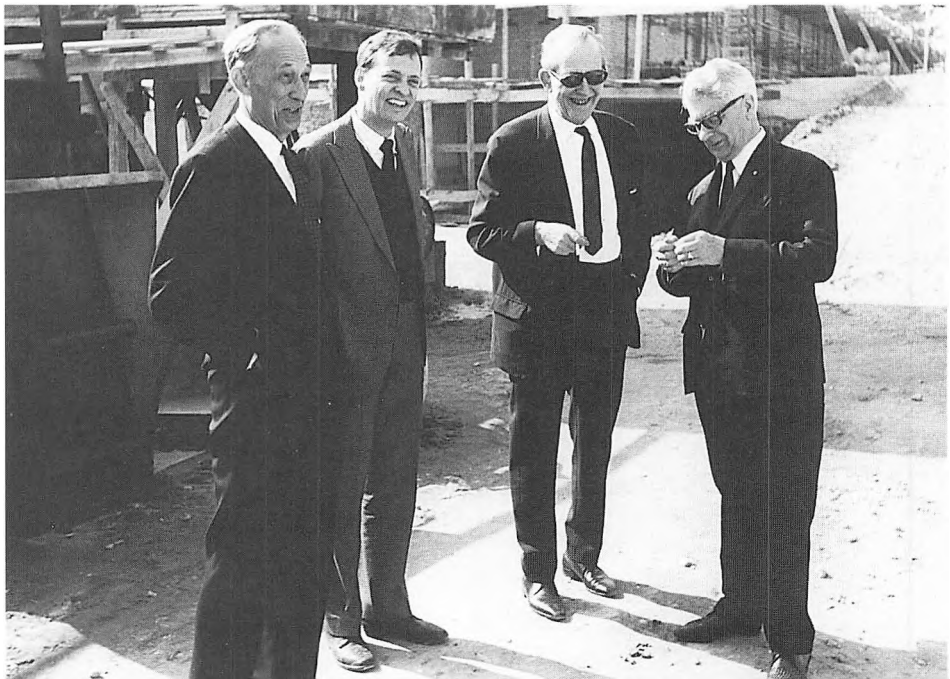

Fra byggepladsen. Som nr. 2 fra venstre ses arkitekt Jarl Heger.

Indvielse til arbejdet

"LO-Skolen er et meget avanceret projekt af en håndværksmæssig høj standard, udført af vore egne medlemmer og af vore egne kooperative håndværksselskaber. Med sine 150 enkeltværelser og sine mange velindrettede lokaler til undervisning og fritid bliver den nye LO-Skole Nordens, ja vel Europas mest moderne højskole. Skolen går helt nye veje i sine undervisningstilbud, så den ikke konkurrerer med vore to andre højskoler, men supplerer dem.

For vore faglige tillidsmænd skal LO-Skolen danne rammen om LOs planlagte uddannelse til Demokrati på Arbejdspladsen og i det hele virke som et arbejderbevægelsens universitet med dels videregående tillidsmandskurser, dels specialkurser om særlige emner som økonomisk demokrati og samfundsøkonomi, og dels specialkurser, der henvender sig til særlige grupper af tillidsmænd".

Med disse ord i sin formandsberetning på LOs repræsentantskabsmøde 6. maj 1969 spændte Thomas Nielsen forventningerne til den officielle åbning af LO-Skolen godt tre uger senere. Det skulle blive en historisk begivenhed for dansk arbejderbevægelse, og indbydelserne til åbningen var allerede sendt ud.

Ganske vist arbejdede håndværkerne stadig intenst mange steder i bygningskomplekset, men "Arbejderbo"s forretningsfører Henry Sørensen havde 3. maj kunnet give underudvalget en - nogenlunde - beroligende erklæring: "Selvom det holder hårdt, er man fra byggeriets ledelse af den sikre opfattelse, at skolen i det store og hele er klar til indvielse den 28. maj".

Det stod altså fast, at åbningsdagen skulle være onsdag 28. maj, og for Erling Jensen fulgte en hektisk tid, hvor en mængde detaljer skulle bringes i orden. 11. maj skrev han således til arkitekten om nogle "småproblemer":

Der skulle købes udstyr til fjernsynsstuen, og radiorådsformand Knud Heinesen havde anbefalet Eltras farve-tv, men hvordan skulle apparaterne være for at passe ind i rummet: hvilken træsort, størrelse, skulle de være i skab eller på ben, hængende eller hvad? Og hvad med radioerne til dagligstuerne - der måtte træffes beslutning om træsort, størrelse og opstillingsmuligheder.

Erling Jensen fortsatte med at kritisere de askebægre, der var sat op på de store toiletter: det var "porcelænsrædsler", der måtte skiftes ud. Der måtte også gøres noget ved en del af snedkerarbejdet: "De opsatte grå hyldelister ser ikke særligt godt ud, slet ikke i opholdsrum og pigernes dagligstue. Jeg frygter deres opsætning i biblioteksdagligstuen samt

Helsingør Byråds magistrat var med ved åbningen. Fra venstre: Rådmændene Edvin Berg, Poul Vind og Niels Mørk. Mørk var tillige medlem af LO-Skolens bestyrelse og forretningsudvalg samt medlem af folketinget.

sammensætningen af de ludbehandlede trævægge og de blanke, syrebehandlede reolhylder, også selvom de skråtstilles som aftalt. Kan vi virkelig ikke finde på noget smukkere i de fem nicher?" Endelig havde forstanderen set på elevværelsernes sovemøbler, og her havde han fundet en mangel:

"Det synes umuligt at lægge en sædvanlig skånemadras ind sammen med dyne og hovedpude i ryglænene. Jeg traf direktøren for Hjørring Møbler på boligmessen, og jeg vidste, at de fabrikerede en vaskbar skånemadras, der var så let, at den kunne være der. Jeg bestilte omgående en prøve".

Sådanne problemer var der mange af, for det er næsten umuligt at gøre et byggeri på 9000 m^2 færdigt helt efter tidsskemaet, så det har næppe undret nogen, at der manglede en "afpudsning" efter åbningsdagene. I forhold til de seneste reviderede tidsplaner var byggeriet dog kun forsinket en måned, og Erling Jensen kunne sige til "Aktuelt Nord", at dette tjente kooperationen til ære: "Vi har sjældent oplevet en så stor præcision som ved dette byggeri, og for mig at se er det godt og vel udført arbejde, der er præsteret".

Ved LO-Skolens bestyrelses første møde på skolen et par dage senere erkendte han dog, at "for otte dage siden havde vi endnu vore alvorlige tvivl om vi ville blive færdige til tiden".

Færdig til fest blev man dog, og festet blev der, så hele landet blev opmærksom på, at LO-Skolen var en nyskabelse - både som arkitektur og som højskole. Efter selve indvielsen onsdag 28. maj fulgte dage med præsentation af skolen for andre kredse, indtil de første kursister mødte søndag 1. juni. Det har været udmattende dage for alle, der var med til at få arrangementerne til at glide, og som eksempel kan nævnes, hvad der blev præsteret i det splinternye køkken. Erling Jensen havde truffet aftale om leverancer fra den lokale kooperation, og fra Helsingør Brugsforening og Helsingør Fællesbageri blev der sendt forsyninger, så dette program for traktementer kunne overkommes:

På indvielsesdagen blev der serveret festmiddag for 150 gæster. Tirsdag, torsdag, fredag og søndag blev der anrettet fem buffeter, hver gang til 150 gæster, og lørdag var skolens bestyrelse og LOs forretningsudvalg til en intern præsentation og en

Helsingør Pigegarde marcherede op ved LO-Skolens åbning.

middag. Knap 1000 mennesker fik gode gastronomiske oplevelser i disse LO-Skolens første dage - men det var naturligvis ikke det centrale. Det var selve skolen.

"Nordens smukkeste højskole", "Arbejderbevægelsen har nu sit eget universitet", "LOs pragthøjskole" og "Uddannelses-tempel i velfærdsstaten" lød store og karakteristiske overskrifter i referater af åbningen i store aviser fra hele det politiske spektrum - hhv. Berlingske Tidende, Demokraten, Sjællands Tidende og Politiken. Medierne - også TV og radio - fortalte om de prægtige omgivelser, den nyskabende arkitektur og indretning og om de helt nye undervisningsformer, der skulle tages i brug. Tonen i beretningerne varierede fra det anerkendende til det imponerede. To lederartikler - i en socialdemokratisk og en Venstre-avis - er typiske.

På selve åbningsdagen skrev chefredaktør Bent Hansen i "Aktuelt" en leder om forventningerne til LO-Skolen:

Fagbevægelsen havde skabt sig en profil "som en kulturbevægelse af en bredde og en dybde, som ingen andre kulturbevægelser i Danmark". Der gik en lige linje fra de økonomiske og sociale mål til de kulturelle mål i LOs heldige bestræbelser på at knytte kulturpolitik, lønpolitik, socialpolitik og økonomisk politik sammen omkring et medmenneskeligt helhedssyn, og også A-pressen og AOF var med i dette billede.

"Som et nyt og velkomment led i dette store mønster skal den nye højskole ses". Der var begrundet håb om, at der herfra ville udgå inspiration til alle grene i arbejderbevægelsen "og først og fremmest om at den ungdom, der vil samles der, må hente både kraft og saglig ballast til at videreføre de fundamentale, medmenneskelige idéer, der har båret arbejderbevægelsen indtil nu".

Sjællands Tidendes lederskribent V. F. glædede sig over, at nye højskoler i denne periode skød op mange steder i landet;

"De er velkomne alle, og elevflokkens brogede billede udelukker ikke et harmonisk skoleforløb og slet ikke et inspirerende. Forskelle er befrugtende, og højskolen har en samlende kraft, når dens mål og indhold er en samling om det fælles menneskelige, det der ligger ud over fag og kappestrid, klassebevidsthed og ensidighed".

LO-Skolen var, fortsatte V. F., "en pragt-skole til 22 millioner kroner, hvoraf de kapitalstærke fagforenin-

Ria og Erling Jensen ved skolens åbning.

ger selv stikker halvdelen i byggeriet", mens staten som andre steder betalte den anden halvdel "uden at blande sig i arbejdet, lykkeligvis".

Skolen ville "med en vis ensidighed øve en påvirkning, som tjener "arbejderbevægelsens" faglige og politiske interesser", men andre steder bar offentlige kasser et arbejde i andre retninger. "Det er et tiltalende træk ved oplægget fra Helsingør, at ensidighed klart synes undsagt i institutionens almindelige højskoleafdeling med dens hovedvægt på samfundet, fritiden og verden omkring os". "Her er der også under LOs faner mulighed for at skabe en højskole på fælles menneskeligt grundlag uden enøjethed. Måtte det ske."

Positiv og imponeret var tilsyneladende også den almindelige stemning blandt de 150 gæster på åbningsdagen. Det kan ganske vist ikke siges, om det gjaldt arbejdsminister Lauge Dahlgaard, der repræsenterede Hilmar Baunsgaards VKR-regering, for han blev ikke refereret for kommentarer. Til gengæld var Socialdemokratiets formand og eksstatsminister siden februar 1968 Jens Otto Krag ligefrem lyrisk, da han overrakte partiets gave, en serigrafi af Richard Mortensen, med disse ord: "Det virker som en drømmetanke, der er blevet til virkelighed, når man står i disse dejlige lokaler".

En særlig og meget glad gæst var naturligvis Eiler Jensen, der i 1967 var blevet afløst som LOs formand Thomas Nielsen, men desuden var der mødt en række åbenlyst tilfredse socialdemokratiske toppolitikere, hvoraf mange som udvalgsmedlemmer eller på ministerposter havde været hjælpere i skolens lange tilblivelseshistorie: Ivar Nørgaard, Erling Dinesen, Jens Risgaard Knudsen, Kaj Lindberg, Carl P. Jensen, Knud Heinesen, K. B. Andersen og Per Hækkerup. Gæstelisten omfattede også lederne af de andre nordiske landes arbejderhøjskoler, danske ministerielle embedsmænd, repræsentanter for arbejder- og folkehøjskoler og for arbejderbevægelsens organer - samt naturligvis for det lokale samfund. Helsingør var repræsenteret af folketingsmand Niels Mørk, FO-formand Børge Nielsen og borgmester Sigurd Schytz, som var lige så bevæget som Eiler Jensen, da han sagde til journalisterne: "Det er en af mine lykkeligste stunder at se denne skole vokse op på dette sted, som er et af de kønneste i Nordsjælland".

Åbningsfesten begyndte kl. 16 i godt forsommervejr, da gæsterne samledes på LO-Skolens centrale torv foran den brede trappe op til hovedindgangen, mens Helsingør Pigegarde spillede og paraderede. Herfra gik man gennem skolen til den store foredragssal, hvis foyer var smykket med en udstilling, der viste

LO-Skolens ønske om at lade sig præge af god, moderne kunst - med værker af Henning Damgaard-Sørensen, Kasper Heiberg og Rasmus Nellemann.

Inde i salen begyndte det egentlige med velkomst af skolens formand, LOs næstformand Kai Petersen og med en fællessang, der naturligvis måtte være Oskar Hansens "Danmark for folket".

Indvielsen skete med en række overdragelser, der afspejlede LO-Skolens formelle tilblivelse. Først overdrog Kai Petersen som byggeudvalgets formand skolen til Thomas Nielsen, der på LOs vegne gav den tilbage til Kai Petersen som formand for skolens bestyrelse. Kai Petersen fortsatte med at overdrage til Erling Jensen, der til afslutning erklærede: "Allerede på søndag giver vi skolen videre til de nye elever".

Før næste fællessang - H. C. Hansens "Lyt til nye tiders tanker" var der fire taler, hvoraf den første var Thomas Nielsens. Han sagde, at det burde have været Eiler Jensen, der bød velkommen, for han havde fulgt byggeriet med stor interesse siden starten for 12 år siden. Thomas Nielsen fortsatte med at sige, at LO-Skolen ville blive hovedcentret for undervisningen i 70ernes socialistiske hovedopgave, indførelsen af det økonomiske demokrati på arbejdspladserne her i landet. LO-formanden fortsatte:

"Forøvrigt vil skolen blive en egentlig folkehøjskole for unge. Deltagerne kan være med fra tre og indtil seks måneder. Der er lagt an på, at skolen bliver en debatskole, ikke en uddannelsesskole eller en fortsættelse af folkeskolen. Kun elever over 20 år optages, og skoleskemaet er præget af samfundsbetonede emner"

Kai Petersen sagde i sin tale:

"Ved overdragelsen af denne nye højskole har LO igen bevist sin interesse for det folkelige oplysningsarbejde, for betydningen af dygtiggørelse af arbejderbevægelsens tillidsmænd og for betydningen af ungdommens muligheder for uddannelsessteder."

Fra indvielsen.
Her ses Eiler Jensen (til højre) i glad samtale med daværende LO-formand Thomas Nielsen.

Kai Petersen mindedes afdøde fiskeriminister Chr. Christiansen, som sammen med borgmester Schytz havde sikret LO dette smukke sted, og han mindede om den "ildhu, hvormed LOs tidligere formand Eiler Jensen forfægtede sit standpunkt om en tredie arbejderhøjskole placeret netop her". Velvilje havde projektet også mødt i Helsingør kommune og hos undervisningsministrene K. B. Andersen og Kr. Helveg Petersen.

Kai Petersen sagde, at principprogrammet talte om almenddannende undervisning til unge arbejdere og andre samt om kursusarbejde for arbejderbevægelsens medlemmmer - medarbejdere og tillidsmænd. Han fortsatte:

Køkkentravlhed på åbningsdagen.

"Med den stigende skoleuddannelse skulle der være mulighed for at skabe en højskole for unge, der kan lægge skolefagene fra sig og netop koncentrere sig om det almendannende, det fællesprægede, der er folkehøjskolens formål. Samtidig skulle den nye højskolelov bevirke, at vi i højere grad kan skabe en egentlig højskoleundervisning for tillidsmandsgruppen, både på lange og korte kurser. Skolens navn må forpligte den til med særlig interesse at beskæftige sig med den faglige tillidsmandsuddannelse og uddannelsen til demokrati på arbejdspladsen og økonomisk demokrati.

Men også den politiske og kooperative tillidsmandsvirksomhed må have skolens interesse. Skolens placering må gøre det naturligt at tage et arbejde op omkring det nordiske samarbejde, og dens indretning vil give den en chance for også at beskæftige sig med dygtiggørelsen af udviklingslandenes tillidsmænd. Opdragelsen til at mestre fritiden og fællesskabet bør præge denne skole såvel i dens undervisning som i dens eget liv.

LO-Skolen er en folkehøjskole. Arbejderbevægelsens unge vil mødes her for at udveksle meninger, for at lade sig inspirere af hinanden og af skolen til at skabe den stadige fornyelse i arbejderbevægelsen, der skal holde vore tanker og idéer levende og tidssvarende. For den enkelte unge bliver der mulighed for at udvikle sig og måske finde den mening med

LO Skolens kunstsamling blev grundlagt allerede på åbningsdagen. Her med LO's gave som overrækkes til forstanderparret.
Gaven er et maleri af kunstneren Folmer Bendtsen.
personerne er fra venstre næstformand i LO Kai Petersen, sekretær i HK Wolf Ackermann og forstanderparret Ria og Erling Jensen.

tilværelsen, som den enkelte kan have svært ved at finde ud af.

Men LO-Skolen bliver også en tillidsmandsskole, et uddannelsescenter, der skal hjælpe de mange faglige tillidsmænd til at kunne løse nye og vanskelige opgaver med tilstrækkelig viden og kunnen - et centrum for erfaringsudveksling mellem fagbevægelsens medlemmer, et arbejderbevægelsens universitet.

LO står overfor mange nye opgaver i disse år, og det gælder for de fleste af dem, at skal de lykkes, skal der et oplysningsarbejde til. LO-Skolen vil tage sin del af dette oplysningsarbejde op. Det er mit håb, at det vil lykkes at skabe en skole, der bliver hjemsted for den frie meningsudveksling og det kammeratskab, der præger arbejderbevægelsen. Jeg ønsker forstanderpar, lærere og de øvrige medarbejdere held og lykke med denne spændende opgave og håber, at LO-Skolen må blive en inspirationskilde for dansk arbejderbevægelse".

Arkitekt Jarl Heger talte på arkitekternes vegne og sagde, at det havde været en inspiration ved projekteringen at imødekomme, hvad lærerne havde udtrykt som deres pædagogiske grundsætning: man skal føle sig sikker for at turde gøre sig usikker. Desuden var projektet præget af "glæden ved at fremhæve jævne, enkle materialer i en nordisk tradition, som står i fare for at bukke under for det væld af billige imitationer af ædle naturprodukter, der er på markedet idag".

Forstander Erling Jensen sluttede rækken af talere med kort og prægnant at formulere LO-Skolens idealer og mål:

"Enhver højskole har sit særpræg - sin holdning.

Vor holdning er klart udtrykt i vort navn: vi hedder LO-Skolen. Vi hører til i arbejderbevægelsen, og den demokratisering af uddannelse, erhverv og arbejdsplads, som er fag-

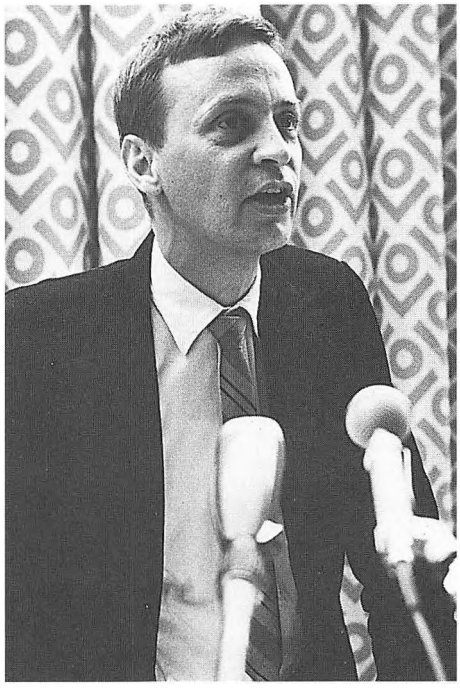

Arkitekt Jarl Heger på talerstolen.

bevægelsens fremtid, er også vor hovedopgave.

Vort særpræg skal vi først til at skabe.

Det må gerne blive ungt. Med unge meninger, med ungdommens lyst til opposition og kritisk vurdering af det bestående, med ung aktivitet og mod på at lave tingene om.

Det må gerne blive festligt. Præget af uhøjtidelighed, humør og kammeratskab. Med livlige debatter og en spændende fritid. Et højskoleophold skal være en fest, men aldrig en afslutningsfest. Det skal være levende og spændende, sålænge det varer, men samtidig så hverdagsformet, at hver enkelt kan fortsætte det bedste af det på sin egen måde, udenfor og efter.

Det må gerne blive nordisk. Ikke i skåltaler ved højtidelige lejligheder, men som led i en hverdag, hvor unge og tillidsmænd fra hele Norden mødes og i praksis konstaterer interessefællesskabet, så de kan være med til at forhindre det gustne overlægs og de små særinteressers folk i at tabe et forenet Norden på gulvet.

Vi ønsker en engageret højskole. Ikke en fabrik for præfabrikerede meninger, men en højskole med mod til - i en helt fri debat - at tage

Erling Jensen holder sin åbningstale.

stilling til samfundets problemer, understrege at de kommer os ved og bekræfte, at vi vil være med til at løse dem.

Vi ønsker en debathøjskole, hvor kateder, lærer og indlæring må vige til fordel for gruppens fælles forsøg på at nå til bunds i tingene, hvor vi overlader de elementære skolefag til folkeskolen og den højere uddannelse til universitetet og derved giver plads for den vurdering, meningsudveksling og stillingtagen, som er forudsætningen for et aktivt samfund.

Vi ønsker en fremtidshøjskole, hvor det, der skal ske i samfund, på arbejdsplads og i fritid, i verden omkring os, i familien og for den enkelte, får vor tid og vore kræfter på bekostning af det, der skete i går og i forgårs.

Om det lykkes, bestemmer vore elever. Deres aktivitet, deres meninger og holdning, deres modenhed og samarbejdsevne, deres lyst til at lave tingene om, afgør LO-Skolens fremtid og bestemmer dens særpræg.

Allerede på søndag giver vi denne højskole videre til disse elever, men i dag siger vi, der skal være medarbejdere, hjertelig tak for den opgave, vi har fået, og for de muligheder, den rummer".

Højtideligheden sluttede med kunstnerisk underholdning. Pianisten John Damgaard Madsen spillede værker af Sibelius, Grieg og Sinding, Kjeld Ingrisch sang nordiske viser og Ingeborg Brams læste tekster af Nordahl Grieg, Arnulf Øverland, Benny Andersen samt digtet "Kæden", som Halfdan Rasmussen - selv gammel elev fra Roskilde Arbejderhøjskole - havde skrevet netop til LO-Skolen, hvor det skulle blive skolens egen sang, ligesom "Hør Vesterhavets bøl-

Et udsnit af gæsterne ved åbningshøjtidligheden. På forreste række ses bl.a. socialdemokratiets formand Jens Otto Kragh, LO's formand Thomas Nielsen og hans forgænger Eiler Jensen. Yderst til højre ses arbejdsminister Lauge Dahlgaard. Radikal medlem af ministeriet Baunsgaards VKR-regering.

LO-Skolen i vinterdragt.

ger" var blevet det for Esbjerg Højskole. I 1970 komponerede Benny E. Andersen melodien til "Kæden".

Torsdag havde LO-Skolen 150 repræsentanter for arbejderbevægelsen i Helsingør-området som gæster, og om fredagen kom der lige så mange fra fagforbundene og - som særlige æresgæster - Norges nyvalgte LO-formand Thor Aspengreen og Sveriges LO-formand Arne Geier. Lørdag kom LOs forretningsudvalg og skolens bestyrelse - og om søndagen begyndte derpå skolens hverdag. De allerførste kursister var 100 medlemmer af Dansk Tømrer-Forbund med forbundsformand Henry Hansen i spidsen, der skulle gennemgå et tillidsmandskursus.

"Tømmeret spiller en så afgørende rolle i dette særprægede bygningsværk, at det er så fuldt berettiget, at Dansk Tømrer-Forbund åbner skolen med den første uges kursus", skrev forbundets blad, som stolt noterede, at tømrerarbejdet udgjorde en fjerdedel af de samlede håndværkerudgifter. Alt træet i skolen var nordisk: eg, ahorn, fyr og gran; og bladet skrev bl.a. om resultatet: "I selve skolens forhal overvældes vi ved synet af tømmer. Alle konstruktive dele ligger frie, de rå spær og lægter fremtræder som det naturlige bygningselement, de er. Det er dobbelt rigtigt på en bygning for det arbejdende folk".

En søskendeflok i skovkanten

"Et enestående eksempel på varieret arkitektonisk rumoplevelse. Komplekset sammenholdes af den magtfuldt udformede auditoriebygning og leger sig ud i utallige rige kombinationer af gader, gyder, gårdrum og bygninger. Et bygningskompleks, der klart og smukt udtrykker sin funktion, nemlig at danne en intim arkitektonisk ramme omkring forskellige studiegruppers arbejde, såvel i isolation som i fællesskab. Der er en inderlig kontakt imellem inderum, gårdrum og natur. De arkitektoniske detailudformninger er en naturlig konsekvens af såvel konstruktioner som kompleksets hovedkonstruktion.

Det har ikke alene været dommerkomitéen en glæde at kunne præmiere dette bygningskompleks, men den er blevet en uforglemmelig oplevelse rigere ved at færdes i dette rigt facetterede menneskelige miljø".

Med denne motivering gav Helsingør byråd i oktober 1969 LO-Skolen førsteprisen i den årlige præmiering af "gode og smukke bygninger, som er opført på stadens grund efter originaltegninger af danske arkitekter". Motiveringen er utvivlsomt skrevet af dommerkomitéens særligt arkitekturkyndige medlem, professor Erik Herløw, og den var én af adskillige kyndige og rosende bedømmelser af LO-Skolen.

Professor Tobias Faber tog skolen med i sit værk om ny dansk arkitektur, Akademisk Arkitektforenings tidsskrift "Arkitekten" bragte i 1970 adskillige sider om den med mange smukke fotos og en artikel, som slutter:

"Set fra sletten har anlægget karakter af en lille, sluttet by. Bykarakteren er tilstræbt og understøttet af friarealernes udformning som gader, pladser og passager. Byrummene er forskelligt proportionerede, så man ved sin færden i anlægget møder stadigt nye indtryk, og således at alle dele af anlægget får sin egen identitet.

Den store variation i bygningsvolumener og gaders og pladsers udformning forstyrrer ikke indtrykket af, at man befinder sig i en sammenhængende helhed. Alle bygningsformer og detaljer er beslægtede. Materialeregistret er meget knapt. Både ude og inde er gangarealer befæstede med klinker. Murværket er hvidmalet og det meste af træværket, der er af fyrretræ, er umalet.

Materialer og detaljer er enkle og robuste. De synlige konstruktioner, f.eks. i forhallen, og de i bygningsformerne klart udtrykte konstruktionsprincipper giver samtidig en formrigdom uden at overskride det gamle funktionalistiske krav om ærlighed og mådehold. Man kan kal-

LO-Skolen set i fugleperspektiv fra nord. Højstrupgård ses til venstre i billedet og til højre skimtes Hellebo.

de det en videreudvikling af en funktionel tradition, i slægt med Nyrops idealer eller med den Klint'ske skole, men der er tydeligt nok også en stærk indflydelse fra traditionel japansk bygningskunst. Ved den stærke understregning af håndværkets muligheder er det et ideal med rod i den engelske Morris bevægelse.

Den sterile funktionalisme, der i udvandet form præger meget industrialiseret byggeri, bliver udsat for en stadig stærkere kritik. I denne situation må dette skolemiljø påkalde sig særlig opmærksomhed. Her vil tusinder af industriarbejdere i de kommende år blive præsenteret for et alternativ til de masseproducerede og industrialiserede miljøer, de til daglig færdes i. Og det kan betyde, at de bliver mere personligt engagerede i den løbende debat".

Endnu en kyndig og positiv bedømmelse kan findes i dagspressen, som iøvrigt ikke brugte mange ressourcer på kvalificeret arkitektur-kritik. Undtagelsen var Martin Hartung, der 29. maj bedømte LO-Skolen i Berlingske Tidende og to dage senere i en større artikel i Berlingske Aftenavis, hvor overskriften var "Et omvalg mellem to ideal-modpoler - Da traditions-fornyelse blev foretrukket frem for fornyende eksperiment".

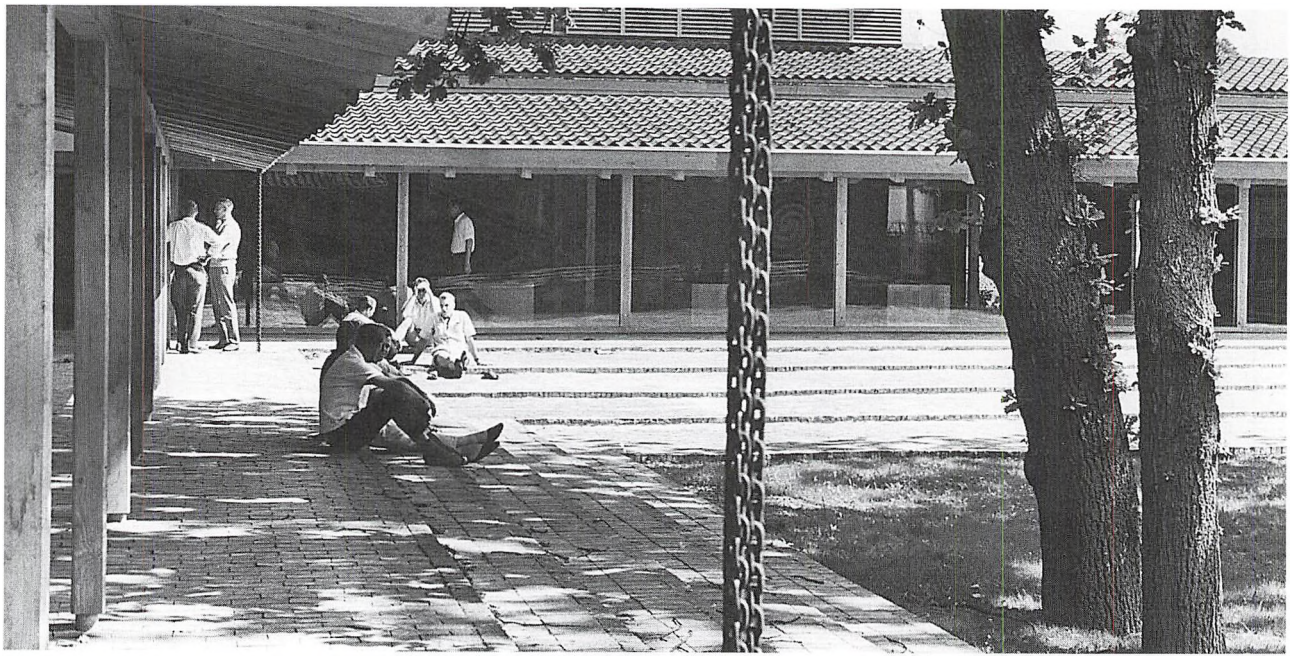

Atriumgården set mod dagligstuen.

Hartung måtte naturligvis indlede med at beklage, at Jørn Utzons vinderprojekt ikke havde kunnet virkeliggøres og "at Danmark dermed forsømte endnu en chance for at lade Utzon udfolde sin skaberkraft for fuldt register". Men han skrev også:

"Det skal understreges, at bygherrens betænkeligheder over for det vindende projekt ikke indtraf i takt med Utzons vanskeligheder i Australien, og at LO og han skiltes i bedste forståelse. Og det skal fastslås, at LO med den nu opførte bebyggelse efter andenpræmieforslaget af Karen og Ebbe Clemmensen og Jarl Heger har fået en i enhver henseende vellykket arkitektonisk løsning".

Clemmensen og Heger havde forstået at "udnytte de eksisterende landskabelige muligheder, og deres løsning er en vel gennemtænkt fornyelse af traditionel dansk byggeskik", skrev Hartung, som fandt, at det kuperede terræns effekt var forstærket ved at placere de enkelte huse i naturlig kote, elevgrupperne efter sol og udsigt, ned ad det skrånende terræn. Ved at gennemskære den kompakte bebyggelse med snævre stræder og trappegader, mure, tage, gyder og torve med tegl fik de komplekset til at "fremtræde som en alsidigt sammensat, organisk groet

Interiør fra saunaområdet.

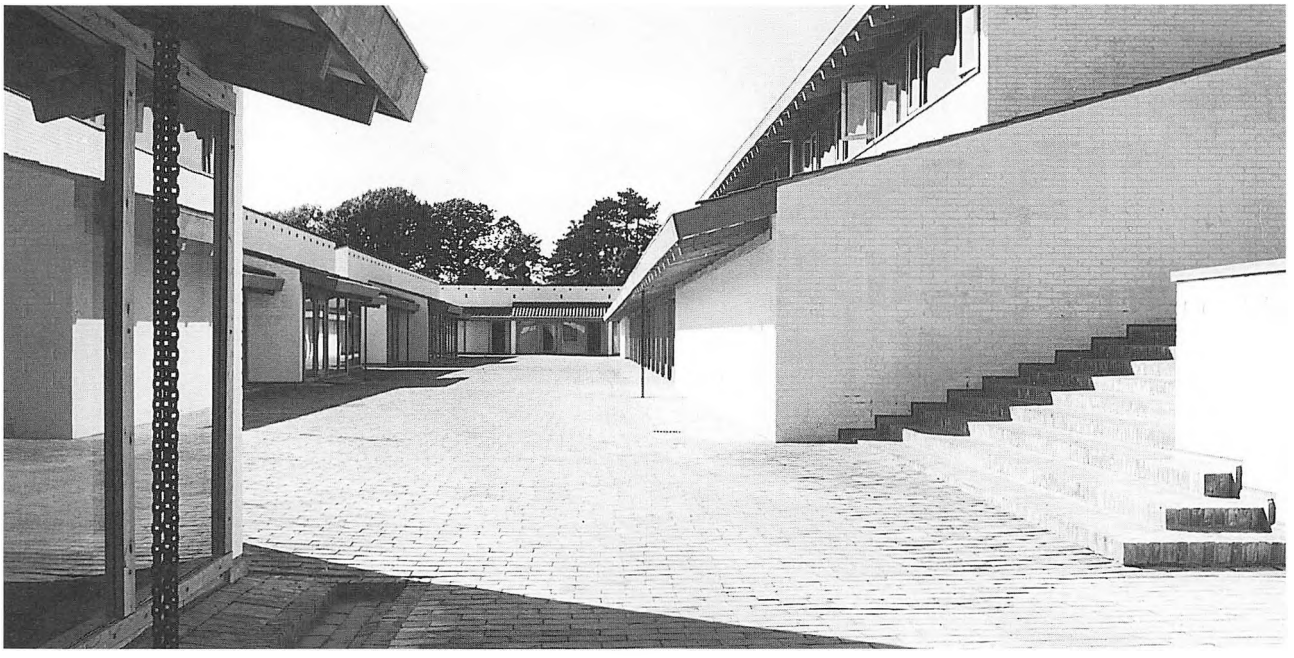

Værkstedsgaden set fra syd med elevboliger til venstre og hovedbygningen til højre.

lilleby, der holdes sammen af enhed i valget af enkle materialer og slægtsprægede bygningsformer".

Hartung skrev, at Utzons og Clemmensens og Hegers projekter begge var gennemarbejdede formuleringer af hver sit arkitektursyn: "De udelukker ikke hinanden, og de lader sig ikke kvalitets-sammenligne. Uden tvivl angiver de hovedlinjer for to fremherskende udviklingsretninger i bybygningen".

I Berlingske Tidende havde han karakteriseret LO-Skolen som "en kompakt mini-by, der virker som den uforfalskede sjællandske købstad i en dyrket og nutidigt fortolket version . . . Komplekset er resultat af en tydeligt personlig stillingtagen", og det kunne "lignes ved en større søskendeflok, som har lejret sig op ad bakken i læ af skovbrynet". Denne artikel sluttede Hartung:

"Det er en rigt varieret oplevelse at færdes i og omkring LO-Skolens bygninger. Både ude og inde veksler de rumlige virkninger uafladeligt. Det livfuldt facetterede, urbane miljø stimulerer trangen til at gå på opdagelse. Samtidig er der menneskeligt varmt. Man fornemmer straks en hjemlig atmosfære og føler sig hurtigt godt tilpas.

Forklaringen kan være, at skolen

Forhallen set mod spisesalen.
Til højre trappen op til foredragssalen.
Trappen er belagt med egetræsplanker.

Forbindelsesgang fra hovedbygningen til fløj med undervisningslokaler, set fra vest. Profilvæggen til højre er skabt af Henning Damgård Sørensen.

er bygget såre dansk. Den arkitektoniske styrke ligger nok netop i, at bygningsanlægget udtrykker en evne til følsomt at kultivere den overleverede byggeskik. Den er dyrket uden at gå på akkord med kravet om at formulere situationens og funktionens behov i et klart artikuleret, nutidigt formsprog".

LO-Skolen blev altså fra starten anerkendt som et stykke fornem arkitektonisk kunst, og denne bedøm-

På venstre side af profilvæggen er der nedgang til pejsekælder med fritidsfaciliteter og saunaer.

melse er ikke ændret i eftertiden og med de udvidelser, der er sket. Men man var også klar over, at dette var en skole til en ny undervisningsform, hvor kateder-foredrag skulle afløses af gruppearbejde og debat.

"Arkitekten" skrev om årsagen til beslutningen om at ændre projektet: "Man fandt frem til, at grupper på 20-30 personer var det gunstigste grundlag for et kursusfællesskab, og at bygningernes udformning derfor skulle støtte en sådan gruppedannelse". Erling Jensen fortolkede dette princip i nogle udtalelser til "Aktuelt" på åbningsdagen:

LO-Skolen var bygget til en udvikling, hvor demokratiet skulle have adgang gennem fabriksporten til et moderne erhvervsliv, der skulle bygge på samarbejde mellem ledelse og medarbejdere og på lønmodtagernes medbestemmelse og medansvar. Den skulle blive en debatskole, en igangsætningsskole, en samarbejdsskole, "der ikke underviser sig igennem de samarbejdsformer, dens elever skal være med til at indføre på arbejdspladsen, men søge at leve sig igennem dem gennem sit eget miljø, sin arbejdsform, sine manglende ordensregler og sine mange forskellige grupper af unge og ældre fra mange forskellige fag, der mødes både i undervisning og fritid". Erling Jensen ville have en højskole uden erhvervsfaglig dygtiggørelse og stilen mod teoretisk videreuddannelse, men som skulle skærpe appetitten på fællesskab og personlig udvikling. Netop dette havde været målet med byggeudvalgets årelange samarbejde med arkitekter, håndværkere og leverandører om den overordnede plan og dens utallige detaljer.

**Konferencesalen.
Færdigbygget i 1975.
Loftet er et kunstværk af Henning Damgård Sørensen.
Salen danner rammen om undervisning, kongresser og seminarer.
Salen er fuldt udstyret med alle mødetekniske hjælpemidler og udstyr til tolkning.**

Indholdet til rammen

"Arbejderbevægelsens universitet" var en etiket, som ikke blot Thomas Nielsen, men også adskillige talere og skribenter hæftede på LO-Skolen. Ordvalget var uundgåeligt, men også lidt misvisende netop i 1969, hvor det "rigtige" universitet i København havde studenteroprør mod det traditionelle professorstyre. En vanskelig udvikling mod medindflydelse til de studerende var i gang, hæmmet både af det beståendes mange tilhængere og af desperate aktioner, som gjorde avislæsere og tv-seere betænkelige. Hele dette universitetsrøre - der iøvrigt var meget voldsommere i andre europæiske lande - var ikke blot noget væsensfremmed, men noget helt utænkeligt på LO-Skolen. Den var tænkt, bygget og gearet til undervisningsformer, som andre skoler og læreanstalter først smerteligt skulle til at tilpasse sig.

I et interview med Poul Ove Kühnel, trykt i "Kooperationen" og andre fagblade i sommeren 1969, fortalte Erling Jensen om LO-Skolens styring, der svarede til de unges krav til de højere uddannelser, men som havde en helt anden og historisk set ældre forudsætning: LOs "røde betænkning" med fagbevægelsens oplæg til de ansattes medbestemmelse og medindflydelse. Til Kühnels spørgsmål, om dette arbejdsplads-demokrati eksisterede på LO-Skolen, svarede Erling Jensen:

"Det var ikke godt andet. Vi opbygger et system for de ca. 25 medarbejdere, vi har, hvor vi 100 % følger LOs røde betænkning ved at oprette virksomhedsnævn. Men da vi er en lille medarbejdergruppe og går meget tæt op og ned ad hinanden, udvider vi det lidt, idet vi i stedet for at mødes seks gange om året, som den røde betænkning foreslår, har månedlige møder. Desuden lader vi virksomhedsnævnet bestå af samtlige ansatte i stedet for repræsentanter for de forskellige grupper".

Da Kühnel derefter spurgte om elevernes indflydelse, svarede forstanderen:

"Det bestemmer eleverne selv, efterhånden som de kommer på lidt længere kurser, hvor interessen for medbestemmelsen opstår. Vi har i selve organisationssystemet lavet en ansvarsfordeling, idet vi har et særligt lederpar til at tage sig af ungdomsafdelingen ... Det er deres ønske, at vintereleverne, når de lige har akklimatiseret sig på skolen, skal vurdere, hvilken form for medindflydelse de vil ha' på denne vinterskole. Det bli'r altså elevernes afgørelse, om der skal være tale om et organiseret system, som vi ældre vel er tilbøjelige til at foretrække, eller om det skal være et "massemødesystem"

Kühnel spurgte endelig, om LO-Skolen skulle have et ordensreglement, som var en selvfølge på ældre højskoler. Han fik dette svar:

"Vi har ingen former for ordensregler. Men vi har den uskrevne regel, at man skal finde en sådan form for sin tilværelse på skolen, at det bli'r lige så tiltalende for andre at være der som for en selv".

På denne ny-demokratiske baggrund skulle LO-Skolen arbejde med nye undervisningsformer, fortalte Erling Jensen:

"Vi vil fortrinsvis arbejde med gruppevirksomhed. Vi har fjernet enhver form for kateder på skolen, og vi vil i vidt omfang bruge underviserne som konsulenter ... Det er meningen at udelade de almindelige skolefag og lave en debathøjskole for valgfri elever, hvilket vil sige elever, der har valgt et eller andet interesseemne for en periode, og som selv er med til at vurdere, hvilken baggrundsviden, de ønsker inden for det pågældende område".

Målsætningen afspejlede sig i den meget lille stab af fast ansatte undervisere. Udover forstanderparret Ria og Erling Jensen bestod den af Hanne, kaldet Søs, og Flemming Skov Jensen, begge 27 år, der skulle lede vinter- og sommerskolerne, og 37-årige Jacob Due, der blev skolens inspektør, og som desuden skulle arbejde med kortere højskolekurser. Derudover skulle underviserne være supplerende lærere udefra: "man hidkalder, hvad man finder, der er brug for - og der er mange gode steder at hidkalde fra: AOF, Dansk Arbejdsgiverforening, LO, læreanstalter og andre steder". Deres væsentligste kvalifikation skulle være, at de "stod midt i en politisk eller faglig virksomhed og derfor kunne komme med nye synspunkter i deres undervisning, der ikke skulle være foredrag, men en funktion som konsulent for højskole-grupperne, der selv skulle vælge interesseområde og være

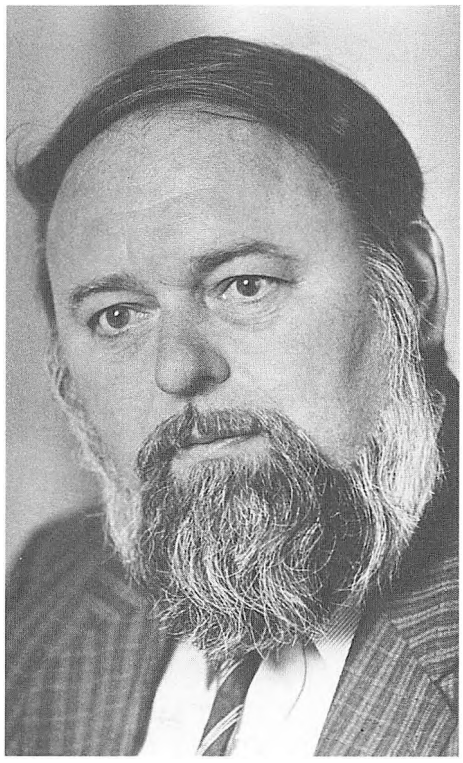

Flemming Skov Jensen, konstitueret forstander for LO-Skolen i perioden 1971-74 og forstander i årende 1974-1988.

med til at vurdere den baggrundsviden, de ønskede at få. Debat og beslutning om arbejdets mål og indhold skulle derfor indlede højskolekurserne, som derefter med fri debatform i små grupper med selvstændige arbejdsopgaver skulle skabe baggrund for en personlig stillingtagen til aktuelle og fremtidige problemer:

"Nu mere end nogensinde kræves evne til at formulere sine meninger og skelne væsentligt fra uvæsentligt samt evne til at kunne samarbejde, planlægge, vurdere og lede", hed det.

De kortere kurser ville - stod det klart i hele planlægningsfasen - få større betydning for LO-Skolens belægning, udnyttelse og dermed for driftsøkonomien end mere langvarige højskolekurser for unge. På dette område var skolen derfor forberedt på stor fleksibilitet - kurser og konferencer kunne arrangeres i en weekend, på en uge eller på 14 dage, og udover dansk fagbevægelses egne tillidsmænd og medlemmer var man klar til at modtage nordiske og internationale kursister, grupper fra organisationer og institutioner uden for arbejderbevægelsen, men med et

Hanne "Søs" Jensen (senere Petersen) var ved LO-Skolens start en central skikkelse i højskoleundervisningen for de unge, som hun prægede med sit engagement og sine kvalifikationer som voksenunderviser med de socialt betonede fag som sit særlige område. Hun havde selv været elev på Esbjerg Højskole, før hun i slutningen af 1960erne kom til at bo i Albertslund, et af periodens nye, eksperimenterende boligområder. Her blev Søs formand for lokalafdelingen af AOF. Søs uddannede sig på Københavns Dag- og Aftenseminariums første hold til voksenundervisning, og hun læste først sociologi på Københavns universitet. Ud over at være engageret i lokal voksenundervisning var hun yngste medlem af skolekommissionen i Hersted-erne.

beslægtet grundlag - og egentlig også fra LOs modpart, Dansk Arbejdsgiverforening. "Men har en arbejdsgiver lyst til at sætte sig på skolebænken i Helsingør, er han altså velkommen?" spurgte Kühnel, og Erling Jensen svarede kort og kontant: "Ja, bestemt".

LO-Skolens premiere med et prislistekursus for tømrerne var et eksempel på de tillidsmandskurser for forbundene, som fra starten havde været et vigtigt supplement ved planlægningen. Disse kurser med konkret sagligt og fagligt indhold blev dog færre end forudset, fordi de store forbund i slutningen af 1960erne var i gang med at skabe tillidsmandsuddannelser og med at skaffe sig deres egne kursusejendomme. I 1968 åbnedes skoler for Metal i Jørlunde, for SiD i Silkeborg og for HK i Juelsminde, og senere fulgte flere efter. Fagbevægelsens uddannelsessystem var ved at blive mere forgrenet og alsidigt, end man kunne have ventet blot få år tidligere, men LO-Skolens placering som "flagskibet" var selvfølgelig. Derfor blev den udpeget til center for uddannelsen til ØD, det økonomiske demokrati, som i slutningen af 1960erne - da ledigheden holdt sig under de tre procent - syntes at være lige inden for rækkevidde.

Idéerne om Demokrati på Arbejdspladsen rummede naturligvis historisk arvegods for arbejderbevægelsen, men de fik moderne form og indhold fra 1965, da Hans Rasmussen på Socialdemokratiets kongres kom med "et motiveret indlæg om medbestemmelse, medindflydelse og medansvar". Nu var den vældige industrielle udvikling nået så vidt, at fagbevægelsen fra at have koncentreret hele sin styrke i den direkte lønkamp, kunne "rette blikket mod videre mål. Nu gjaldt det især økonomisk demokrati". CO Metal skrev derpå - med fhv. statsminister Viggo Kampmann som hjælper - sit eget forslag om lovpligtig udbyttedeling, der blev vedtaget af smedenes kongres i august 1969.

Parallelt hermed arbejdede LO med tanker om demokrati på arbejdspladsen. Et udvalg med Thomas Nielsen som formand og med Erling Jensen (der var formand for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd) som et af medlemmerne gjorde det store forarbejde og skrev "Den røde Betænkning", som bl.a. handlede om oprettelse af virksomhedsnævn med indflydelse på produktion, økonomi samt arbejds- og personaleforhold. På LOs kongres i 1967 - hvor Thomas Nielsen afløste Eiler Jensen som LO-formand - var dette hovedemne for debat og beslutninger. LO samarbejdede derefter med Socialdemokratiet om forslag til industrielt demokrati, og kort efter LO-Skolens åbning sagde Jens Otto Krag i juni på Socialdemokratiets kongres:

"Vi vil overføre demokratiets principper til arbejdspladser og virksomheder, til det økonomiske liv - og skabe det nye samfund".

"Det nye Samfund" var titlen på partiets nye arbejdsprogram, der blev vedtaget af samme kongres med dette som et hovedpunkt. LO var på denne tid allerede i gang med at vi-

dereudvikle tankerne fra "Den røde Betænkning", der ikke havde taget stilling til mulighederne for et økonomisk demokrati. Et ØD-udvalg blev nedsat af LOs forretningsudvalg i 1968, det fik fhv. finansminister Henry Grünbaum til formand, og det afleverede et færdigt debatoplæg til LOs kongres i 1971. Et hovedpunkt i oplægget var forslaget om at oprette en Lønmodtagernes Udbytte- og Investeringsfond som efter beregningerne skulle vokse til 50 mia. kr. i 1984.

Dette forslag blev arbejdsgrundlag, da Socialdemokratiet og LO sammen skrev en skitse til lovgivning om ØD. I oktober 1972 præsenterede statsminister Anker Jørgensen skitsen ved et pressemøde på Christiansborg, og han bebudede, at lovforslaget ville blive fremsat i foråret 1973.

ØD-idéens videre skæbne i 1970ernes og 1980ernes økonomiske kriser med uhyggeligt stigende ledighed ligger udenfor dette skrifts rammer. Den var en af flere drømme fra 1960ernes højkonjunktur, som det blev umuligt at virkeliggøre i den oprindeligt tænkte form. Men drømmen lever videre.

På LO-Skolen var der i 1969 ingen vaklen i troen: industrielt demokrati ville blive håndgribelig virkelighed meget snart, og det var selvfølgelig en vital opgave at forberede dette ved at kvalificere tillidsmændene. Erling Jensen udtrykte det således i samtalen med Kühnel:

"Man kan lære folk at samarbejde, hvis de har samarbejdsvilje - og det forudsætter man jo, at tillidsmænd har. Og når viljen er til stede, kan man dels lære dem at kommunikere, dels give dem et indtryk af, hvad det i grunden er, man skal samarbejde om. For tillidsmændene er det vigtigt at vide noget om, hvordan en virksomhed fungerer - dens mekanisme, dens organisationsplan, dens stillingsbeskrivelse og dens økonomi. Det skal vi ha' suppleret tillidsmændenes viden om".

Erling Jensen erkendte i denne forbindelse, at det endnu ikke var aktuelt at uddanne tillidsmændene til at tage et økonomisk medansvar: "Det er forkert og farligt at mikse de to problemer: arbejdspladsdemokrati og økonomisk demokrati. LO har da også i sit virke sørget for at skille dem skarpt ad.

Hvad angår arbejdspladsdemokratiet kan man tale sig til rette om problemerne via en overenskomst. Økonomisk demokrati udløser derimod sådanne interessemodsætninger, at der må en fagpolitisk eller en rent politisk løsning til. Den slags kan arbejdsmarkedets parter ikke skrive aftaler om".

Til gengæld var det realistisk at følge et forslag fra Thomas Nielsen om at gøre en begyndelse ved at købe medindflydelse via fondsdannelser:

"Jeg er overbevist tilhænger af Thomas Nielsens forslag. Jeg holder ikke af, at man stopper op i sine aktiviteter, fordi man i en årrække ikke har den politiske magt eller andre former for demokratiske magtmidler til at gennemføre sine synspunkter. Og hvis man i nogle år er henvist til at leve i et kapitalistisk samfund, hvad vi jo er, må man efter min opfattelse søge at gennemføre sine synspunkter, så langt det er muligt, indenfor det kapitalistiske samfunds rammer. Og der anser jeg en fondsdannelse for at være et værdifuldt element", sagde Erling Jensen.

Med sin arkitektoniske opdeling i "by-enheder" for højskoleelever og kursister i mange grupper på typisk 12-15 personer, måtte et bredt fællesskab opstå på anden måde end på i de ældre højskolers spise- og foredragssale. LO-Skolen skildrede selv intentionerne således:

"På højskolen glider undervisning og fritid naturligt over i hinanden. Aktiviteten fra undervisningstimer-

"Både min kone og jeg er født i København, og vi voksede op uden kendskab til højskolemiljø. Vi har heller aldrig været elever på en arbejderhøjskole - hvad vi ærgrer os over. Til gengæld har jeg nu ti års erfaring i højskolearbejde, og erfaringen er først og fremmest, at jeg kan lide det!"
Denne udtalelse faldt i et interview med Erling Jensen ved 50 års fødselsdagen 1. november 1969, hvor han også så tilbage på en hurtig beslutning om at tage springet fra forretningsfører i Det kooperative Fællesforbund til forstander for Esbjerg Højskole:
"Det var et endog meget stort spring, og vi burde måske have overvejet det grundigere. Det hele blev imidlertid afgjort på en weekend - jeg fik stillingen tilbudt lørdag aften, og efter at have talt med min kone slog jeg til søndag middag. Det har vi ikke fortrudt, men den store glæde blev dog at flytte til Helsingør for at begynde noget helt nyt, at være med til at skabe en moderne skoleform, der byggede videre på erfaringerne fra Esbjerg Højskole".
Erling Jensen var efter realeksamen i 1936 blevet kontorbud i Philips og senere kontormedhjælper - måleraflæser - i Københavns belysningsvæsen. Han tog studentereksamen på kursus i 1946 og blev cand. jur. i 1956, var kontormedhjælper og senere fuldmægtig i Østifternes Kreditforening fra 1946 til 1957, da han blev kooperationens forretningsfører. 1960 efterfulgte

han Ivar Nørgaard i forstanderstolen i Esbjerg. 1967 blev han formand for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
1. juni 1961 blev Erling Jensen hentet ind fra Esbjerg til medlem af LO-Skolens byggeudvalg, og 30. november samme år blev han ved oprettelsen af LO-Skolen som selvejende institution enstemmigt udnævnt til forstander, bl.a. for at fremskynde statsanerkendelsen af den kommende skole. Udnævnelsen skete på institutions-bestyrelsens konstituerende møde og med "bedste anbefaling" fra kooperationens repræsentant Peder Nørgaard: "Det er jo det, de fleste af os i forvejen havde regnet med".
Som designeret forstander og i kraft af det ansvar for den økonomiske administration, som LOs forretningsudvalg overdrog ham i 1962, fik Erling Jensen meget store opgaver i byggeudvalget. Han fortsatte dog som forstander i Esbjerg, indtil han og fru Ria 1. august 1967 flyttede til Helsingør, hvor han begyndte det egentlige arbejde som forstander og satte hele sin arbejdskraft ind på at følge og præge byggeriet og på at forberede LO-Skolens banebrydende undervisningsformer.

ne fortsætter naturligt over i diskussioner i dagligstuerne, besøg i virksomheder og institutioner, udflugter, teater- og biografbesøg, fester o.s.v.

Alle aktiviteterne, der specielt henvender sig til eleverne på det enkelte kursus, vil blive arrangeret i samarbejde med eleverne gennem de organer, eleverne finder frem til som svar på vort oplæg til elevdemokrati.

LO-Skolen vil altid huse flere kurser samtidig. Hvert af disse lever sin egen tilværelse, men sammen præger de højskolen i den pågældende periode. LO-Skolen vil være vært ved en række morgen- og aftenarrangementer, der står åbne for samtlige højskolens elever og kursister, og supplerer derved elevernes egne arrangementer med en række tilbud i form af bl.a. diskussionsaftener, filmaftener og kunstnerisk underholdning".

Fra starten havde LO-Skolen en daglig "morgensamling" kl. 8,30-9 med kunstnere som gæstelærere og med visesang, musik eller oplæsning af digte, helst unge indslag og endnu hellere unge nordiske indslag. Der var også kunstneriske og underholdende arrangementer for alle på skolen, og først og fremmest var der tænkt på, at undervisningen på den fem dages arbejdsuge og fritid alle aftener og weekender skulle glide naturligt over i hinanden med spontan diskussion indenfor og mellem grupperne, med tilbud om besøg på virksomheder og institutioner, i teatre og biografer, alt med stor vægt lagt på det sociale samvær fra start til slut.

"Det har været meget vigtigt for os at skabe et milieu, der er sådan, at man lever på skolen, hygger sig sammen og ikke mindst derfor har vi lagt så stor vægt på fritidsmulighederne. Hver afdeling har en egen opholdsstue med tekøkken, så der kan arrangeres sammenkomster helt uafhængigt af andre afdelinger. I cafeteriet kan vi med små forandringer have mindre arrangementer, f.eks. når deltagerne fra et hold forlader skolen. Skolen er indrettet som en lille by, hvor vi er selvforsynende med alt, også med underholdning, og det er vigtigt for samarbejdet mellem de forskellige grupper", sagde Erling Jensen kort efter åbningen til Dansk Typograf Forbunds blad "Fag og Teknik"s Torben Smistrup. Han fortalte, at to meget fjerntstående grupper havde kigget lidt på hinanden de første dage, "men da vi havde arrangeret en lille sammenkomst fredag aften, faldt skrankerne, og de havde det meget hyggeligt med hinanden resten af den tid, de var her".

Det første arbejdsår

LO-Skolen er "en enestående gave fra Landsorganisationen i Danmark til arbejderbevægelsens oplysningsarbejde. Der findes ikke i dette land og næppe i hele Norden nogen organisation, der tidligere har ofret så store beløb på en enkelt oplysningsaktivitet", skrev Erling Jensen i 1969, og sikkert er det, at LOs bidrag med en byggefond på 13 mill. kr. - 10 mill. kr. blev bevilget i 1962 og 3 mill kr. i 1964 - var en storslået gestus. Et naturligt spørgsmål fra en interviewer til Erling Jensen var også, om der havde været "murren i LO" over prisen.

Svaret lød: "Det er et af de områder, hvor der har været en forbløffende opbakning. Jeg tror, det er motiveret med de to eksisterende højskolers meget positive placering i fagbevægelsen. De har et godt ry både med hensyn til deres arbejde med de unge og med hensyn til tillidsmandsuddannelsen. Fra dem er en væsentlig del af de tillidsmænd kommet, som i dag sidder i ledelserne af vore fagorganisationer, og det har utvivlsomt betydet noget for tilslutningen til den nye skole". Men det var dog også helt klart, at LO-Skolen efter den store investering i etableringen måtte klare sig selv økonomisk.

Det havde LOs forretningsudvalg gjort klart allerede i februar 1965, da sekretær Frands E. Pedersen skrev et utvetydigt brev til byggeudvalget, hvor han slog fast, at den samlede bevilling var på på 13 mill. kr., og at der ikke under nogen omstændighed ville blive bevilget mere:

"LO har opgaver udover det, der nu er planlagt. Der er behov for flere højskoler, og alt dette må vi tage i betragtning. Vi må derfor udtale til byggeudvalget - og pålægge byggeudvalget - at man drager omsorg for at få byggeriet gennemført med de midler, der hidtil er bevilget".

De 13 mill. skulle ikke alene klare byggeriet, men også medvirke til at klare driften i indkøringsperioden, "idet man ikke ville være i stand til dette alene med de tilskud, man kan få fra det offentlige". "Landsorganisationen går ud fra, at byggeudvalget omgående går i gang med dette arbejde, og at Landsorganisationen hører nærmere snarest muligt", sluttede Frands E. Pedersen.

Den byggesum, som blev definitivt godkendt af ministeriet i 1972 efter at de sidste regninger var betalt, blev ialt 29.226.526 kr., hvoraf en sjettedel - 4.871.088 kr. - var LO-Skolens eget indskud. 10.423.000 blev ydet som et afdragsfrit statslån, der skulle forrentes med fire procent om året, og resten blev på normale vilkår optaget som prioritetslån. Samtidig blev det endnu engang

I december 1968 bød bestyrelsen velkommen til "Danmarks yngste højskolelederpar", Hanne "Søs" og Flemming Skov Jensen, som efter Ria og Erling Jensen var LO-Skolens første ansatte, og som skulle have ansvaret for de kortere og længere højskolekurser for ungdommen. Flemming Skov Jensen var 27 år og cand. polit. fra 1967. Han havde været sekretær i Finansministeriet og undervisningsassistent i statistik ved Københavns universitet samt i tre år lærer i nationaløkonomi og politik ved de udvidede fagforeningskurser på Esbjerg Højskole, hvor han iøvrigt også havde været elev. Flemming Skov Jensen underviste i samfundsøkonomi og politik, og gik "blankt ind for elevindflydelse" med det grundsynspunkt, at "en skole, der skal lære eleverne om demokrati på arbejdspladsen, må naturligvis i videst muligt omfang praktisere demokrati inden for egne døre".
Da Erling Jensen i 1971 forlod LO-Skolen for at blive handelsminister, overtog Flemming Skov Jensen posten som forstander på LO-Skolen. Han forlod 1988 skolen, da han blev direktør for Lønmodtagernes Dyrtidsfond, og han efterfulgtes i Helsingør af nuværende forstander Frode Møller Nicolaisen.

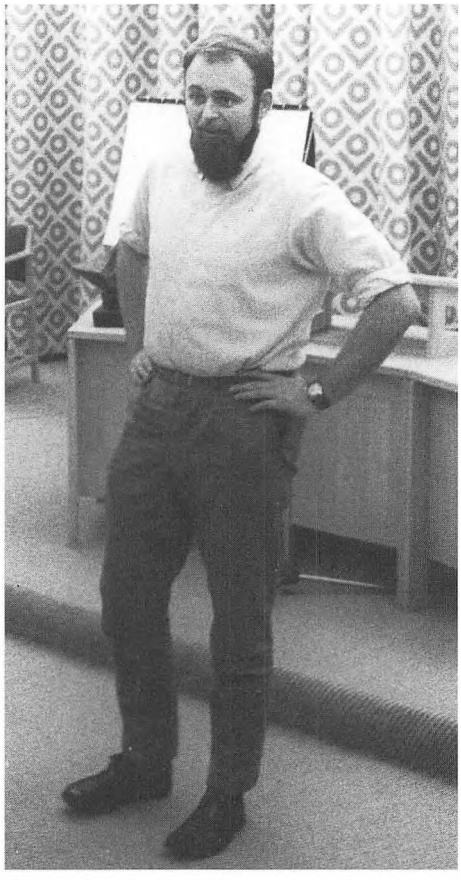

gjort klart: "LO forventer, at LO-Skolens drift skal kunne hvile i sig selv, og der vil ikke blive ydet driftstilskud fra LOs side".

LO-Skolens lille, fast ansatte stab vidste altså, hvad det gjaldt, da de i vinteren 1968-69 begyndte at hverve elever og kursister til den første sæson. En høj belægningsprocent var bydende nødvendig, så man gik i gang med en intensiv markedsføring, hvor pjecer i oplag på 10-20.000 eksemplarer om skolens tilbud gik ud via AOF, AIC, LO, fællesorganisationerne, Roskildes og Esbjergs gamle elever, biblioteker, ungdomsledere og højskolernes sekretariat. En plakat af Jarl Heger blev trykt i 10.000 eksemplarer og opsat på større arbejdspladser, forbunds- og fagforeningskontorer og ungdomshjem. Endelig blev LO-Skolens tilbud trykt i AOFs programmer og håndbog, fagbladene, dagbladene og højskolernes kursusoversigt.

Allerede i sommeren 1969 gennemførtes et nordisk sommerkursus og et nordisk ungdomskursus med attraktive programmer: små, valgfrie interessekredse om formiddagen, udflugter eller fritidsaktiviteter om eftermiddagen og foredrag, diskussioner, film og fester om aftenen. Deltagerne var 18-30 år, og de arbejdede med emner som et forenet Norden, ungdomsoprøret, Norden i forhold til den øvrige verden, demokratisering, politik og samfundsforhold, Sverige som politisk eksempel samt fritid og humor. Der var udflugter i Nordsjælland og Sydskåne, åbningsfest, udendørs halvlegsfest, "ordentlig afslutningsfest med bal, natmad og underholdning" og undervejs i forløbet en nordisk viseaften og besøg af unge nordiske kunstnere.

Disse afslappede feriekurser blev en slags generalprøve på det, der skulle foregå på LO-Skolens første vinterskole, der begyndte 28. september 1969. Der var derefter en vinterskole på to gange tre måneder til 25. marts 1970, og undervisningen opbygget af moduler, så eleverne kunne vælge mellem deltagelse i tre, fire, fem og seks måneder. I oplægget til vinterskolen stod bl.a.:

"Få steder har man så gode muligheder for at få udviklet de egenskaber, der gør det spændende at være med i et samfund, som på en højskole. LO-Skolen står åben for de unge, der har lyst til at bruge disse muligheder, og som er aktive, levende og samarbejdsduelige nok til at kunne udnytte dem fuldt ud".

Disse muligheder fik de unge ved en normal fem dages arbejdsuge med undervisning kl. 9-12 og 14-18. I "arbejdstiden" var de opdelt i små grupper på 10-15 elever, der havde frit valg mellem en lang række fag som samfundet, verden omkring os, arbejdspladsen, fritiden og den enkelte. Et modul på tre måneder blev opdelt i 14 dages perioder med eet fag: "på denne måde skaber man på én gang sammenhæng i undervisningen i det enkelte fag, samtidig

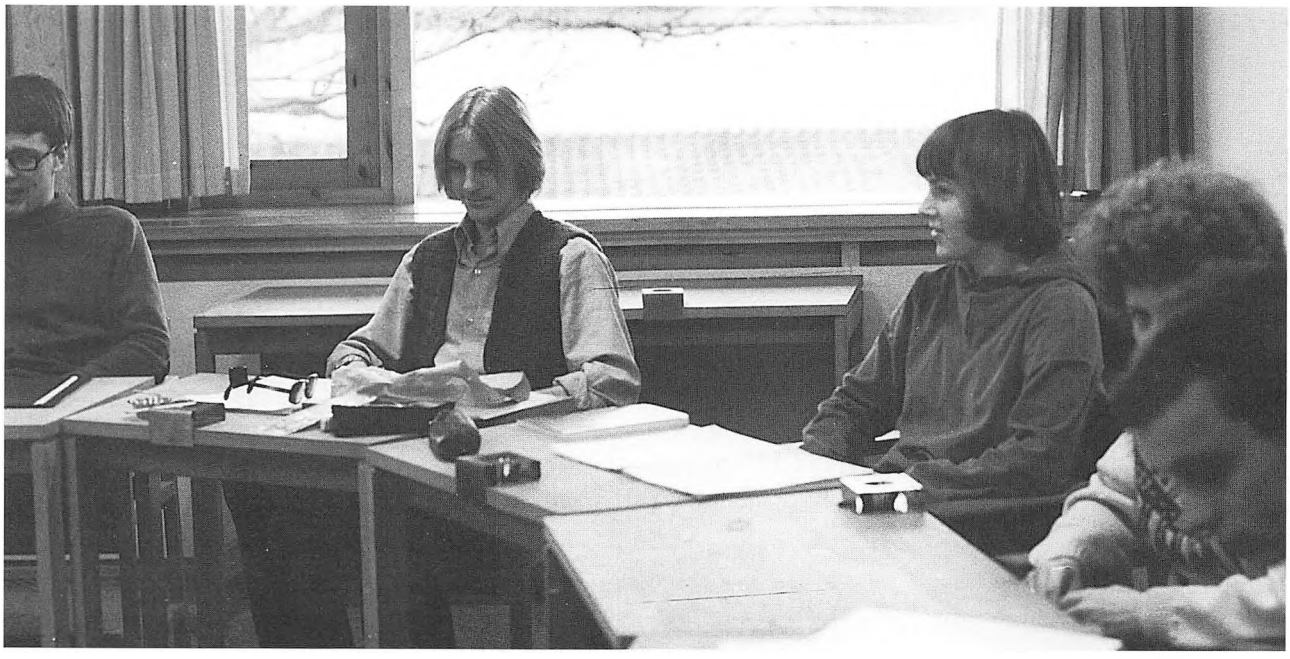

Undervisning i et inspirerende milieu med tæt kontakt mellem mennesker og naturen.

med at hele fagsammensætningen varieres hver 14. dag".

LO-Skolens pris for et tre måneders højskoleophold blev - alt inklusive - 2800 kr., og der var gode muligheder for tilskud fra staten og fra visse kommuner, for fagforeningsmedlemmer fra forbundene, LOs Ungdomsfond og Højskolefonden, men alligevel blev elevtallet beskedent: 22 før og 43 elever efter jul. Sideløbende holdtes dog tre godkendte 14 dages kurser med hver godt 20 elever, og udenfor perioden otte ugers godkendt undervisning med gennemsnitligt elevtal på ca. 40.

"Deltagerantallet udgjorde de maksimale muligheder for tilslutning efter en meget omfattende reklamekampagne i blade, tidsskrifter og egne pjecer, ligesom man nød godt af en meget positiv omtale iøvrigt som ny højskole", skrev Erling Jensen i sommeren 1970 i sin beretning om skolens første år, hvor han også fortalte, at der for 1970-71 var planlagt 40 ugers højskoleundervisning og 14 uger med godkendte kurser. Han anslog en fremgang i elevtallet med 25 %, men erkendte også:

"Vinterelever søger hovedsagelig en højskole på anbefaling af tidligere vinterelever, og man må forudse at denne udvikling vil strække sig over endnu nogle år, før man er oppe på fuldt elevtal på de to vinterskoler". Tilsvarende forhold var der for ungdomskurserne og de godkendte højskolekurser, og årsagen var, at LO-Skolen beskæftigede sig "med nye kursusemner og - i et betydeligt omfang - med nye undervisningsformer, og erfaringen viser her, at deltagelsen kun langsomt forøges, efterhånden som kursernes værdi bliver kendt af en større kreds."

"Højskolen kan altså konstatere (hvad den da også selv var forberedt på i sin langtidsplanlægning før sin start), at den trods alle tænkelige anstrengelser for den størst mulige belægning på højskolegodkendte kurser og den størst mulige udbredelse af disse over hele arbejdsåret, slet ikke kan påregne en belægning, der svarer til de generelle krav, der stilles til de i forvejen etablerede højskoler, der over en længere årrække systematisk har beskæftiget sig med et bestemt antal indarbejdede kurser, og som kan glæde sig over en støttegruppe af hundredevis af gamle elever, der bringer kursustilbudene videre med deres egen personlige anbefaling".

Mens Søs og Flemming Skov

LO-Skolen begyndte sin virksomhed med en meget lille kerne af faste medarbejdere - set i forhold til skolens størrelse og aktivitetsniveau. Udover Ria og Erling Jensen og Søs og Flemming Skov Jensen var 37-årige Jakob Due fast ansat som inspektør. Han havde fra 1961 været kontorbestyrer for HK i Sønderborg og var blevet kendt i arbejderbevægelsen, da han grundlagde og ledede Tillidsmandscentret i Sønderborg - dengang provinsens største aftenskole for uddannelse af tillidsmænd. Som aftensekretær tiltrådte Ove Scheel, der havde været elev på Esbjerg Højskole, og som nu var formand for "Frit Forum" i København. I køkkenet ansattes køkkenchef Jørgen Torbensen, der havde været kok på hotel "Marienlyst" og "Sundkroen" i Helsingør, kokkepigerne Grethe Jønsson og Inga Petersen samt ni timelønnede kvinder som husligе medarbejdere, der også fungerede på LO-Skolen iøvrigt. Skolebetjent blev Mogens Andersen, der som håndværker havde været med til at bygge skolen, og som iøvrigt havde erfaring som tillidsmand. På kontoret tiltrådte Jane Poulsen, Espergærde, som sekretær. Kort efter skolens åbning fastansattes som gartner m.m. Svend Petersen, der i byggeriets sidste fase havde gjort sig uundværlig ved at holde orden på byggepladsen.

Jensen arbejdede med højskolesiden for de unge, tog Erling Jensen sig selv af "flagskibet", kurserne der skulle gøre Demokrati på Arbejdspladsen "til en praktisk realitet og en naturlig, effektiv arbejdsform", og sigtet var - som han sagde til "Børsen" - "både at skabe højere produktivitet og bedre trivsel".

Undervisningen blev startet med to forsøgsgrupper samt en række videregående specialkurser, der først og fremmest henvendte sig til fagbevægelsens tillidsmænd. Men flere arbejdsledere og yngre virksomhedsledere havde "ytret interesse uden dog at have tilmeldt sig", fortalte forstanderen i maj 1969, og i anden forbindelse understregede han: "Udannelsen i forbindelse med Demokrati på Arbejdspladsen kommer kun til at foregå på LO-Skolen, som til gengæld ikke tager specialer op, der findes på de øvrige arbejderhøjskoler. LO-Skolens funktion bliver dermed at supplere de øvrige arbejderhøjskoler - ikke at konkurrere med dem".

Den første forsøgsgruppe - 20 fællestillidsmænd fra større arbejdspladser samt en arbejdsleder og en arbejdsgiver - gik i gang med et banebrydende projekt, der blev udviklet i samarbejde med fremtrædende pyskologer. De "fulgte gruppens arbejde og udvikling i alle stadier" i hele forløbet på ialt ti uger, fordelt på fem 14 dages perioder, de første i august, september og oktober 1969 og resten i første halvår af 1970.

Grundkurset lagde vægt på at lære gruppen som sådan at samarbejde. Der blev især arbejdet med kommunikation og gruppedynamik, idet dette var "væsentligt for både samarbejdet i gruppen, under uddannelsen og for den fremtidige kommunikation, der skal finde sted på arbejdspladsen".

Undervisningen blev gennemført, "således at den enkelte engageres. Kursisterne får selv mulighed for at gennemprøve de forhold, som de ikke erfaringsmæssigt kender i forvejen", og dette princip videreførtes på de følgende kurser i virksomhedsøkonomi, virksomhedsorganisation, teknik og produktion samt samfund og erhvervsliv:

"Ved hvert af disse kurser vil eksperter på de enkelte områder være til rådighed for gruppen. Eksperterne kommer til at fungere som tilkaldte konsulenter. De skal altså ikke gennemgå stoffet i traditionel forstand, men besvare de spørgsmål, kursisterne måtte have - og som de må løse for at komme videre. Kursisterne får på denne måde mulighed for at få løst deres problemer på det tidspunkt, de opstår - og navnlig på en måde, som svarer til problemernes løsning på en arbejdsplads", hed det i programmet.

Andre muligheder for at lære Demokrati på Arbejdspladsen var grundkurset plus valgfrie specialkurser, og et tredie led var 8-14 dages kurser om et bestemt emne eller for en bestemt gruppe af tillidsmænd som formænd, kasserere og fællesrepræsentanter.

Ved udgangen af november 1969 kunne Erling Jensen vurdere resultatet af den første del af forsøgskurset, og han måtte erkende, at ambitionerne havde været lovligt store - der var ikke økonomisk dækning for flere ti ugers kurser, "før vi forhåbentlig til sin tid indenfor LO har en særlig uddannelsesfond til dækning af de betydelige udgifter, der er knyttet til en langvarig uddannelse".

Derimod var det væsentligt at fortsætte med 14 dages grundkurser for tillidsmænd, "så disse kan være forberedt på den kommende udvikling". Tre kurser blev holdt i januar, marts og april 1970 med cand. psyk. Axel Andersen som leder, og de koncentrerede sig "med udgangspunkt i LOs røde betænkning og de allerede nu foreliggende overenskomster om virksomhedsnævn, om emner som

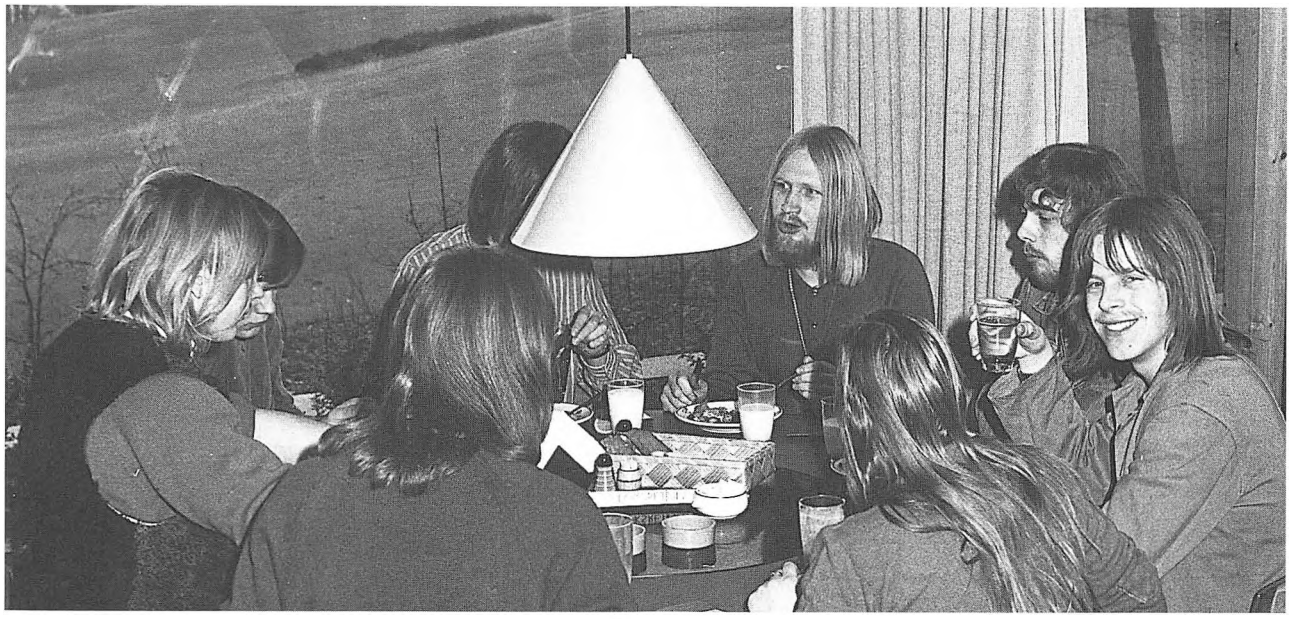

Uformel samvær i mindre grupper er en vigtig del af undervisningen. Billedet her er næsten et tidsbillede. Bemærk kursisternes frisure. Billedet stammer fra først i 1970-erne.

samarbejdstræning, kommunikation, instruktion, plangennemførelse, information, planlægning af gruppers arbejde m.v., alt i en praktisk arbejdsform, så stoffet kan anvendes direkte i det daglige arbejde på arbejdspladserne".

Demokrati på Arbejdspladsen var dermed fortsat "LO-Skolens fornemste opgave", men det var i praksis korte specialkurser, der skulle give en stor del af de nødvendige driftsindtægter. Sådan var det også på de to ældre arbejderhøjskoler, og derfor var der allerede i august 1968 truffet samarbejdsaftale med Roskilde og Esbjerg.

Skolerne var enige om, at en vis konkurrence var uundgåelig og inspirerende, men fælles målsætning gjorde "intimt samarbejde og omfattende arbejdsdeling naturlig". AOF skulle anspores til at fordele sine kurser, så de kunne udligne forskelle i belægningen, og man skulle respektere specialer som voksenpædagogik i Roskilde og arbejdsstudier og anden teknisk præget faglig kursusvirksomhed i Esbjerg. LO-Skolen skulle så finde "et nyt arbejdsområde omkring uddannelsen af virksomhedsnævnsmedlemmer, omkring Demokrati på Arbejdspladsen samt i faglige specialkurser, der supplerer de to andre skolers udvidede fagforeningskurser".

Kursuspriserne skulle der ikke konkurreres på, men "standarden på LO-Skolens nybyggeri gør det naturligt at undgå ubillig konkurrence ved en overpris, der af skolens forretningsudvalg og bestyrelse tænkes lagt på 10-15 %". Kursusafgiften skulle iøvrigt fastsættes for alle tre skoler, så den kan give "den økonomisk svagest stillede af arbejderhøjskolerne mulighed for rentabel drift".

Typisk for denne del af LO-Skolens virksomhed var formentlig

Sadelmager- og Tapetsererforbundets to 3-dages kurser i september 1969. Erling Jensen var indleder til gruppearbejde om "Hvad forstår vi ved arbejderbevægelsen?", der blev holdt plenarmøder, gruppearbejde og ekstemporalspil om at danne en klub/afdeling og om at holde generalforsamling, der var orientering og debat om kildeskat, gruppearbejde om lønsystemer og generaldebat om emnet "Har fagbevægelsen mistet kontakten med ungdommen?". Socialt samvær, fritidsaktiviteter og afslutning med middag og fest indgik også i programmet.

For arrangementer som disse indskærpede en skrivelse fra forstanderens kontor, at der måtte ydes perfekt service til kursisterne: "Det er afgørende for skolens eksistens, at de

befinder sig godt", for de betalte i 1969 "den højeste kursusafgift på nogen dansk højskole": 62 kr. for en hverdag og 75 kr. for en weekend, og priserne skulle ovenikøbet stige fra 1. april 1970. Kursisterne "har derfor krav på en særlig høj standard og en ekstraordinær service" med rengøring og afrydning overalt, "god og rigelig mad, appetitlig borddækning med rengjorte borde, fyldte salt- og peberbøsser, foldede servietter, rene askebægre m.v.". Der skulle være omhyggelig servering med stadig overvågning af bordene og opfyldning af fade og skåle - tre medarbejdere skulle konstant være ude ved bordene under hele måltidet.

Om det var den perfekte service, dygtig markedsføring eller den strålende bygningsmæssige ramme, der gjorde det, kan være svært at afgøre, men LO-Skolen fik ihvertfald masser af kurser i sit første år:

I juni 1969 husede skolen Dansk Tømrerforbunds tillidsmænd, Dansk Typografforbunds tillidsmænd og Nordisk bibliotekskursus, i juli var der nordisk ungdomskursus, nordisk sommerkursus og bibliotekskursus, i august kom Dansk Slagteriarbejderforbunds tillidsmænd, Kvindeligt Arbejderforbunds tillidsrepræsentanter, der var kommunalkursus, og de almennyttige boligselskaber havde boligstævne, september var det Malerforbundets tillidsmænd, Sadelmager- og Tapetsererforbundets tillidsmænd, der var udvidet tillidsmandskursus for unge faglige tillidsmænd og kursus fra Dansk Børnehaveråd, i oktober havde Dansk Unilever kursus i personaleledelse, Forvaltningshøjskolen havde jurister og skatteligningsfolk til kursus om de svære problemer med kildeskattens indførelse, der var grupper fra Frit Forum og Leg og Virke samt specialkurser i Demokrati på Arbejdspladsen og om arbejdsmarkedsproblemer, i november ØD-kursus, udvidet tillidsmandskursus for unge faglige tillidsmænd, kursus for medlemmer af virksomhedsnævn, specialkurser for fagforeningsformænd og i december specialkurser i samfundsproblemer og Demokrati på Arbejdspladsen og kursus for arbejdernes fællesorganisationer.

Resultatet blev, at LO-Skolen 1. juni-20. december 1969 kom til at se således ud: juni og juli 67 % med i gennemsnit 99 kursister pr. døgn, august 73 % med 108 kursister, september 95 % med 140 kursister, oktober 63 % med 94 kursister, november 86 % med 127 kursister og december 68 % med 101 kursister. Der var derpå udsolgt til 1.5.1970, bortset fra enkelte hverdage, og "der modtages iøvrigt hver dag forespørgsler og bestillinger på kursus, så resten af året fra 1.4.1970 er allerede fyldt godt op". Der var tillige bestillinger til helt hen på sommeren 1971, sluttede Erling Jensen sin beretning ved årsskiftet 1969-70.

På etårsdagen for LO-Skolens indvielse introduceredes en tradition: gode venner og forretningsforbindelser blev inviteret til en hyggelig fest med spisning, en svingom og kunstnerisk underholdning. I sin velkomst takkede Erling Jensen sine medarbejdere og udtrykte sin glæde over, at det var lykkedes at finde et effektivt holdsamarbejde, præget af et godt kammeratskab. Han var også glad for medarbejdere fra andre virksomheder "uanset om det er dem, der slår vort græs, bringer os den daglige mælk eller afleverer vores regninger. Vi betragter dem som gode venner og gesandter for deres respektive virksomheder".

Belægning nåede samlet for det første arbejdsår 90 %, og Erling Jensen forudså nye former for ungdomskurser, kurser i ØD og nordiske kurser, idet han "fandt det rimeligt at bruge den splinternye højskolelov til at give kurserne et nok så tydeligt højskolepræg".

Årene der fulgte

"Hellere være en skole i fremdrift og i pagt med tiden end et museum på subsidier".

Sådan koncentrerede forstander Frode Møller Nicolaisen LO-Skolens målsætning i sin beretning til bestyrelsen kort før 25 års jubilæet i 1994. Ordene skildrede den aktuelle situation, men de kan uden videre udvides til at gælde alle de 25 år, hvor LO-Skolen har været i konstant udvikling - både hvad rammer og indhold angår. Meget bevidst har skolen forstået at holde sig på højde med og ofte også forud for alt det, der er sket i samfundet og erhvervslivet, i fagbevægelse og politik i denne eksplosive epoke.

En forudsætning for denne udvikling var den nye højskolelov, der blev vedtaget af Folketinget i 1970. Loven ændrede kravene til kurser, der kunne højskole-godkendes og dermed få statstilskud. Også ugekurserne - mod hidtil kun de længerevarende - kom nu ind i varmen. "Det åbner helt nye perspektive for godkendelse af faglige og politiske tillidsmandskurser, arrangeret direkte af skolen og med et program, denne kan gøre til sit", sagde Erling Jensen dengang til bestyrelsen.

En anden, meget væsentlig forudsætning var etableringen af Fagbevægelsens Interne Uddannelsessystem, snart kendt som FIU.

Her afsatte LO og forbundene penge og vedtog principper for en tillidsmandsuddannelse af høj kvalitet. Det blev gjort i erkendelse af, at samfundet og erhvervslivet i efterkrigsårene havde oplevet en sådan vækst og forandring, at der på alle planer blev stillet nye, skærpede krav til viden og engagement hos de mænd og kvinder, som fra lønmodtagerside skulle være med til at præge udviklingen.

I LO og forbundene blev det erkendt, at tillidsmændene på alle niveauer måtte kvalificeres med relevant og avanceret uddannelse, og FIU blev "skræddersyet" til dette formål. FIU blev opbygget af én uges moduler, der imødkom kravene til højskole-godkendelse. Der blev startet med et grundkursus, hvorefter kursisterne kunne vælge specialkurser i emner, som de havde særlig interesse eller behov for. Derudover var der mulighed for at følge enten specialiserede forbundskurser eller tværfaglige kurser.

FIU-modulerne blev fordelt mellem de tre arbejderhøjskoler og forbundenes efterhånden ret talrige kursusejendomme. En fordeling, som bevarede institutionernes samarbejde og sparede dyr indbyrdes konkurrence, blev etableret og kom meget naturligt til at forme sig, så at en kursusejendom blev belagt med

Udsnit fra pejsekælderen med pejsen, der er udtryk for så flot håndværk, at den kom på forsiden af murerforbundets fagblad.

sit forbunds specialiserede kurser, mens arbejderhøjkolerne tog sig af de tværfaglige og de avancerede kurser. LO-Skolens kursister kom derfor i høj grad fra de mindre og de mellemstore forbund, mens de store forbund forholdsvis var i mindretal, fordi de brugte deres egne kursusejendomme. I 1978 sendte hele 25 forbund kursister til LO-Skolen, og dette billede er ikke ændret, selvom antallet af forbund er blevet mindre på grund af sammenlægninger og strukturændringer.

LO-Skolen blev systemets største arrangør af tværfaglige kurser. Skolen havde også mange grundkurser, og den specialiserede sig med succes i kurser om samarbejde, organisation, virksomhedsøkonomi, arbejdsmarkedsforhold samt arbejds- og samfundsmiljø. LO-Skolen har nemlig bevidst søgt at være meget langt fremme med lokaler, edb og

Detalje fra tilbygningen med buer i murværket og åbent glasparti mod naturen. Lampen øverst til højre er tegnet til LO-Skolen af arkitekterne.

Et af LO-Skolens lyse og venlige undervisningslokaler.
Bordopstillingen kan forandres til f.eks. hesteskoform.

andet udstyr samt kvalificerede lærere for at opnå en ledende position på netop disse områder - men iøvrigt også på mange andre. En naturlig følge var også, at skolens stab, der jo i den førte fase havde været meget lille, hurtigt blev udvidet. I 1990 var den på 120 personer: 18 lærere, 52 i køkkenet, 34 i administration og 16 i teknik. På grund af deltidsansættelser kan de omregnes til 76,5 fudtidsstillinger, og LO-Skolen er dermed en af de store arbejdspladser i Helsingør kommune.

I sin beretning for 1974 kunne Flemming Skov Jensen - der netop dette år fik fast ansættelse som forstander efter at have fungeret i Erling Jensens sted siden 1971 - fortælle, at den nye tillidsmandsuddannelse havde "medført en væsentlig udvidelse af den undervisningsvirksomhed, skolen direkte var ansvarlig for". Derefter øgedes FIU-kursernes antal og betydning fra år til år - f.eks. fik LO-Skolen i 1977 tildelt 35 uge-moduler, i 1978 140 og i 1981 159 moduler i den tværfaglige tillidsmandsuddannelse, som Frode Møller Nicolaisen i 1989 karakteriserede som "vitaminer for den samlede arbejderbevægelses fortsatte udvikling og fornyelse".

Antallet af kursister øgedes tilsvarende - fra 2292 i 1978, til 4298 i 1984, 4851 i 1987 og 5282 i 1993. I sidstnævnte år havde LO-Skolen 13 % af den samlede FIU-aktivitet, men 37 % af den samlede tværfaglige aktivitet, og indenfor arbejderbevægelsen var skolen overhovedet den største kursusarrangør, hvad angik de vitale emner organisation, miljø og virksomhedsøkonomi.

FIU-kurserne vejede tungt, når LO-Skolens samlede højskolegodkendte virksomhed skulle gøres op som basis for beregningen af statstilskud, men de var trods alt kun en del af LO-Skolens mange kursusaktiviteter. Vinterskolen med ca. 25 elever har således i alle årene været et "flagskib", hvor nye undervisningsformer og samspil mellem elever og undervisere er afprøvet. 1973 sagde beretningen således: "det traditionelle højskolegrundlag forsvinder, og højskolens opgave bliver at give muligheder for de mennesker, der har forladt uddannelsessystemet for 10, 20 eller 30 år siden. De næste mange år vil der ydermere eksistere en kulturkløft mellem unge med det rige samfunds betalte uddannelse og ældre med det fattige samfunds manglende muligheder for uddannelse". I vinterskolens program lægges der "vægt på elevernes per-

Vindfang ved ydermur. Virker med sin arkitektur indbydende og møblerne giver mulighed for samvær i mindre grupper.

sonlige udvikling og på tilførelse af viden om nationale og internationale samfundsforhold i almindelighed - og arbejderbevægelse i særdeleshed, alt gennem undervisning, socialt samvær og oplevelser".

Gennem de 25 år har vinterskolen arbejdet under stærkt vekslende vilkår fra 1970ernes fulde beskæftigelse til 1980- og 1990ernes massearbejdsløshed. Det har haft følger for tilslutningen til vinterskolen. I 1974 ventede man "yderligere fald" i antallet af elever, men fem år senere kunne Skov Jensen konstatere: "vinterskolerne er i stigende grad præget af unge arbejdsløse, der bruger ledighedsperioden til at dygtiggøre sig".

Udover FIU-kurser og vinterskoler har LO-Skolens kursusaktivitet været mangfoldig. Om sommeren har der været holdt familiekurser på en uge med ca. 200 deltagere og i samarbejde med LO arrangeredes ungdomskurser, hvor ca. 150 har deltaget i 14 dage. Der er "skræddersyet" kurser til enkelte formænd og til særlige tillidsmandsgrupper, f.eks. kasserere.

Ved ti års fødselsdagen i 1979 kunne Flemming Skov Jensen derfor stolt konstatere, at "LO-Skolen var på vej til at blive landets største folkehøjskole" med en belægning på 91 % eller 54.150 kursistdøgn. Denne høje udnyttelse har siden været regelen, for overalt i arbejderbevægelsen - men egentlig også udenfor - kender man LO-Skolens "særlige ekspertise: organisationsudvikling, personlig udvikling, økonomi, ledelse og motivation, arbejdsmarkedpolitik, socialpolitik, arbejdsret, samarbejdsspørgsmål, arbejdsmiljø, miljøspørgsmål i almindelighed, psykologi, kultur, edb og nlp".

Hele denne vidtspændende, højskolegodkendte virksomhed gøres regnskabsmæssigt op i "årselever" - en regneenhed på en elev i 40 uger. Ingen kursist er i virkelighedens verden så længe på skolen, men FIU-uger, vinterskole, sommerkurser og

Undervisningslokalernes forskellighed og møblernes muligheder for kombinationer giver mange varianter for indretning.

meget andet lægges sammen og beregnes til et tal, der bestemmer LO-Skolens statstilskud. Dens fremgang kan aflæses af, at der 1974 var 103 årselever, i 1977 118, i 1979 140, i 1981 151, i 1982 179 og i 1988 181 årselever. Derefter kom der - på grund af den økonomiske krise - en vis afmatning til 147 i 1991, men 161 i 1993. Det samlede danske kursus- og konferencemarked var i denne periode præget af afmatning og overmætning, men LO-Skolen følte krisen meget mindre end andre institutioner - også fordi der "indenfor murene" foregik så meget andet end højskolegodkendt kursusvirksomhed.

Udlejning af lokaler i ledige perioder til organisationer, institutioner og firmaer spillede som i startfasen en vis rolle, når udnyttelsen skulle bringes op mod de 100 procent - f.eks. når man skulle have weekenderne med. En kursus-weekend var i 1969 noget tillokkende, men i årenes løb ændredes indstillingen: nu ville også tillidsmænd og deres familier have weekenderne i fred. Til gengæld var en hurtigere rytme i samfunds- og erhvervslivet måske årsag til, at flere møder og kurser uden overnatning blev placeret på skolen. I sin beretning i april 1994 sagde Frode Møller Nicolaisen, som 1988 havde afløst Flemming Skov Jensen som forstander, at kravet om fleksibilitet og aktualitet er stigende. LO-Skolen afvikler derfor mange behovsbestemte ad-hoc-aktiviteter, ofte af ganske kort varighed. "Dette betyder, at en stigende del af LO-Skolens aktivitet på feltet må afvikles udenfor højskoleloven. Dette er ærgerligt, men måske snarere et udtryk for lovens manglende muligheder for at leve op til nutidens behov end for en egentlig grundlæggende ændret uddannelsesholdning indenfor arbejderbevægelsen", sagde forstanderen.

Forbundskongresser og konferencer er blevet holdt i stigende tal på LO-Skolen. I 1975 blev en ny kon-

Interiør fra dagligstuen. Spindeltrappen til højre var i mange år den centrale forbindelse mellem dagligstuemiljøet og aftenens fritidsfaciliteter.

ferencesal indviet med en stor kulturkonference, holdt af LO, og med et "topmøde" for lederne af de europæiske socialdemokratier. Blandt mange andre arrangementer kan desuden nævnes, at skolen siden 1977 hvert år huset Socialdemokratiets sommerstævne med en politisk formiddag og med en festlig eftermiddag med tusinder af deltagere. Fra 1980 har Socialdmokratiet og Fællesorganisationen i Helsingør holdt 1. maj-møder på LO-Skolen, og 1984 holdt LO sommerlejr for unge med 13-1500 deltagere. "Græsplænerne og skolen fik virkelig vist, hvad de kunne holde til". Sådanne nationale og internationale begivenheder skaber i høj grad opmærksomhed omkring LO-Skolen, hvor man imidlertid først og fremmest retter interessen mod det dagligе virke som højskole:

"LO-Skolen skal være en dynamisk højskole og en moderne kursus- og konferenceejendom med en sund økonomi - som en aktiv og levende del af den samlede arbejderbevægelse. Dette skal gøres på et marked, der er præget af stadig hårdere konkurrence og overkapacitet. Derfor er det afgørende, at LO-Skolen kender sine egne afgørende kvaliteter, og at vi ved, hvad vi kan gøre bedre end andre", sagde Frode Møller Nicolaisen, da han præsenterede det store udviklingsprojekt "LO-Skolen år 2001" for bestyrelsen. Arbejdet med dette projekt prægede i høj grad årene op til 25 års jubilæet, og det kunne ske i bevidsthed om, at skolen hvad bygninger og udstyr angik var "trimmet" til det fremtidsrettede arbejde.

Skolen, som i 1969 blev brugt af ca. 150 kursister, blev 25 år senere benyttet af måske 4-500 kursister hver dag, og denne udvikling sammen med ændringen fra længere til kortere, mere specialiserede og intensive kurser har stillet store krav til forbedring af lokalerne. Skolens eksistens har faktisk været én lang byggeperiode, hvor det bebyggede areal er fordoblet fra 10.0000 m^2 i 1969 til ca. 20.000 m^2 nu. I perio-

den 1971-87 blev der i gennemsnit fuldført ét stort byggeri hvert år, og i den øvrige tid blev der moderniseret, renoveret og ændret. "Bortset fra enkelte toilet- og rengøringsrum er der vist ingen rum, der ikke er ændret på en eller anden måde. Nogle områder er ændret op til flere gange", beretter arkitekt m.a.a. Jarl Heger, som i alle årene sammen med Karen og Ebbe Clemmensen har projekteret og ledet byggerierne. Samarbejdet blev 1984 belønnet af Danske Arkitekters Landsforbund, som tildelte LO-Skolen sit "æres-kalejdoskop" for "gennem årelangt samarbejde med arkitekterne at have skabt og videreudviklet LO-Skolen til et hovedværk blandt danske kursusejendomme".

Byggeriet kom til at omfatte lederboliger (i 1973) og 12 nye kursistværelser (i 1977), men langt den største del af aktiviteten gik ud på at skaffe større og bedre lokaler til undervisningen. Denne opgave overskyggede faktisk alt andet - således godkendte bestyrelsen i 1973 en skitse til en svømmehal med et bassin på 10x25 meter samt en konferencesal til ialt 7 mill. kr., men hurtigt blev svømmehallen opgivet, og kræfterne blev koncentreret om en meget smuk konferencesal, der med støtte fra Kunstfonden fik en loftudsmykning af Henning Damgård Sørensen, og som blev færdig i 1975. Ved den lejlighed sagde Flemming Skov Jensen: "Det lokalemæssige område har større behov i fremtiden end f.eks. for en svømmehal". I 1977 begyndte arbejdet med næste store byggeri, som skulle gøre det muligt for LO-Skolen sideløbende at gennemføre otte FIU-kurser med hver 20 elever. Der måtte derfor bygges tre store undervisningslokaler og otte mindre grupperum, og da behovet stadig voksede, måtte skolen op til 10 års fødselsdagen i 1979 bygge fire store undervisningslokaler, 11 mindre grupperum, bordtennisrum og saunaer. Disse byggerier var sluttet i 1980, da bestyrelsen konkluderede, at "skolen har nu sin fuldt færdige form". Den var - med

LO-Skolen var international fra starten. Allerede i juli 1969 var skolen ramme om et kursus i "Demokratiseringen som internationalt problem - Model Danmark", hvor deltagerne var en gruppe tillidsmænd fra arbejderbevægelsen i Dortmund i Ruhr-distriktet. Kurset blev indledt med en stor tale af fhv. udenrigsminister Per Hækkerup om det danske demokrati som politisk og samfundsmæssigt system. Senere fulgte taler af folketingsmedlemmerne Kristian Albertsen, Peter Gorrsen, Poul Dam og Tove Lindbo Larsen.
Erling Jensen talte om dansk voksenundervisning og indledte debat om demokrati på arbejdspladsen.
Den tidligere vesttyske kulturattaché i København Karl Raloff talte om "Demokrati og kultur" og dr. Vladimir Bonac beskrev den jugoslaviske model for bedriftsråd.
Det internationale kursus blev praktisk muliggjort af LO-Skolens meget avancerede audio-visuelle udstyr, der bl.a. omfattede anlæg til simultan-tolkning. Det var noget helt nyt for danske højskoler.

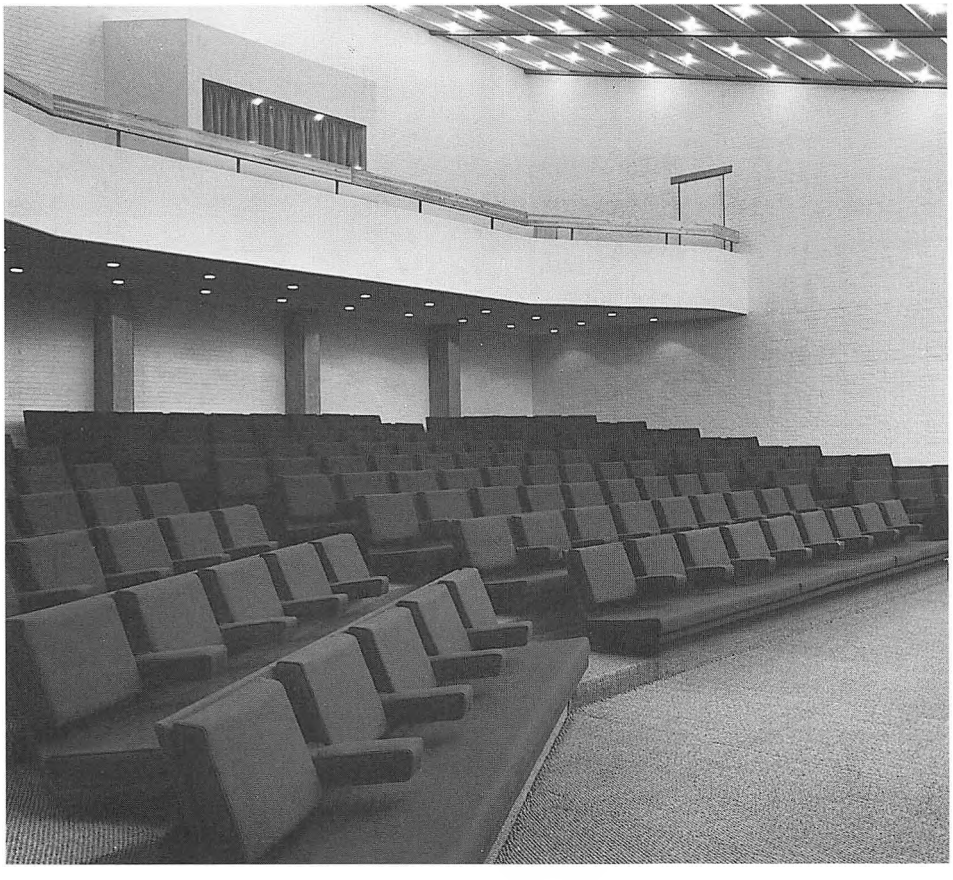

Foredragssalen.
Ved siden af de mange anvendelsesmuligheder danner foredragssalen rammen om den daglige morgensang, som er en dansk højskoletradition.

Flemming Skov Jensens ord - "vel fungerende med 8-9 parallelle undervisningshold samt dagkurser, dagmøder og ikke mindst aftenmøder for den lokale arbejderbevægelse. Vi kan yderligere i dag tilfredsstille alle rimelige krav til undervisnings- og grupperum".

Alligevel blev det allerede i 1983 nødvendigt at udarbejde byggeprogram for ca. 2000 m² nybyggeri med ednu en konferencesal til 80-90 personer, to undervisningsrum, 6-8 grupperum, en væsentlig udvidelse af fritidslokalerne og værksteder, nyt AV-rum, nye kontorer og en udvidelse af spisesalen. Bestyrelsen godkendte 1984 planen, som Flemming Skov Jensen motiverede således: "En højskole er som en levende organisme - den vil stadig udvikle sig i takt med de krav, der stilles fra omverdenen, og i takt med de økonomiske muligheder, den selvejende institution har for at imødekomme krav og ønsker. I en periode, hvor stadig flere forbundsskoler skyder op med stadig bedre udstyr, er det vigtigt, at fællesskabskolerne også følger med i denne udvikling. Det er samtidig vigtigt, at skolen fortsætter den meget intensive vedligeholdelse, der er nødvendig for at sikre skolens fremtræden som ny".

Der fulgte en "sej periode" på 3-4 år, hvor skolen skulle fungere normalt, mens store byggerier var i gang, men 1986 sluttede den store fornyelse, "der har omskabt skolen til en fremtidsorienteret uddannelsesinstitution. Vi har i dag et anlæg, der er godt tilpasset i balancen mellem værelser, undervisningslokaler, konferencerum, spiseplads og opholdsarealer". Det var en skole på højde med udviklingen indenfor det følgende ti-år, hvor man især havde været opmærksom på computer-alderens særlige krav til ressourcer og undervisningsareal. Siden 1987 har bygningsvirksomheden på LO-Skolen derfor koncentreret sig om vedligeholdelse, fornyelse og forskønnelse af det bestående anlæg. Der blev også gjort en indsats for at forbedre miljøet - således gik "Køleprisen" i 1988 til det firma, der havde ændret LO-Skolens køle-system fra at bruge freon til at producere varme til opvarmning af brugsvand.

Det kunne have været frygtet, at rækken af store tilbygninger kunne have udvisket det gennemtænkte og konsekvente arkitektursyn, der karakteriserede LO-Skolen, og som ved åbningen i 1969 blev rost så meget. Billedet af skolen som "en bjergby" i Danmark, der med værelses-grupperne lagt ud på det skrånende terræn byggede op til kulminationen med foredragssalens højdepunkt kunne være "druknet" i senere byggerier, men lykkeligvis fastholdt arkitekterne og skolens bestyrelse den helt særlige idé og karakter. Dette præg er ydermere blevet forstærket ved forlængelser af elevfløjene og tilføjelse af nye.

En markant ændring er der dog sket, idet parkfacaden - der vender mod nordøst - har fået et nyt arkitektonisk tema.
Facaden var oprindelig én lang mur med små vinduesåbninger, kun afbrudt af spisesalens panorama-karnap, der var det eneste sted på skolen, hvorfra udsigten over Øresund kunne nydes.
Tanken var at fremhæve dette enestående syn ved at kursisterne kun havde det for øje de tre-fire gange om dagen, hvor de var til spisning - det måtte ikke blive rutine.

Ønskerne om udvidelse af spisesalen og karnappen og om flere undervisnings- og fritidslokaler førte til, at arkitekterne skabte et nyt "bjergby"-motiv af mindre tage, der byggede sig op mod den gamle mur. Denne blev forhøjet med nogle meter, så man øverst fik en tagpromenade med fantastisk udsigt - en idé som iøvrigt var med i arkitekternes forslag ved den oprindelige konkurrence i 1958.

Udsnit fra spisesalen med store glaspartier der giver udsigt over Øresund og til Sverige.

En lang og mørk midterkorridor mellem skolens ældre og nyere del blev undgået, da der blev indskudt et højt, smalt ovenlysrum - et såkaldt panoptikon. Dette rum forbinder alle etagerne - også kælderen, hvor der før var depoter og cykelrum, men nu et stort udbud af fritidsaktiviteter.

Bevaret gennem alle ændringer er også LO-Skolens arkitektoniske konsekvens og håndværksmæssige kvalitet holdt højt med klassisk muret byggeri med hvidmalede vægge, teglgulve og fritliggende træværk. "Denne enhed i materialer og bygningsformer betyder ikke, at bebyggelsen er monoton.
Tværtimod er der opnået en stor formrigdom ved variationen i rumformer og ved varierende rumforløb", skriver arkitekt Poul Erik Skriver. Overalt er konstruktionsdelene brugt som dekorative elementer, og - som Jarl Heger udtrykker det - "princippet er gennemført helt til væglampetter og almen belysning, hvor bæring og det bårne er klart defineret. Selv glasfiberskærme er under stort besvær (og ikke lige vellykket overalt) fremstillet, så de bærende glasfibre ses. Hensigten har været at "møblere" og strukturere vægge og lofter mest muligt på økonomisk måde og derved modvirke "institutions"-fornemmelsen".

LO-Skolen kan derfor ses som et total-kunstværk, der ydermere indeholder en inspirerende - og til tider overvældende - mængde andre kunstværker: alle de malerier og skulpturer, der udgør LO-Skolens kunstsamling, som er af enestående kvalitet.

Billedkunsten har som den øvrige kultur haft en fremtrædende plads i skolens hverdag lige siden starten. Film, teater og videoinstallationer har føjet nyt dimensioner til kursernes saglige stof, musikere, sangere, skuespillere og digtere har været gæster ved mandags-arrangementerne, og med morgensangen har hver dag fået en start i arbejdskulturens ånd. Ofte har forsangeren ved disse lejligheder været kgl. operasanger Ove Verner Hansen, og skolen markerede 1977 dette samarbejde ved at udgive et kassettebånd med denne sangers fortolkning af de klasiske arbejdersange.

Det kunstneriske blev bragt i forgrunden allerede ved åbningen i 1967, da Ingeborg Brahms læste digtet "Kæden", som Halfdan Rasmussen havde skrevet til LO-Skolen, og som er blevet skolens egen sang. Samme dag præsentere-

Detalje fra dagligstuen omkring spindeltrappen.

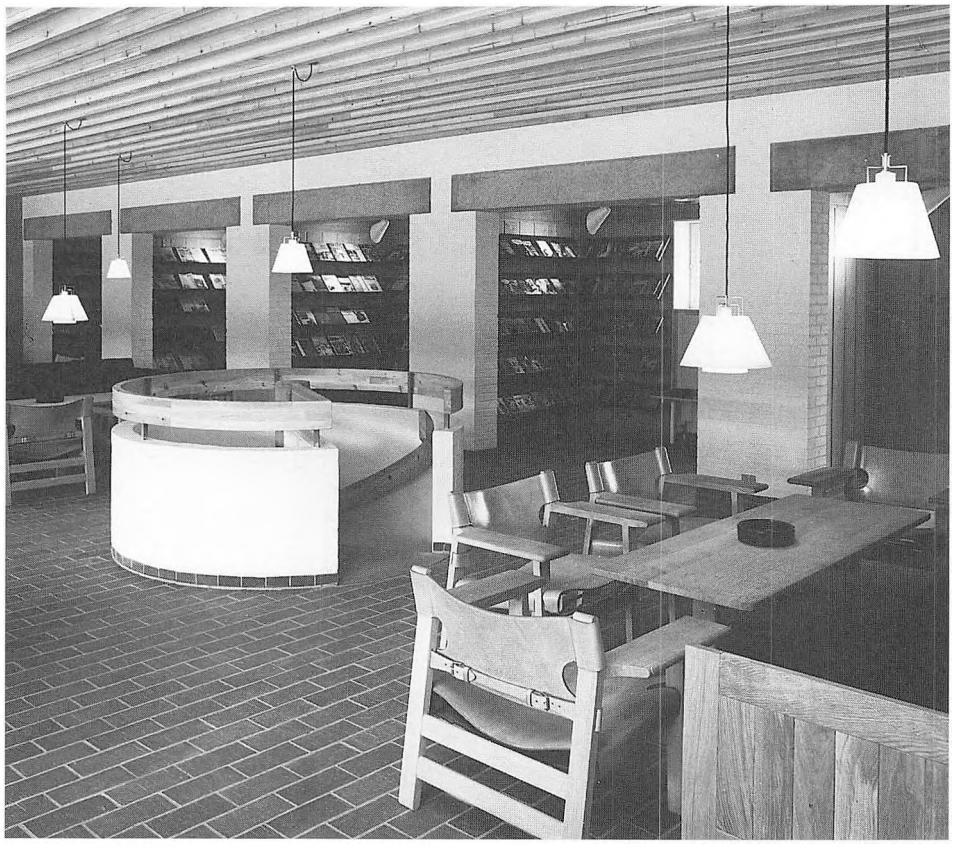

des de første kunstneriske udsmykninger samt en udstilling af Kasper Heiberg og Henning Damgård Sørensen, og mange af gæsterne medbragte kunstværker som gaver til skolen. Det er senere ved køb og gaver vokset til den imponerende samling, der i dag gør en vandring gennem skolen til en lystrejse i moderne dansk kunst.

Blandt de mange kunstnere, der har deres værker i samlingen, indtager Henning Damgård Sørensen en særstilling, idet han har udført en række store, faste udsmykninger. Det begyndt med en fabulerende tremmevæg til cafeteriet i 1969 og fortsatte med skolens store skulpturelle hovedtrappe samt gulvmønster til panoptikon-bygningen, en høj aluminiumsskulptur ved indgangen til multisalen samt relieflofter i konferencesal og multirum.
En anden stor permanent udsmykning er den vandkunst ved hovedbygningen, som Jens Flemming Sørensen udførte 1985. Til flere af disse arbejder fik skolen støtte af Statens Kunstfond og af Højstrupfondet, mens det fabulerende "vejskilt" ved indkørslen fra Gl. Hellebækvej, udført af Egon Fischer, er en gave fra håndværkere og entreprenører i 1979.

Men udover de faste udsmykninger møder man overalt på skolen malerier og skulpturer, og Poul Erik Skriver beskriver virkningen således: "Ved i bygningerne at vise håndværkets æstetiske muligheder og samspillet mellem arkitektur og billedkunst møder kursisterne, deriblandt mange industriarbejdere, et alternativ til til de masseproducerede og industrialiserede miljøer, de til daglig færdes i. Det kan måske føre til, at de bliver mere personligt engageret i debatten om vores omgivelsers udformning".

LO-Skolens kunstsamling er siden de første gaver ved åbningen i 1969 vokset til et imponerende omfang - især ved de køb, skolen har haft mulighed for at gøre over de årlige driftsbudgetter. Samlingen er opbygget med frodig fordomsfrihed - ikke for at give et museumspræg med repræsentation for ismer og

Frode Møller Nicolaisen. LO-Skolens nuværende forstander (født 1948). Efter studentereksamen i 1967 fulgte en 10-årig periode med et stærkt engagement i DSU (Danmarks Socialdemokratiske Ungdom). Fra 1972 som forbundssekretær og 1974-78 som forbundsformand. Efterfølgende - 1978-80 - formand for dansk Ungdoms fællesråd (DUF). 1978-88 konsulent i LO med skiftende arbejdsopgaver, men i det meste af perioden med hovedvægt på uddannelsespolitiske spørgsmål. De seneste år i LO arbejdede Frode Møller Nicolaisen som konsulent for LO-formanden. Forstander for LO-Skolen i 1988 efter Flemming Skov Jensen.

navne, men for at vælge værker af vidt forskellig karakter, men med den fælles egenskab, at de i kraftig kolorit, dristig abstraktion og slående udtryk giver nye oplevelser, når man færdes gennem skolen. Samlingen spænder fra værker af moderne klassikere som Asger Jorn, Hans Scherfig og Egill Jacobsen til de yngre som Tom Krøyer, Per Arnoldi, Claus Bojesen, Per Kirkeby, Troels Wîrsel og Lars Ravn. "Mellemgenerationen" med Henning Damgaard Sørensen og Karl Ege Riget samt andre af Grønningens bærende kunstnere er stærkt repræsenteret. Museumsdirektør Lars Rostrup Böyesen fremhævede - da en del af LO-Skolens samling i 1991 blev udstillet i Charlottenborgs udstillingsbygning - at en af samlingens hoveddyder er, "at de fremragende faste arkitektoniske omgivelser indgår i en meget raffineret harmoni med den billedkunstneriske udsmykning. Ved en klog disponering har disse to hovedelementer udnyttet hinanden næsten til bristepunktet ... Når blikket river sig løs fra panoramavinduernes fortryllelse, går det med skærpet modtagelighed lige ind i det brogede, menneskeskabte univers".

Fra det saglige og ideologiske indhold i undervisningen, over debat og samvær i fritiden, oplevelser af en prægtig natur til de kunstneriske inspirationer byder LO-Skolen sine kursister total-oplevelser, der sætter sine spor overalt i dansk fagbevægelse, i politik og i samfundsliv. Forstander Frode Møller Nicolaisen har udtrykt det således: "Skolens virksomhed bygger på arbejderbevægelsens idégrundlag, og størstedelen af de personer, der anvender skolen, er tillidsfolk eller medlemmer af arbejderbevægelsens organisationer. Skolens profil tegnes således i høj grad af vor ideologiske grundlag - men ikke alene gennem ord.

Den kunst,der findes på skolen, indgår som en betydningsfuld faktor i en helhed, der giver kursister og elever mulighed for en oplevelse, de ikke kan få andre steder. Målet med undervisningen på LO-Skolen er ikke at give færdighedsindlæring. Hensigten er at personlighedsudvikle og bevidstgøre - at inspirere til kreativ tænkning og motivering til handling i hverdagen. Et grundlæggende princip er respekt for den enkeltes egne evner og ressourcer. Det er ikke programmerede robot-

ter, men selvstændigt tænkende og handlende mennesker, der skal forlade skolen. Derfor prøver vi også at stille krav om aktiv medleven og medvirken som modstykke til den "nemme" - passive modtagelse.

LO-Skolen opfatter sig selv som "brændstofpåfylder" på arbejderbevægelsens store maskine. For at nå disse mål er det nødvendigt at pleje et uformynderisk miljø præget af fællesskabsfølelse, varme og positiv inspiration. I denne forbindelse har kunsten en afgørende betydning. Uden kunsten ville et ophold i denne forbindelse have savnet en vigtig dimension".

I forbindelse med forstander Flemming Skov Jensens afskedsreception i 1988 blev LO-Skolens 3 forstandere foreviget.
I midten ses den nuværende Nicolaisen med en forhenværende Jensen på hver side.

Forstandere igennem 25 år

Erling Jensen	(1967) - 1969 - 1971
Flemming Skov Jensen (konstitueret som forstander)	1971 - 1974
Flemming Skov Jensen	1974 - 1988
Frode Møller Nicolaisen	1988 -

Ideen højskole i Helsingør hed oprindelig "Helsingør Højskole", men 01.10. 1962 ændredes navnet til "LO-Skolen, Helsingør".

Den første bestyrelse for "Den selvejende institution LO-Skolen, Helsingør" blev konstitueret 19.12. 1967 og bestod af:

For LO
- Thomas Nielsen
- Kai Petersen
- Carl Rosenberg Jensen
- Edith Olsen
- Hermann Schäfer
- Hans Jensen (murerforbundet)

For AOF
- Viggo Svane
- Bjarne Hedtoft
- Otto Nielsen
- Jørgen Paldam
- Henrik Heie
- Andreas E. Hansen

For Arbejdernes Fællesorganisation i Helsingør (FO)
- Niels Mørk
- Børge Nielsen

For Socialdemokratiet
- Niels Mathiasen

For Det kooperative Fællesforbund
- Knud Heinesen

For Danmarks socialdemokratiske Ungdom (DSU)
- Hans Carl Nielsen

Bestyrelsen konstituerede sig med Kai Petersen som formand, Viggo Svane som næstformand, Niels Mørk som sekretær og Hans Jensen som forretningsudvalgsmedlem.

Formænd for LO-Skolens bestyrelse gennem 25 år

Kai Petersen	(lagerarbejder)	1967 - 1973
Hans Jensen	(murer)	1973 - 1981
Erik Toxværd Nielsen	(pølsemager)	1981 - 1987
Hans Jensen	(blikkenslager)	1987 -

Oversigt
over fotos brugt i denne jubilæumsbog

Fotografier der er brugt i denne bog er taget over næsten 100 år.

Det er derfor umuligt, at angive navnene på alle fotografer, der er repræsenteret.

Men bogen indeholder fotos af mindst følgende fotografer:

Arne Magnussen: Omslag, side 35, 47, 50, 51, 59.

Knud Brønnum (1916): side 10, 14.

Fotos stillet til rådighed af ABA:
(Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv)
side 17, 18, 19, 20, 24, 33, 34, 36, 39, 41, 65, 66

Fotograf Kruse (1931): side 22

K. Helmer-Petersen: side 61, 79, 80, 81, 84.

Fotografmester Fritz Bornkessel (FOTO-Fritz): side 46, 70.

Fra postkort "ægte fotografi": side 83

Amatørfoto: side 86

Ukendt: side 6 (1907), 43, 44, 45, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 62, 63, 71, 73, 76, 77, 86.

Der har været udført et stykke detektivarbejde for at navngive så mange fotografer som muligt. Er der fejl og mangel skyldes dette ikke ond vilje. Men manglende kilder. Alle mærkede fotos er registreret ved deres ophavsmands navn.

Fotos anført under "ukendt" kan i mange tilfælde være taget af FOTO-Fritz.

FOTO-Fritz alias fotografmester Fritz Bornkessel var i en årrække "tilknyttet" LO-Skolen som fotograf på freelance basis.

FOTO-Fritz fotograferede kursisterne og solgte derefter billeder til kursisterne som et varigt minde om deres kursusophold på LO-Skolen.

FOTO-Fritz yndede at fotografere stående på en trappestige for at få spændende vinkler til sine optagelser.
For at få smilet frem på billederne havde han indstuderet et nummer med at hans bukser begyndte at glide ned under fotograferingen. Dette skabte megen moro.

37.414 LO-Skolen
Mikkelsen, Birger
Fra vision til virkelighed. historien
om LO-Skolens

Sygeplejehistorisk Museum
06023

870601

ISBN: 87-985732-0-